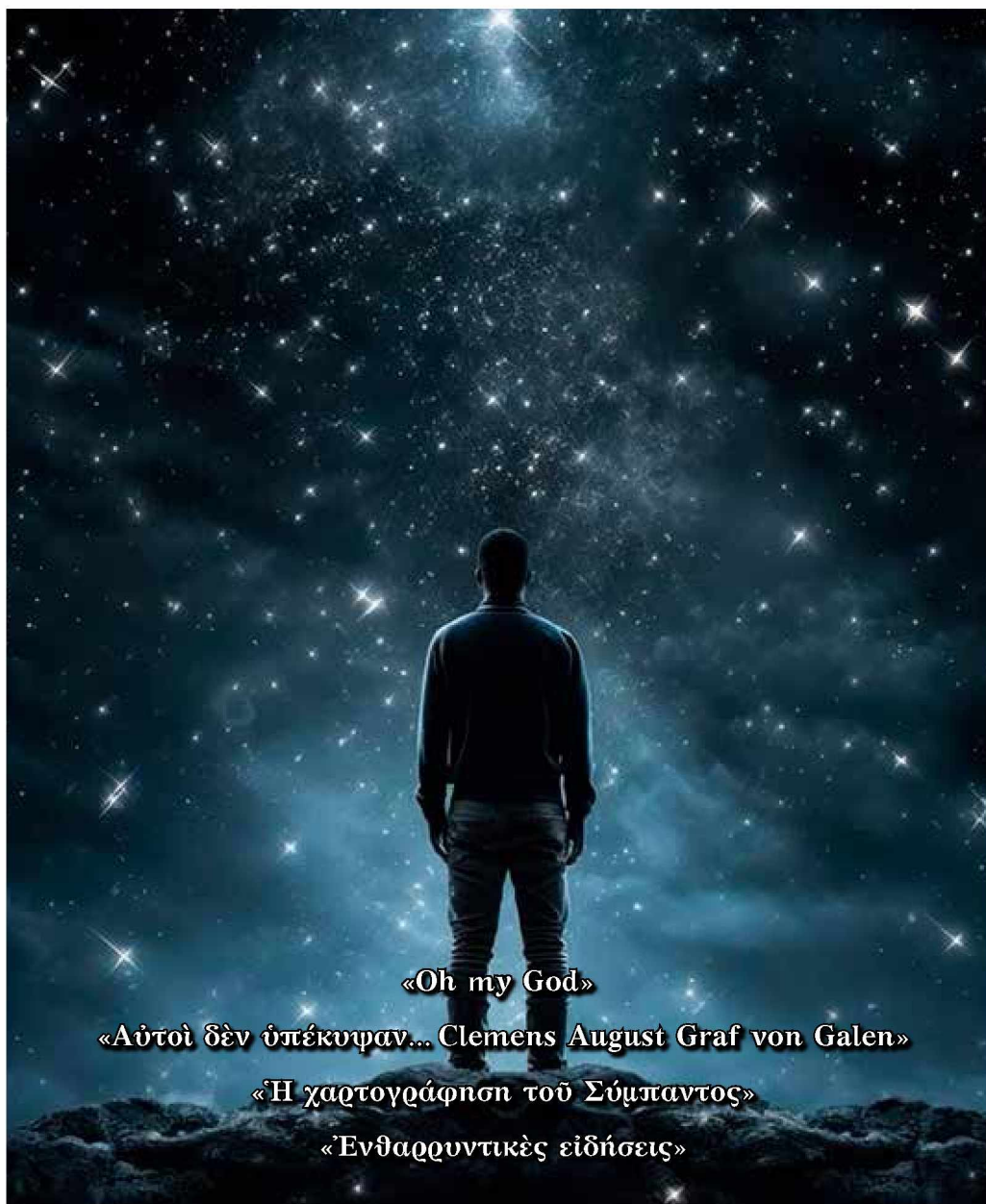

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΕΤΟΣ 88^ο | ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2025 | ΑΡΙΘ. 811

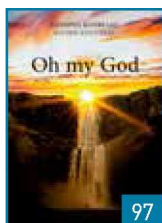
«Oh my God»

«Αὐτοὶ δὲν ὑπέκυψαν... Clemens August Graf von Galen»

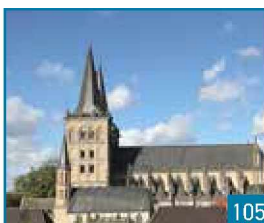
«Ἡ χαρτογράφηση τοῦ Σύμπαντος»

«Ὑνθαρρυντικὲς εἰδήσεις»

«ΕΜΟΙ ΤΟ ΖΗΝ ΧΡΙΣΤΟΣ» Γ.Β.Μ.	95
ΟΗ ΜΥ GOD. ΜΕΡΟΣ Α΄ ΣΩΤΗΡΗΣ ΚΟΥΒΕΛΑΣ	97
ΑΥΤΟΙ ΔΕΝ ΥΠΕΚΥΨΑΝ... ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΟΝ ΝΑΖΙΣΜΟ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ. CLEMENS AUGUST GRAF VON GALEN. ΜΕΡΟΣ Α΄ ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΕΝΤΟΣ	105
Η ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΠΛΑΝΤΟΣ ΜΕ ΤΑ ΔΙΑΣΤΗ- ΜΙΚΑ ΤΗΛΕΣΚΟΠΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ.....	124
ΕΝΘΑΡΡΥΝΤΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ Ι. Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ.....	133

97

105

124

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΤΕΧΝΗ

www.xee.gr • ΚΩΔΙΚΟΣ 1692.

Διμηνιαίο περιοδικό

Τιμή τεύχους 2,5€
Έτήσια συνδρομή
Έσωτερικού 15€
Έξωτερικού 30€
Κύπρου 20€

Έκδότης

«Χριστιανική Ένωση Ακτίνες»

Καρύτση 14, 105 61 Αθήναι, Τηλ. 210 32.35.023

Διευθυντής Σύνταξης

Γιάννης Κ. Τσέντος

Θεοφιλόνης 1, 166 74 Γλυφάδα, e-mail: tsentosg@gmail.com

Η Επιτροπή επιφυλάσσει σέ έαυτήν τό δικαίωμα νά μήν δημοσιεύει
ή νά συντέμνει κατά τήν κρίση της όποιοδήποτε χειρόγραφο. Χει-
ρόγραφα, δημοσιευόμενα ή μή, δέν επιστρέφονται.

Δημιουργικό - Έκτύπωση

«Λυχνία Α.Ε.» Print & Packaging House

Άνδραβίδας 7, 136 71 Χαμόμυθο Άχαρνών, Τ. 210 3410436, F. 210 3425967

www.lyhnia.com, info@lyhnia.com

Τόπος έκδοσης: Αθήνα, Μάιος 2025

«ΕΜΟΙ ΤΟ ΖΗΝ ΧΡΙΣΤΟΣ»

Ο απόστολος Παῦλος, ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀπόστολος τῶν Ἑλλήνων, ζεῖ καὶ θὰ ζεῖ ἀνάμεσά μας. Αὐτὸς ὁ πνευματικὸς γίγαντας, ποὺ ξεπέρασε μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ τὰ κοινὰ ἀνθρώπινα μέτρα καὶ ἀναδείχθηκε πρωταθλητὴς στοὺς πνευματικούς καὶ κοινωνικούς στίβους, παραδίδει καὶ σὲ μᾶς σήμερα τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιτυχίας του. Καὶ τὸ μυστικὸ του ἦταν ὁ βαθύς, ὁ ὀργανικὸς σύνδεσμός του μὲ τὸν Χριστό. Τὸν Χριστὸ ποὺ μεταμορφώνει τὴν κοινωνία καὶ τὸν ἄνθρωπο, σὲ νέο ἄνθρωπο, ἐλεύθερο, ἀληθινό.

Ἰδιαίτερα ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες τοῦ χρωστᾶμε πολλά. Ἡ παρουσία του στὴν Ἑλλάδα σηματοδοτεῖ μιὰ νέα ἐποχή. Οἱ ἐπιστολές του ἀποτελοῦν ἀνεκτίμητο πνευματικὸ θησαυρό. Τὸ φωτεινὸ παράδειγμά του, ἡ κοινωνικὴ διδασκαλία του, ὁ ἀνυπέρβλητος ὕμνος τῆς ἀγάπης του στὴν πρώτη ἐπιστολή του πρὸς τοὺς Κο-

ρινθίους, μᾶς χρεώνει καὶ μᾶς ὑποχρεώνει. Ὅχι μόνο μᾶς πρόσφερε τὸ αἰώνιο, τὴν ἀπάντηση στὰ μεγάλα μεταφυσικὰ προβλήματα, ἀλλὰ μὲ τὸν γνήσιο Χριστιανισμὸ μᾶς ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ διαφυλάξουμε τὸν προγονικὸ μας θησαυρό. Γιὰ νὰ ἀποτελεσθεῖ ἔτσι ἡ θαυμαστὴ σύνθεση τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πνεύματος.

Ἄν τὸν ἀντικρῶσουμε ὡς Εὐρωπαῖοι θὰ διαπιστώσουμε ὅτι σ' αὐτὸν χρωστᾶμε τὸν πολιτισμὸ μας. Τὸ ὄραμα ποὺ τὸν καλοῦσε, «*διαβάς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν*» (Πράξ., ιστ' 9), ἦταν ἡ ἀγωνιώδης φωνὴ τῆς Εὐρώπης πρὸς τὸν Χριστιανισμό. Ἡ χρεοκοπημένη πνευματικὰ Δύση παρακαλώντας ζητοῦσε τὸ ὠραιότερο δῶρο ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο ποὺ θὰ γινόταν ὁ ἀναμορφωτὴς καὶ θεμελιωτὴς τοῦ πνευματικοῦ της πολιτισμοῦ μὲ τὸν Χριστὸ καὶ τὸ Εὐαγγέλιό Του. Ἡ ὥρα ποὺ πρωτοπάτησε τὸ πόδι του στὴν Εὐρώπη, ἐκεῖ στοὺς Φιλίππους τῆς Μακεδονίας, ἔμεινε ἱστορικὴ. Ἀπὸ τότε ἀνοίγει ἡ πελώρια πύλη, ἀπὸ ὅπου ξεχύνεται ὁ χεῖμαρρος τοῦ φωτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Αὐτὸ τὸ φῶς, αὐτὸ τὸ πνεῦμα, δημιουργεῖ τὸν μοναδικὸ πολιτισμὸ ποὺ ἀναχαιτίζει τὰ ὀρμητικὰ κύματα τοῦ βαρβαρισμοῦ καὶ ἐκπολιτίζει τὸν ἄξεστο Εὐρωπαῖο. Εἶναι γενικὰ παραδεκτὸ πὼς τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἔχουν χριστιανικὴ θεμελίωση, παύλειο, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε.

Τὸ μυστικὸ του, ἡ ἀγάπη, ἡ πηγαία ἀγάπη ποὺ ἀγκαλιάζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ πλησιάζει τὶς καρδιές. Ὁ θεὸς Παῦλος ὑπῆρξε ὁ πρωταθλητὴς στὸ στίβο τῆς ἀγάπης. Ἡ βασίλισσα αὐτὴ τῶν ἀρετῶν χαρακτήριζε τὴ ζωὴ του. Μὲ τὸ ὀδηγητικὸ φῶς τῆς ἀγάπης μπορούμε νὰ γνωρίσουμε τὸν μέγα Ἀπόστολο. Ὁ ὀρμητικὸς χαρακτήρας του ἴσως δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ θαυμάσουμε τὸν πλούσιο συναισθη-

ματικό του κόσμο. Ένα κόσμο σπάνιας τρυφερότητας, συμπόνιας και πλούσιας αγάπης. Μια ματιά στην προς Φιλίμονα επιστολή του είναι αρκετή να μās πείσει.

Και ποῦ δὲν ἔδωσε ἀπάντησι ὁ γίγαντας αὐτὸς τοῦ πνεύματος! Στὸ πρόβλημα τῆς ισότητος τῶν φύλων καὶ τῶν ἀνθρώπων γενικώτερα ὑπῆρξε πρωτοπόρος. Σήμερα, ποῦ ὁ ρατσισμός, ἡ ξενοφοβία, τὰ μίση, οἱ ἀντιπάθειες καὶ οἱ ἐχθρότητες μαστίζουν μιὰ παραπαίουσα ἀνθρωπότητα, ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν θὰ διακηρύξει, πρὸς πᾶσα κατεύθυνση, τὸ κήρυγμα τῆς αγάπης καὶ τῆς ἀδελφосύνης, τῆς πολυσυζητημένης οἰκουμενικότητας: «Οὐκ

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἶναι, ἀκόμα, ὁ κατ' ἐξοχὴν κήρυκας καὶ ἀγωνιστὴς τῆς δικαιοσύνης. Δὲν «μετασχηματίζεται ὡς διάκονος δικαιοσύνης» (Β' Κορινθ., ια' 15). ἀλλὰ ζεῖ «ἐν πάσῃ δικαιοσύνῃ» (Εφεσ., ε' 9) καὶ «διώκει», ἐπιδιώκει ἀνὰ πᾶσα στιγμή τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴ συνιστᾷ στοὺς μαθητὲς του. Τὸ ἴδιο μαχητὴς καὶ ὑπέρμαχος τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων. «Ἀδελφοί μου», θὰ πεί, «ὅλοι ἐσεῖς προσκληθήκατε ἀπὸ τὸν Χριστό, γιὰ νὰ εἰσαστε ἐλεύθεροι ἀπὸ κάθε δουλεία καὶ μὴ τὴν χρησιμοποιεῖτε ὡς δικαιολογία ὑποδουλώσεως στὰ πάθη» (Γαλ., ε' 13).

Καὶ ποῦ δὲν ἔδωσε ἀπάντησι ὁ γίγαντας αὐτὸς τοῦ πνεύματος! Στὸ πρόβλημα τῆς ισότητος τῶν φύλων καὶ τῶν ἀνθρώπων γενικώτερα ὑπῆρξε πρωτοπόρος. Σήμερα, ποῦ ὁ ρατσισμός, ἡ ξενοφοβία, τὰ μίση, οἱ ἀντιπάθειες καὶ οἱ ἐχθρότητες μαστίζουν μιὰ παραπαίουσα ἀνθρωπότητα, ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν θὰ διακηρύξει, πρὸς πᾶσα κατεύθυνση, τὸ κήρυγμα τῆς αγάπης καὶ τῆς ἀδελφосύνης, τῆς πολυσυζητημένης οἰκουμενικότητας: «Οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θήλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλάτ., γ' 28).

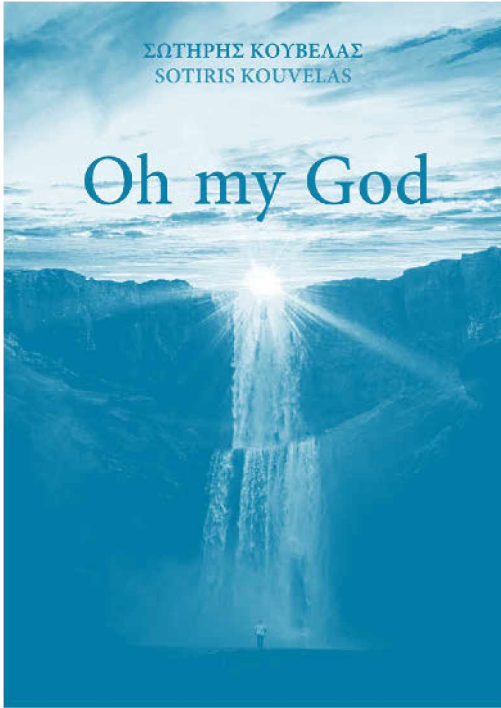
ἐν Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θήλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλάτ., γ' 28). Δὲν ὑπάρχουν πιά διαφορὲς ἐθνικότητας, κοινωνικῆς τάξεως καὶ φύλου γιὰ τὸν κήρυκα τῆς ισότητος. Δὲν ὑπάρχει διάκρισι δούλου καὶ ἐλεύθερου. Δὲν ὑπάρχει ἄρσεν καὶ θήλυ. Μὲ τὴν ἔνωσή σας μὲ τὸν Χριστὸ γίνατε ὅλοι ἓνας νέος ἄνθρωπος. Καὶ νὰ σκεφθεῖ κανεὶς πὼς ὁ Παῦλος ἀγωνίστηκε ἐδῶ καὶ δυὸ χιλιάδες χρόνια γιὰ τὰ μεγάλα αὐτὰ συνθήματα, τὰ ὁποῖα καπιλεύονται μέχρι σήμερα οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Αὐτὲς εἶναι μερικὲς πτυχὲς τῆς μεγάλης καὶ ἀγίας ζωῆς του. Ἀντικρῶζοντάς τες ὁ θαυμασμός μας γίνεται ἀπεριόριστος. Στὸ πρόσωπό του ἀναγνωρίζουμε τὸν οὐράνιο ἄνθρωπο καὶ τὸν ἐπίγειο ἄγγελο. Καὶ τὸ ἐρώτημα γιὰ τὸ ἀσύγκριτο αὐτὸ μεγαλεῖο του, ἔχει τὴν ἀπάντησή του. Ὁ θεῖος Παῦλος ζοῦσε γιὰ τὸν Χριστό, καὶ ὁ Χριστὸς ζοῦσε μέσα του. Ἦταν ἡ ἐμπνευση καὶ ἡ κινητήρια δύναμή του. «Εμοὶ τὸ ζῆν Χριστός» (Φιλιπ., α' 21), διεκίρυντε, καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ τὸν μεταμόρφωνε στὸν πῶς δυναμικὸ καὶ ὁλοκληρωμένο ἄνθρωπο.

Γ.Β.Μ.

OH MY GOD

ΜΕΡΟΣ Α΄

Αρχίζουμε σε αυτό το τεύχος την τμηματική δημοσίευση ενός εξαιρετικού βιβλίου του γνωστού μας κ. Σωτήρη Κούβελα, πολιτικού μηχανικού και νομικού, που διετέλεσε βουλευτής, Δήμαρχος Θεσσαλονίκης και ύπουργός σε πέντε διαφορετικά υπουργεία (Δημοσίων Έργων, Πολιτισμού, Έσωτερικών, Γεωργίας, Προεδρίας της Κυβερνήσεως), βάσει της δεύτερης έκδοσης του βιβλίου, του Μαΐου του 2025 (α΄ έκδοση 2023). Ο ίδιος ο συγγραφέας, τον οποίο ευχαριστούμε θερμά, μας προσέφερε το βιβλίο προς δημοσίευση από τις στήλες των *Ακτίνων*, προσφέροντας επίσης και αριθμό αντιτύπων για τους φοιτητές της Χριστιανικής Φοιτητικής Ένωσης. Πρόκειται για το βιβλίο με τον προσφυή τίτλο:

Oh my God. Ο τίτλος αποτελεί την κοινή απόδοση στην αγγλική σειράς επιφωνμάτων, τα οποία, ανάλογα με την έκφορά τους, μπορούν να εκφράζουν θαυμασμό, ευγνωμοσύνη, λατρεία, φόβο, έκπληξη, ανακούφιση, αγάπη, αμνηχανία, πόνο, δυσφορία.

Το βιβλίο θέτει και προσεγγίζει με γλαφυρό και τεκμηριωμένο τρόπο μια σειρά από καίρια ερωτήματα για τον άνθρωπο, τον Θεό και τον κόσμο. Το έναυσμα δίνει η ειρωνική και περιφρονητική απαξίωση της θρησκευτικής πίστης σε τάξη της Β΄ Λυκείου από έναν εκπαιδευτικό, ο οποίος χλευάζει την πίστη στην ύπαρξη Θεού και τη δημιουργία του κόσμου ως κάτι το αναχρονιστικό και παρωχημένο του οποίου η επιστήμη έχει προ πολλού αποδείξει την ανοησία, καταδεικνύοντας όριστικά ότι η γένεση του κόσμου και της ζωής οφείλεται στο Big Bang και όχι σε κάποιο υπερκόσμιο όν – πράγμα που εξηγεί και γιατί, όπως είπε, όλοι οι μεγάλοι επιστήμονες είναι άθεοι: από την άλλη, όπως έκλεισε τη συζήτηση ο εν λόγω εκπαιδευτικός, το να πιστεύει κανείς ότι ένας ξυλουργός ήταν γιός κάποιου θεού είναι σχεδόν κωμικό.

Ἡ ἐγγονὴ τοῦ συγγραφέα, μαθήτρια στὴν τάξη αὐτὴ τῆς Β΄ Λυκείου, γύρισε στὸ σπίτι γεμάτη ἀπορίες. Καὶ αὐτὲς ἀκριβῶς οἱ ἀπορίες ἀποτελέσαν τὴν ἀφετηρία γιὰ μιὰ γόνιμη συζήτηση ἀνάμεσα στὸν παπποῦ-συγγραφέα καὶ τὴν ἐγγονή, ἕνα διάλογο ποὺ φέρεται νὰ ἐκτείνεται σὲ δύο χρόνια, μὲ παράλληλη μελέτη καὶ ἔρευνα. Σὲ πρόλόγό του στὸ βιβλίο, μὲ τὸν τίτλο «Πῶς βλέπει τὸ βιβλίο ἓνας ἄλλος παπποῦς», ὁ συνταξιούχος σήμερα Καθηγητὴς Γενετικῆς Βελτίωσης Φυτῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας κ. Χρῆστος Κ. Γούλας, ἀφοῦ σημειώνει ὅτι γνώρισε τὸν κ. Σωτήρη Κούβελα τὸ 1960 στοὺς κύκλους τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἑνώσεως καὶ παραμένουν φίλοι ἔκτοτε, γράφει χαρακτηριστικά:

«Ἐδῶ βλέπουμε μιὰ ἄλλη πλευρὰ τοῦ συγγραφέα. Ὁ παπποῦς τῆς παραδοσιακῆς οἰκογένειας, ὁ τεχνοκράτης μὲ τὸ “τετράγωνο μυαλό”, συνδυασμένο μὲ τὸ ἥθος καὶ τὴν πνευματικὴ συγκρότηση, δὲν ἀποφαίνεται, δὲν δογματίζει. Ταπεινὰ προτείνει νὰ διερευνηθεῖ τὸ θέμα: “ὕπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει Θεός”, νὰ τὸ ψάξουμε. Καὶ ἔτσι ἀρχίζει ἡ συναρπαστικὴ διαλογικὴ συζήτηση “ἐρώτηση-ἀπάντηση” ἐγγονῆς-παπποῦ, ἡ ὁποία διατρέχει ὅλες τὶς σελίδες τοῦ βιβλίου».

Στὶς σελίδες τοῦ βιβλίου βρίσκει κανεῖς ἕναν εἰλικρινῆ, νηφάλιο καὶ τεκμηριωμένο διάλογο πάνω σὲ καίρια ἐρωτήματα:

- Τί λέει ἡ Ἐπιστήμη γιὰ τὴ Θρησκεία;
- Τὸ Big Bang εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ Κόσμου καὶ τῆς ζωῆς;
- Πῶς ξεκίνησε ἡ ζωὴ, πῶς δημιουργήθηκε ὁ ἄνθρωπος;
- Εἶναι ἄθεοι οἱ μεγάλοι ἐπιστήμονες;
- Εἶναι ἡ Θεωρία τῆς Ἐξέλιξης ἀπόδειξη ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεός;
- Ἡ θρησκεία δὲν ἔχει θέση στὴ σύγχρονη ζωή;
- Ὁ γιὸς ἐνδὲς ξυλουργοῦ μπορεῖ νὰ εἶναι Θεός;
- Τέλος πάντων, αὐτὸς ὁ ξυλουργὸς τί ρόλο παίζει στὴν ἱστορία;

Ὁ διάλογος παπποῦ-ἐγγονῆς ἀποτελεῖ ἕνα συναρπαστικὸ πλαίσιο, γιὰ νὰ τεθοῦν μὲ εἰλικρίνεια τὰ μεγάλα ἐρωτήματα, καὶ νὰ ἀναζητηθοῦν μὲ εἰλικρίνεια οἱ μεγάλες ἀπαντήσεις.

Ὁφείλουμε νὰ εὐχαριστήσουμε θερμὰ τὸν συγγραφέα, ποὺ μᾶς ἀπέστειλε τὸ βιβλίο πρὸς δημοσίευση ἀπὸ τὶς στῆλες τῶν Ἀκτίνων. Ξεκινᾶμε τὴ δημοσίευση ἀπὸ αὐτὸ τὸ τεῦχος, μὲ τὸν πρόλογο τοῦ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης κ. Θεοφίλου, τὸ πλαίσιο τῆς συζήτησης, τὴν ἀνοικτὴ θέση τῶν πρώτων ἐρωτημάτων καὶ τὴν ἀναζήτησι τῶν πρώτων ἀπαντήσεων.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μὲ ιδιαίτερο ἐνδιαφέρον καὶ χαρὰ μελέτησα τὸ βιβλίο τοῦ ἐκλεκτοῦ Θεσσαλονικέως καὶ μέλους τιμίου τῆς Τοπικῆς μας Ἐκκλησίας κ. Σωτηρίου Κούβελα, μὲ τὸν προσφυῆ τίτλο *Oh my God*, τὸ ὁποῖο ὁ

ἴδιος ὁ συγγραφέας εὐγενῶς προσέφερε στὴν ταπεινότητά μου.

Καὶ λέγω μὲ ἐνδιαφέρον καὶ χαρὰ, διότι τὸ βιβλίο αὐτὸ ἀνήκει σὲ ἕνα ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους κλάδους τῆς Θεολογικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ποιμαντικῆς εὐθύνης, δηλονότι στὴν Ἀπολογητική.

Ίσως στην Πατρίδα μας δὲν εἶναι τόσο ἐμφανὴς ἡ καλλιέργεια τῆς Ἀπολογητικῆς, ὅσο εἶναι ἀνεπτυγμένη στὸν Δυτικὸ κόσμο μὲ τὶς ποικίλες προκλήσεις τῆς Μετανεωτερικότητας. Ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ πόνημα ἔρχεται, τρόπον τινά, νὰ προλάβει τὶς ἀναδυόμενες ἐρωτήσεις καὶ νὰ ὀριοθετήσῃ πλαίσιο διαλόγου μὲ τὸν σύγχρονο κόσμο.

Ἡ Ἀπολογητικὴ εἶναι τόσο παλαιὰ ὅσο καὶ ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία. Ὁ ἀπόστολος Πέτρος γράφει στοὺς Χριστιανοὺς τῆς ἐποχῆς του (καὶ κάθε ἐποχῆς): «Κύριον δὲ τὸν Χριστὸν ἀγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἔτοιμοι ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαὶν παντὶ

(β) Ἡ Ἀπολογητικὴ εἶναι κατάθεση διττῆς γνώσης. Μὲ ἄλλα λόγια, ὅπως βλέπουμε στὸ παρὸν χωρίο, ὀφείλουμε νὰ γνωρίσουμε ποιοὺς εἶναι ὁ Χριστὸς μέσα ἀπὸ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτὸ ὁ ἀπόστολος Πέτρος παραθέτει ἓνα ἐδάφιο τοῦ προφήτη Ἡσαΐα (8:13), ὅπου ἡ ἀναφορὰ εἶναι στὸν Θεό, καὶ τὸ ἐφαρμόζει στὸν ἴδιο τὸν Χριστό, δείχνοντας ἔτσι ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεός. Ἐπειτα, ὅμως, μᾶς καλεῖ νὰ θέσουμε αὐτὸν τὸν σαρκωμένο Θεό, τὸν Χριστὸ διπλαδί, πάνω ἀπὸ ὅλα μέσα στὴν καρδιά μας – αὐτὸ εἶναι ἡ βίωσις τοῦ λόγου τῆς γνώσης τοῦ θείου λόγου. Ὑπογραμμίζει, λοιπόν,

*Ἡ Ἀπολογητικὴ εἶναι τόσο παλαιὰ ὅσο καὶ ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία.
Ὁ ἀπόστολος Πέτρος γράφει στοὺς Χριστιανοὺς τῆς ἐποχῆς
του (καὶ κάθε ἐποχῆς): «Κύριον δὲ τὸν Χριστὸν ἀγιάσατε ἐν ταῖς
καρδίαις ὑμῶν, ἔτοιμοι ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαὶν παντὶ τῷ αἰτοῦντι
ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος» (1 Πέτρου 3:15).*

τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος» (1 Πέτρου 3:15). Ἄν προσέξουμε τὸ παρὸν χωρίο, διαπιστώνουμε τὰ ἐξῆς στοιχεῖα, ποὺ ἀπαρτίζουν τὴν οὐσία καὶ τὸ ἥθος καὶ τὸν σκοπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἀπολογητικῆς:

(α) Πάντοτε ὁ Χριστιανὸς καλεῖται ἀπὸ τὸν κόσμο νὰ δώσει μαρτυρία γιὰ τὴν ἐλπίδα ποὺ ἔχει μέσα του, ἐλπίδα βασισμένη στὴν πίστιν του στὸν Θεό. Δὲν πρέπει, συνεπῶς, νὰ ἐκπληττόμαστε οὔτε νὰ θεωροῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας προσβεβλημένους, ὅταν μᾶς ζητηθεῖ λόγος – ἀκόμα καὶ κακοπροαίρετα! – σχετικὰ μὲ τὴν πίστιν μας.

ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ὅτι ἡ Ἀπολογητικὴ χρειάζεται καὶ τὴ γνώση καὶ τὸ βίωμα.

(γ) Τέλος, ὁ σκοπὸς εἶναι ἡ μετάγγισις τῆς Χριστιανικῆς ἐλπίδας στὸν ἀπελπισμένο κόσμο. Ἡ Ἀπολογητικὴ δὲν πρέπει νὰ εἶναι μιὰ θρησκευτικὴ θριαμβολογία, οὔτε ἀσφαλῶς μιὰ ἀλαζονικὴ στάση διανοητικῶν καταστάσεων ἢ συναισθηματικῶν ἐξάρσεων πρὸς ἄγρην ὁπαδῶν. Ὅφείλουμε νὰ παραθέσουμε καὶ νὰ υποστηρίξουμε τὴν ἐλπίδα μας, τὴν ὁποία ὀφείλουμε νὰ γνωρίζουμε καλὰ καὶ νὰ ζοῦμε ἀληθινά, ὥστε νὰ σωθεῖ ὁ κόσμος.

Ἕνα ἄλλο ἀξιοσημεῖωτο σκέλος τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ τεκμηριωμένη διαπίστωση ὅτι ἡ ἐπιστήμη δείχνει πρὸς τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν κόσμο δημιουργήσε καὶ τὸν νοῦ μᾶς ἔδωσε, ὥστε νὰ μελετοῦμε

τὴν κτίση καὶ νὰ ἀναγόμεστε, σὲ ἓνα πρωταρχικὸ στάδιο, στὴ γνῶση τοῦ δημιουργοῦ. Εἶναι καὶ αὐτὸ βιβλικὴ τοποθέτηση, τὴν ὁποία ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀπευθύνει στοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ρώμης

φυσικὲς ἐπιστῆμες. Ὡστόσο, αὐτὸ εἶναι ὄχι μόνον ἀνεδαφικὸ, ἀλλὰ καὶ ἀντιεπιστημονικὸ! Ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἓνα ἐξαιρετικὸ μέσο γνῶσης καὶ βοήθειας τῆς ἀνθρωπότητας ἀλλὰ γιὰ τὰ ἀντικείμενα

Ἐνα ἄλλο ἀξιοσημεῖωτο σκέλος τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ τεκμηριωμένη διαπίστωση ὅτι ἡ ἐπιστήμη δείχνει πρὸς τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν κόσμον δημιούργησε καὶ τὸν νοῦ μᾶς ἔδωσε, ὥστε νὰ μελετοῦμε τὴν κτίση καὶ νὰ ἀναγόμεστε, σὲ ἓνα πρωταρχικὸ στάδιο, στὴ γνῶση τοῦ δημιουργοῦ.

(καὶ σὲ ὅλους μας): «Τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ φανερὸν ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, ὁ γὰρ Θεὸς αὐτοῖς ἐφάνερωσεν. Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε αἰδὶς αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης.» (Ρωμαίους 1:19-20) Ἔνα βασικὸ στοιχεῖο τοῦ κτιστοῦ κόσμου

ποὺ ἐμπίπτουν στὰ ὅρια τῆς. Βασιζόμενοι κάποιοι στὴ νοοτροπία τοῦ «ἐπιστημονισμοῦ», θέλησαν νὰ ἀπορρίψουν τὴν πραγματικότητα τῆς ἀποκάλυψης καὶ τῆς πίστεως, ποὺ βασιζέται σὲ ἱστορικά, λογικά, ἐμπειρικά δεδομένα. Τονίζουμε ὅτι ἡ πίστη στὸν Θεὸ καὶ ἡ ἐπιστήμη δὲν

Τὸ Big Bang δὲν εἶναι ὁ Δημιουργὸς ἀλλὰ ἓνα δημιούργημα. Εἶναι μιὰ κρίσιμη στιγμή τῆς δημιουργίας. Ἀκολούθησε ἡ μεταμόρφωση τοῦ Σύμπαντος καὶ ἡ πορεία του, ποὺ συνεχίζεται στὸ Διάστημα γιὰ 14 δισεκατομμύρια χρόνια. Στὴ συνέχεια καὶ πολὺ ἀργότερα, δημιουργήθηκε ἡ Γῆ, ἡ ζωὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπάνω στὴ Γῆ.

εἶναι ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγήσει ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ἀρχὴ του, πάντα δείχνει ὅτι ἀπὸ ἀλλοῦ ἔχει τὴν ἀρχὴ του, ἀπὸ Κάποιον, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι μέρος τοῦ κόσμου.

Δυστυχῶς, ὅπως ὁ πολὺ σημαντικὸς φιλόσοφος τοῦ 20^{ου} αἰῶνα Ludwig Wittgenstein ὑπογράμμιζε, τὸ πρόβλημα θὰ εἶναι ὁ «ἐπιστημονισμός» ("scientism"), ἡ ἀποψη, δηλαδή, ὅτι τὰ πάντα μποροῦν καὶ πρέπει νὰ ἐξηγηθοῦν μόνον μὲ τὶς

εἶναι συγκρουόμενες καὶ κατ' ἀνάγκην ἀλληλοαναιρούμενες ἐξηγήσεις – τοῦναντίον εἶναι συμπορευόμενες, διότι ἀπαντοῦν ἡ καθεμιά σὲ διαφορετικὰ ἐρωτήματα.

Πρὸς τὴν ἐξήγηση καὶ τὴν ἐπικύρωση πάντων τῶν ἀνωτέρω, τὸ βιβλίον τοῦ κ. Σωτηρίου Κούβελα συνδράμει μὲ τρόπο συμπαγῆ καὶ κατανοητό, καὶ εὐχόμεστε τὴν εὐλογία τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τόσο στὸν συγγραφέα καὶ τὴν ἐκλεκτὴ

οικογένεια του, όσο και στους μελετητές, ώστε να αποβεί σε ωφέλεια των ανθρώπων και στη δόξα του Θεού.

Με πατρικές εὐχές αγάπης και τιμῆς

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Θεσσαλονίκης
Ὁ Θεσσαλονίκης Φιλόθεος

1. Θρησκευτικό bullying σέ σχολείο

16 Νοεμβρίου 2018,
στὴ Β΄ τάξη Λυκείου

ΝΙΚΗ: Στὸ μάθημα «Γῆ καὶ Διάστημα», ὁ καθηγητὴς εἶπε στὴν τάξη ὅτι ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη γνωρίζουμε πὼς ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου ὀφείλεται στὸ Big Bang, στὴ μεγάλη ἔκρηξη. Τότε μαθητὲς τὸν ρώτησαν πὼς ἐξηγεῖ ἡ ἐπιστήμη τὸ γεγονός ὅτι ἔχει ἀναπτυχθεῖ ζωὴ καὶ ὑποστήριξαν ὅτι κάτι τέτοιο δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἶχε συμβεῖ χωρὶς τὴν ὑπαρξὴ ἑνὸς Δημιουργοῦ.

Ὁ καθηγητὴς μᾶς ἀπάντησε ὅτι ἡ θρησκεία δὲν ἔχει θέση στὴ σύγχρονη κοινωνία, ἀφοῦ τὰ περισσότερα πράγματα ποὺ κάποτε θεωροῦνταν θαύματα ἔχουν ἐξηγηθεῖ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη. Συνέχισε λέγοντας ὅτι ὁ Hawking καὶ ὁ Einstein ἦταν ἄθλιοι καὶ ἔχουν πει πολλὰ φορὲς ὅτι ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπίθανη.

Καὶ ὅταν μαθητὲς ἐπέμεναν ὅτι ἡ ὑπαρξὴ ἑνὸς Δημιουργοῦ εἶναι ἡ μόνη λογικὴ ἐξήγηση, ὁ καθηγητὴς μας ἔκλεισε τὴ συζήτηση λέγοντας ὅτι τὸ νὰ πιστεύει κάποιος πὼς ἕνας ξυλουργὸς ἦταν ὁ γιὸς κάποιου Θεοῦ εἶναι σχεδὸν κωμικὸ.

Ὁ Γιούρι Ἀλεξέγιεβιτς Γκαγκάριν (1934-1968) ἦταν Σοβιετικὸς κοσμοναύτης, ποῦ, στὶς 12 Ἀπριλίου τοῦ 1961, ἔγινε ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ποὺ ταξίδεψε στὸ διάστημα καὶ μπῆκε σὲ τροχιά γύρω ἀπὸ τὴ Γῆ. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴ του οἱ Σοβιετικοὶ διέδιδαν ὅτι «Θεὸς δὲν ὑπάρχει. Οἱ ἐπιστήμονες δὲν τὸν συνάντησαν στὸ διάστημα». Ἀργότερα, ἔγινε γνωστὸ πὼς ὁ Γκαγκάριν ἦταν πιστὸς Ὁρθόδοξος Χριστιανός.

Ἐσὺ παπποῦ, ποῦ πιστεύεις στὸν Θεό, τί λὲς γιὰ ὅλα αὐτά;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Δὲν μὲ ξάφνιασε ἡ ἐγγονή μου ποῦ, στὰ 16 της, ἔθεσε αὐτὸ τὸ θέμα. Ἀλλά, γιὰ μία ἀκόμη φορὰ, ἔνωσα ἕνα αἶσθημα ἀδυναμίας νὰ ἀπαντήσω σὲ ἐρώτημά της, ἐπιστρατεύοντας ἐπιχειρήματα καὶ τὴ λογικὴ, ἡ ὁποία εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ δυνατὰ «χαρτιά» μου.

Δὲν ἀπάντησα, λοιπόν, στὸ ἐρώτημα τῆς ἐγγονῆς μου, ἀλλὰ καὶ δὲν τὸ ἄφησα ἐντελὸς ἀναπάντητο. Τῆς εἶπα:

Τὸ Big Bang δὲν εἶναι ὁ Δημιουργὸς ἀλλὰ ἕνα δημιούργημα. Εἶναι μιὰ κρίσιμη στιγμή τῆς δημιουργίας. Ἀκολούθησε ἡ μεταμόρφωση τοῦ Σύμπαντος καὶ ἡ πορεία του, ποὺ συνεχίζεται στὸ Διάστημα γιὰ 14 δισεκατομμύρια χρόνια. Στὴ συνέ-

χεια και πολὺ ἀργότερα, δημιουργήθηκε ἡ Γῆ, ἡ ζωὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπάνω στὴ Γῆ.

Ἦταν, λοιπόν, πολὺ εὐστοχο καὶ κρίσιμο τὸ ἐρώτημα ποὺ ἔθεσαν οἱ μαθητές. Ἀλλὰ ὁ καθηγητής, σὰν νὰ ἦταν «ἐκπρόσωπος τῆς ἐπιστήμης», δίλωσε γιὰ λογαριασμό της ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεὸς καὶ ὅτι οἱ μεγάλοι ἐπιστήμονες ἦταν ἄθεοι.

Ἀλλὰ οὔτε ἡ ἐπιστήμη ἔχει ἀνακηρύξει τὸ Big Bang σὲ Δημιουργό τοῦ Σύμπαντος οὔτε εἶναι βέβαιο πὼς ὁ Hawking καὶ ὁ Einstein ἦταν ἄθεοι. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ψάξουμε καλύτερα.

Ὅσο γιὰ τὸ μπουλινγκ πρὸς τὴ συμβαθιότητα σου, δὲν θὰ τὸ περιμένα ποτὲ ἀπὸ ἓναν δάσκαλο. Ἦταν πέρα γιὰ πέρα ἀνεπίτρεπτο.

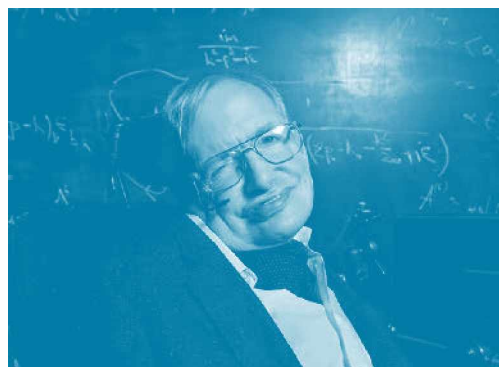
Τὸ θέμα εἶναι πολὺ μεγάλο, Νίκη μου. Προτείνω νὰ συγκεντρώσουμε πληροφορίες, νὰ διαβάσουμε καὶ νὰ σκεφτοῦμε, γιὰ νὰ κάνουμε μιὰ πιὸ συγκροτημένη συζήτηση, ὅπως ταιριάζει σὲ αὐτὸ τὸ σπουδαῖο ζήτημα, ἐφόσον καὶ ἐσὺ τὸ θελήσεις, μιὰ ἄλλη φορὰ. Νὰ ἀνταλλάξουμε σκέψεις καὶ ἐμπειρίες.

2. Ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει Θεός; Νὰ τὸ ψάξουμε

18 Φεβρουαρίου 2021

ΠΑΠΠΟΥΣ: Τώρα ἡ ἐγγονή μου, ἡ Νίκη, ἔχει μπεῖ γιὰ καλὰ στὰ 19 της χρόνια καὶ πρὸ διετίας ψήφισε στὶς δημοτικὲς καὶ στὶς βουλευτικὲς ἐκλογές. Σκέφτηκα, λοιπόν, πὼς εἶναι καιρὸς νὰ τὴ ρωτήσω ἂν θὰ ἠθελε νὰ συνεχίσουμε τὴν κουβέντα ποὺ εἶχαμε ξεκινήσει πρὶν ἀπὸ δύο χρόνια καὶ εἶχαμε ἀφήσει τὴ συνέχεια γιὰ ἀργότερα.

Ἡ Νίκη ἦταν τότε μαθήτρια στὴ δευτέρα Λυκείου, τώρα εἶναι φοιτήτρια.

Στῆβεν Χόκινγκ (1942-2018), Βρετανὸς θεωρητικὸς φυσικὸς, κοσμολόγος. Ἄθεος ἢ ἀγνωστικιστής; Ἔχει πεῖ ὅτι: «Εἶναι δύσκολο νὰ ἐξηγήσουμε γιὰ τὸ Σύμπαν ἄρχισε μ' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τρόπο, παρὰ μόνο ἐὰν τὸ ἀποδεχτοῦμε ὡς ἐνέργεια ἐνὸς Θεοῦ ποὺ σκόπευε νὰ δημιουργήσει ὄντα σὰν ἐμᾶς». (A Brief History of Time- σελ. 144)

Ἐξάλλου, τὸ lockdown, ποὺ μᾶς ἔχει κλείσει στὰ σπίτια, προσφέρεται καλύτερα γιὰ τὴν κουβέντα μας, ἀφοῦ μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ χρονοβόρες μετακινήσεις, ἐνῶ μᾶς διευκολύνει γιὰ συζήτηση σὲ προχωρημένες βραδινὲς ὥρες.

«Ναί, παππού, συμφωνῶ. Θὰ τὸ ἠθελα κι ἐγὼ πολὺ», ἦταν ἡ ἀπάντηση τῆς Νίκης ποὺ μοῦ ἔδωσε πολλὴ χαρά. Κι ἐγὼ της ἔδωσα ἀμέσως «ἀσίστ»:

«Ἔχεις τὸν λόγο, πὼς θέλεις νὰ ξεκινήσουμε»;

ΝΙΚΗ: Θυμᾶμαι ὅτι ὁ τρόπος τοῦ καθηγητῆ μας πρὸς τοὺς μαθητὲς ἦταν σοκαριστικός. Μίλησε σκληρά, προσβλητικὰ καὶ ἀπαξιωτικὰ γιὰ τὴ θρησκευτικὴ πίστι παιδιῶν 16 χρόνων, τὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ σεβαστεῖ. Ἐμεῖς περιμέναμε νὰ μᾶς δώσει πληροφορίες καὶ νὰ ἐξηγήσει αὐτὸ ποὺ εἶπε, ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεός. Ἐκεῖνος ὅμως περιορίστηκε σὲ μιὰ ἀτάκα «αὐτὸ λέει ἡ ἐπιστήμη» καί, γιὰ νὰ τὸ ὑποστηρίξει,

πρόσθεσε ότι ο Einstein και ο Hawking ήσαν άθεοι.

Έσὺ παππού, θυμάμαι, μοῦ εἶχες πει ὅτι θέλει ψάξιμο ἂν ὁ Einstein καὶ ὁ Hawking ἦταν ἄθεοι.

Θέλω λοιπὸν νὰ μάθω, ἀπὸ ἔγκυρες πηγές, τί λέει ἡ ἐπιστήμη γιὰ τὸν Θεό. Ποιὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια, γιὰ τὸ θέμα αὐτό;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Οἱ ἐπιστήμονες ἀποτελοῦν, ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἓνα μέρος τῆς φύσης. Ἐπομένως μποροῦν νὰ κινηθοῦν, νὰ ἐρευνήσουν καὶ νὰ μᾶς πληροφορήσουν πῶς λειτουργοῦν καὶ πῶς ἐξε-

3. Μποροῦν οἱ ἐπιστήμονες νὰ ἀποφανθοῦν ἂν ὑπάρχει Θεός;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Δὲν θὰ ἔλεγα πῶς μποροῦν νὰ τὸ κάνουν αὐτό. Γιὰ παράδειγμα, δὲν μποροῦν νὰ δοῦν τὸν Θεὸ μὲ τὰ τηλεσκόπια καὶ τὰ μικροσκόπια. Νὰ τὸν φωτογραφίσουν ἢ νὰ τὸν ἐντοπίσουν μὲ τὰ εὐαίσθητα συστήματα ποὺ ἀνιχνεύουν ἠχητικὰ καὶ ἠλεκτρονικὰ μηνύματα. Διότι, ἂν ἔφαχναν μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο, θὰ κατέληγαν στὸ ἀστεῖο συμπέρασμα ποὺ ἔφθασαν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ Ρώσου

Ὅταν ὁλόκληρος ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος ἀδυνατεῖ νὰ μᾶς βεβαιώσει γιὰ τὴν ὕπαρξη τοῦ Θεοῦ, μήπως αὐτὸ κάνει μερικούς νὰ νομίζουν ὅτι δὲν ὑπάρχει;

– Αὐτὸ δείχνει τὰ ὅρια τῆς ἐπιστήμης, τὴν ἀδυναμία της νὰ ἐρευνήσῃ πέρα ἀπὸ τὴ φύση. Ὅπως ἀδυνατεῖ νὰ ἀπαντήσῃ καὶ σὲ ἐρωτήματα ὅπως τὰ παρακάτω:

- Ποιὸς ἔκανε τοὺς φυσικοὺς νόμους;*
- Μπορεῖ ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τεχνολογία νὰ κάνουν νέους;*
- Μπορεῖ ἡ ἐπιστήμη νὰ καταργήσῃ τοὺς φυσικοὺς νόμους;*
- Γιατί δημιουργήθηκε τὸ σύμπαν, τί σκοπὸ ἐξυπηρετεῖ;*
- Πῶς δημιουργήθηκε «ἡ πρώτη ὕλη» τοῦ σύμπαντος;*
- Τί ὑπάρχει μετὰ ἀπὸ τὸν θάνατο;*

λίσσονται τὰ πράγματα στὸ χῶρο αὐτόν. Νὰ παρατηρήσουν, νὰ πειραματιστοῦν, νὰ ἀνακαλύρουν νὰ μελετήσουν τοὺς νόμους μὲ τοὺς ὁποίους λειτουργεῖ ἡ φύση.

ΝΙΚΗ: Ἀφοῦ λοιπὸν μποροῦν νὰ κάνουν ὅλα αὐτά, μποροῦν νὰ ἐρευνήσουν καὶ γιὰ τὴν ὕπαρξη τοῦ Θεοῦ.

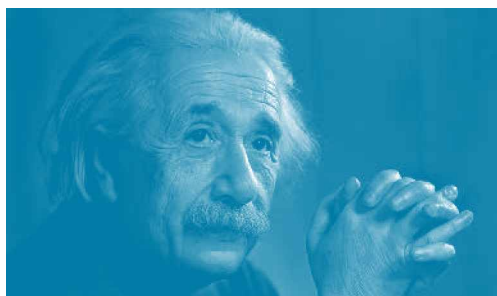
κοσμοναύτη Γιούρι Γκαγκάριν στὴ Γῆ καὶ δῆλωναν: «Θεὸς δὲν ὑπάρχει. Πουθενὰ δὲν τὸν συνάντησαν οἱ ἐπιστήμονες στὸ διάστημα!» Ἐπιπολαιότητα ἢ σκοπιμότητα;

ΝΙΚΗ: Ναί, ἀλλὰ ὅταν ὁλόκληρος ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος ἀδυνατεῖ νὰ μᾶς

βεβαιώσει για την ύπαρξη του Θεού, μίπως αυτό κάνει μερικούς να νομίζουν ότι δεν υπάρχει;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Αυτό δείχνει τα όρια της επιστήμης, την αδυναμία της να έρευνήσει πέρα από τη φύση. Όπως αδυνατεί να απαντήσει και σε ερωτήματα όπως τα παρακάτω:

- Ποιός έκανε τους φυσικούς νόμους;
- Μπορεί η επιστήμη και η τεχνολογία να κάνουν νέους;
- Μπορεί η επιστήμη να καταργήσει τους φυσικούς νόμους;
- Γιατί δημιουργήθηκε το σύμπαν, τί

Άλμπερτ Αϊνστάιν (1879-1955), μέγας Γερμανός Φυσικός και Φιλόσοφος. Έχει πει ότι «Η επιστήμη χωρίς θρησκεία είναι κουλή και η θρησκεία χωρίς επιστήμη τυφλή». (Science philosophy and religion: A Symposium - 1941).

Francis Collins: «Τò DNA είναι η γλώσσα με την οποία ο Θεός μίλησε, για να υπάρξει η ζωή». (The language of God, A scientist gives testimony about faith. An imprint of Simon & Schuster UK Ltd, 2007, Στα ελληνικά, Η γλώσσα του Θεού, μετάφραση: Θρασύβουλος Κετσεάς, Έκδόσεις Παπαζήση 2017).

σκοπό εξυπηρετεί;

- Πώς δημιουργήθηκε «η πρώτη ύλη» του σύμπαντος;

- Τί υπάρχει μετά από τον θάνατο;

Αυτά τα ερωτήματα, καθώς και άλλα που αφορούν τον άνθρωπο, φαίνεται ότι σχετίζονται με την παρουσία του Θεού στον κόσμο.

ΝΙΚΗ: Οί γνωστοί μεγάλοι επιστήμονες έχουν μιλήσει για την αδυναμία τους να απαντήσουν σε αυτά και σε άλλα κρίσιμα ερωτήματα; Βλέπουν χώρο για τον Θεό;

4. Οί επιστήμονες βλέπουν χώρο για τον Θεό;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Ναί, έχουν μιλήσει, επιστήμονες και φιλόσοφοι, για τα όρια της επιστήμης, πέρα από τα όποια πολλοί βλέπουν χώρο για τον Θεό. Θα μάς δοθεί η ευκαιρία, σε άλλες συζητήσεις, να ποούμε για τα όρια της επιστήμης και της φιλοσοφίας, πέρα από τα όποια έχει τον λόγο κάποιος Άλλος. Για σήμερα σου δίνω επιγραμματικά απόψεις των Einstein, Hawking, Francis Collins και του μεγάλου φιλόσοφου Immanuel Kant.

Einstein: «Η επιστήμη χωρίς θρησκεία είναι κουλή και η θρησκεία χωρίς

ἐπιστήμην τυφλή». (*Science philosophy and religion: A Symposium* - 1941).

Hawking: «Εἶναι δύσκολο νὰ ἐξηγήσουμε γιατί τὸ σύμπαν ἄρχισε μ' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τρόπο, παρὰ μόνον ἐὰν τὸ ἀποδεχτοῦμε ὡς ἐνέργεια ἐνὸς Θεοῦ ποὺ σκόπευε νὰ δημιουργήσει ὄντα σὰν ἐμᾶς». (*A Brief History of Time* - 144).

Francis Collins: «Τὸ DNA εἶναι ἡ γλῶσσα μὲ τὴν ὁποία ὁ Θεὸς μίλησε, γιὰ νὰ ὑπάρξει ἡ ζωή». (*The language of God, A scientist gives testimony about faith*. An imprint of Simon & Schuster UK Ltd, 2007, Στὰ ἑλληνικά, Ἡ γλῶσσα τοῦ Θεοῦ, μετάφρασι: Θρασύβουλος Κετσεάς, Ἐκδόσεις Παπαζήση 2017).

Immanuel Kant: «Δύο πράγματα μὲ γεμίζουν θαυμασμὸ καὶ δέος, κάθε φορά ποὺ τὰ σκέφτομαι: ὁ ἑναστρὸς οὐρανὸς ἀπὸ πάνω μου κι ὁ ἠθικὸς νόμος μέσα μου». Χωρὶς Θεὸ θεωρεῖ ἀδύνατη τὴν ἠθικὴ ζωή.

ΝΙΚΗ: Παπποῦ, τρελαίνομαι. Διαπιστώνω ὅτι ἡ σκέψη τοῦ Hawking, ποὺ ἀνέφερες παραπάνω, ἦταν περίπου αὐτὸ ποὺ ἀνέφεραν οἱ συμμαθητές μου, ὅταν ὁ καθηγητὴς εἶχε χαρακτηρίσει ὡς ἄθεο τὸν διάσημο φυσικὸ καὶ εἶχε ἐπιτεθεῖ κατὰ τῆς θρησκευτικῆς πίστεως τῶν μαθητῶν του.

Τόσο ἐπιπόλαιες ἦταν οἱ γνώσεις καὶ τόσο μεγάλη ἡ ἐμπάθεια κατὰ τῆς θρησκείας ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ δίδασκε ἐφήβους. Θὰ ἤθελα νὰ ἔχω λίγο χρόνο, νὰ διαβάσω λεπτομερέστερα γιὰ τὶς ἀπόψεις τῶν ἐπιστημόνων, ἀπὸ τὰ βιβλία τους ποὺ προανέφερες. Πιστεύω ὅτι θὰ συγκεντρώσω ἄρκετὸ ὕλικὸ γιὰ ἐπόμενες συναντήσεις μας. Σὲ σένα, λοιπόν, πέ-

φτει τὸ βάρος νὰ καθορίσεις τὴν πορεία, γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ Θεοῦ.

ΠΑΠΠΟΥΣ: Αὐτὸ θὰ τὸ κάνουμε μαζί. Εἶναι καλὸ νὰ διαμορφώσουμε ἓνα πλάνο προσέγγισης καὶ διερεῦνσης τοῦ θέματός μας ποὺ ἀπασχολεῖ τὴν ἀνθρώπινη σκέψη καὶ προσπάντων τὸν ἀνθρώπινο βίον, τοῦ *Homo sapiens*, τοῦ σοφοῦ ἀνθρώπου.

Θὰ γνωρίσουμε προσεγγίσεις ἀπὸ περιέργεια, φιλομάθεια, φόβο, πάθος, ἐμπάθεια, μὲ ἀντιπαράθεσεις καὶ συγκρούσεις, μὲ λογικὴ, μὲ συναίσθημα, μὲ καρδιά, μὲ πίστη, μὲ ἀγάπη.

ΝΙΚΗ: Παπποῦ, ἐγὼ θὰ πρότεινα νὰ συνεχίσουμε τὴ συζήτησή μας, διερευνώντας περισσότερο τὸν χῶρον τῆς ἐπιστήμης. Ἀσφαλῶς ὑπάρχουν ἐπιστήμονες πιστοὶ καὶ ἄπιστοι. Μὲ ἐνδιαφέρει νὰ μάθω πῶς προσεγγίζει τὸ θέμα ἡ κάθε πλευρά. Καὶ ἂν συμφωνεῖς, νὰ μοῦ ἀναφέρεις πρῶτα κάποιους σύγχρονους, μεγάλους, ἀναγνωρισμένους ἐπιστήμονες ποὺ πιστεύουν ξεκάθαρα στὸν Θεό.

ΠΑΠΠΟΥΣ: Ὡραία, προχωροῦμε ἔτσι. Ξεκινᾶω μὲ τὸν πολυσυζητημένο, παγκοσμίως, τὴν τελευταία εἰκοσαετία, τὸν βιολόγο Francis Collins. Εἶναι ὁ γενικὸς διευθυντὴς τοῦ προγράμματος ποὺ συντόνισε δεκάδες Πανεπιστήμια καὶ Ἐρευνητικὰ Κέντρα ἀνὰ τὸν κόσμον καὶ ἔφτασαν στὴν ἀποκρυπτογράφηση τοῦ DNA τοῦ ἀνθρώπου.

[Συνεχίζεται]

ΣΩΤΗΡΗΣ ΚΟΥΒΕΛΑΣ

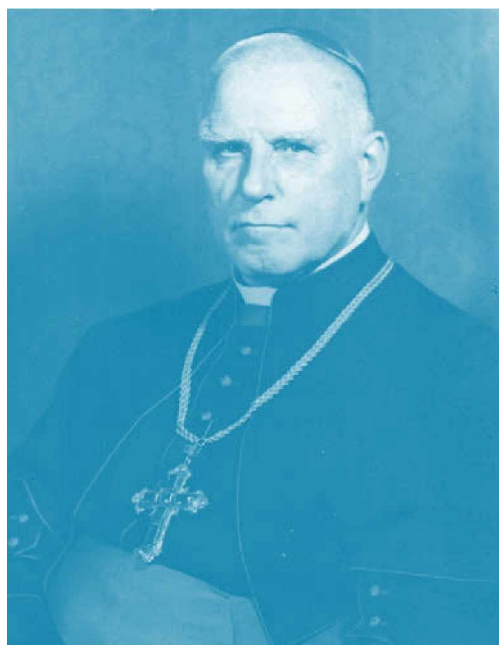
ΑΥΤΟΙ ΔΕΝ ΥΠΕΚΥΨΑΝ...

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΟΝ ΝΑΖΙΣΜΟ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

CLEMENS AUGUST GRAF VON GALEN

ΜΕΡΟΣ Α΄

Πέρα από τό «Λευκό Ρόδο», στο οποίο αφιερώσαμε σειρά μελετών μας από τις στήλες τῶν *Ἀκτίνων*¹, ἡ πιὸ γνωστὴ χριστιανικὴ φωνὴ ποὺ ὑψώθηκε ἐνάντια στο ἐθνικοσοσιαλιστικὸ καθεστῶς στὴ ναζιστικὴ Γερμανία εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ ρωμαιοκαθολικοῦ ἐπισκόπου τοῦ Münster Clemens August Graf von Galen (1878-1946). Στὸ μνημειώδες ἔργο του γιὰ τὴν ἱστορία τῆς γερμανικῆς ἀντίστασης ἐνάντια στο ἐθνικοσοσιαλιστικὸ καθεστῶς, ὁ θεωρούμενος ὡς αυθεντία πάνω στο συγκεκριμένο θέμα Γερμανοκαναδὸς ἱστορικὸς Peter Hoffmann, καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας στο Πανεπιστήμιο McGill, ἐμφανίζει τὸν von Galen ὡς ἀντιπροσωπευτικὸ παράδειγμα τῶν πολλῶν ἀτρόμητων Καθολικῶν ποὺ ὑψώσαν τὴ φωνή τους ἐνάντια στο ἐθνικοσοσιαλιστικὸ καθεστῶς, συμπληρώνοντας ὅτι, σὲ γενικὲς γραμμές, οἱ Ἐκκλησίες ἦταν οἱ μόνοι μεζόνες θεσμοὶ ποὺ

ἀντέταξαν σχετικὰ πρώιμη καὶ ἀνοικτὴ ἀντίσταση στο καθεστῶς, καὶ αὐτὸ διατηρήθηκε μέχρι τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ καθεστῶτος².

Βεβαίως, ὀφείλουμε νὰ διευκρινίσουμε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅτι πρόθεσή μας δὲν εἶναι νὰ παρουσιάσουμε ἐδῶ μιὰ ἀνα-

1 Βλ. Γιάννη Κ. Τσέντου, «Αὐτοὶ δὲν ὑπέκυψαν... Τό «Λευκὸ Ρόδο» στὴ ναζιστικὴ Γερμανία. Μέρος Α΄», *Ἀκτίνες* 807 (Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2024), σελ. 177-200. «Αὐτοὶ δὲν ὑπέκυψαν... Τό «Λευκὸ Ρόδο» στὴ ναζιστικὴ Γερμανία. Μέρος Β΄», *Ἀκτίνες* 808 (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2024), σελ. 254-278. «Αὐτοὶ δὲν ὑπέκυψαν... Τό «Λευκὸ Ρόδο» στὴ ναζιστικὴ Γερμανία. Μέρος Γ΄», *Ἀκτίνες* 809 (Ἰανουάριος-Φεβρουάριος 2025), σελ. 3-23.

2 Peter Hoffmann, *The History of the German Resistance 1933-1945*, McDonald & Jane's, London 1977 (πρώτη ἔκδοση στὴν ἀγγλική), σελ. 14.

λυτική βιογραφία του von Galen, την οποία άλλωστε θα μπορούσε κανείς να βρει εύκολα και στο διαδίκτυο. Πρόθεσή μας είναι να αναδείξουμε την αντίστασή του στο εθνικοσοσιαλιστικό καθεστώς και στις απάνθρωπες πρακτικές του, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αυτή η αντίσταση οικοδομήθηκε πάνω στο θεμέλιο των αρχών της χριστιανικής

1. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο

Ὁ Clemens August κόμης⁴ von Galen (1878-1946) ἦταν γόνος μιᾶς ἐπιφανοῦς οἰκογένειας τῆς βεστφαλικῆς ἀριστοκρατίας (ἐξ οὗ καὶ τὸ δηλωτικὸ τίτλου εὐγενείας »Graf von« στὸ ὄνομά του). Γόνοι τῆς ἴδιας ἀριστοκρατικῆς οἰκογένειας ἀπὸ τὸ μακρινὸ ἢ πιδ πρόσφατο

Στὸν ἀλωμένο ἀπὸ τὸν Ἐθνικοσοσιαλισμὸ γερμανικὸ κόσμο, ἡ πίστη στὸν Χριστὸ ἦταν αὐτὴ ποὺ τὰ ἔκανε μιὰ χούφτα ἀνθρώπους νὰ δοῦν τὴ φρίκη τοῦ Ἐθνικοσοσιαλισμοῦ, τὴν ὁποία ὅλοι γύρω τους εἴτε δὲν ἔβλεπαν εἴτε προτιμοῦσαν νὰ κάνουν ὅτι δὲν ἔβλεπαν, καὶ ἡ ἴδια αὐτὴ πίστη στὸν Χριστὸ τοὺς ἔκανε νὰ ὑψώσουν μὲ αὐταπάρνηση τὸ ἀνάστημά τους ἐνάντια στὸ κακὸ.

πίστης. Νὰ ἀναδείξουμε δηλαδή γιὰ μία ἀκόμα φορά, ὅπως κάναμε στὶς μελέτες μας γιὰ τὴ χριστιανικὴ ἀντίσταση ἐνάντια στὸν Ναζισμό στὴν Αὐστρία³ καὶ γιὰ τὸ «Λευκὸ Ρόδο», ὅτι, στὸν ἀλωμένο ἀπὸ τὸν Ἐθνικοσοσιαλισμὸ γερμανικὸ κόσμο, ἡ πίστη στὸν Χριστὸ ἦταν αὐτὴ ποὺ τὰ ἔκανε μιὰ χούφτα ἀνθρώπους νὰ δοῦν τὴ φρίκη τοῦ Ἐθνικοσοσιαλισμοῦ, τὴν ὁποία ὅλοι γύρω τους εἴτε δὲν ἔβλεπαν εἴτε προτιμοῦσαν νὰ κάνουν ὅτι δὲν ἔβλεπαν, καὶ ἡ ἴδια αὐτὴ πίστη στὸν Χριστὸ τοὺς ἔκανε νὰ ὑψώσουν μὲ αὐταπάρνηση τὸ ἀνάστημά τους ἐνάντια στὸ κακὸ.

παρελθὸν ἦταν ὁ πρίγκιπας Christoph Bernhard von Galen (1606-1678), ποὺ εἶχε διατελέσει ἐπίσκοπος τοῦ Münster, καὶ ὁ Wilhelm Emmanuel von Ketteler (1811-1877), Ρωμαιοκαθολικὸς ἐπίσκοπος τοῦ Mainz. Ὡς τὸ ἐνδέκατο ἀπὸ τὰ δε-

3 Βλ. Γιάννη Κ. Τσέντου, «Αὐτοὶ δὲν ὑπέκυψαν... Χριστιανικὴ ἀντίσταση στὸν Ναζισμό στὴν Αὐστρία. Μέρους Α΄», *Ἀκτίνες* 805 (Μάιος-Ιούνιος 2024), σελ. 87-102. «Αὐτοὶ δὲν ὑπέκυψαν... Χριστιανικὴ ἀντίσταση στὸν Ναζισμό στὴν Αὐστρία. Μέρους Β΄», *Ἀκτίνες* 806 (Ιούλιος-Αύγουστος 2024), σελ. 142-157.

4 Ὁ γερμανικὸς τίτλος εὐγενείας »Graf« (= κόμης) ἔπαινε νὰ ὑφίσταται ὡς τίτλος εὐγενείας ἀπὸ τὸ 1919, μὲ τὴν κατάργηση τῶν τίτλων εὐγενείας, ἀλλὰ ἡ λέξη »Graf« διατηρήθηκε ὡς μέρος τοῦ ἐπωνύμου, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ δηλωτικὸ τίτλου εὐγενείας »von« (ὅπως τὸ βλέπουμε καὶ σὲ πολλὰ γερμανικὰ ἐπωνύμια, π.χ. Herbert von Karajan), χωρὶς βεβαίως νὰ παρασιμπεῖ πᾶς σὲ τίτλο εὐγενείας. Γι' αὐτὸ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὅταν παραθέτουμε τὸ ὄνομα τοῦ von Galen, δὲν μεταφράζουμε τὸ »Graf«. Σημειωτέον ὅτι ἡ συγκεκριμένη λύση ποὺ υἱοθετήθηκε στὴ Γερμανία εἶναι ἐντελὴς ἀντίστοιχη μὲ τὴ λύση νὰ ἐπιτραπῇ στὴν Ἑλλάδα σὰ μέλη τῆς πρώην βασιλικῆς οἰκογένειας νὰ ἐπιλέξουν τὸ ἐπώνυμο De Grèce, χωρὶς βέβαια αὐτὸ νὰ παρασιμπεῖ πᾶς σὲ βασιλικὸ τίτλο.

κατρία παιδιά του Ferdinand Herbert κόμη von Galen και της συζύγου του Elisabeth, κόμισσας von Spee τὸ γένος, ὁ Clemens August ἔλαβε αὐστηρὴ ἀνατροφή, στηριγμένη στὴ χριστιανικὴ πίστη. Ὡς ἀντιπροσωπευτικὴ παρακαταθήκη τῆς ἀνατροφῆς αὐτῆς θὰ ἄξιζε νὰ μνημονεύσουμε αὐτὸ ποὺ τοῦ ἔγραψε ἡ μητέρα του μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ὀνομαστικῆς του ἐορτῆς τὸ 1891:

«*Ἡ ζωὴ εἶναι τόσο σύντομη, καὶ μὲ αὐτὴν καλοῦμαστε νὰ ἀγοράσουμε γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας μιὰ τόσο ὑπέροχη αἰωνιότητα. Οὐτε μιὰ μέρα λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ πάει χαμένη, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουμε γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας αὐτὸν τὸν στόχο καὶ νὰ κάνουμε κάτι γιὰ τὸν Θεό, ἀπὸ ὅποια θέση καὶ ἂν βρεθοῦμε*»⁵.

Δὲν θὰ ἀναλωθοῦμε ἐδῶ σὲ μιὰ δι-εξοδικὴ παρουσίαση τῆς ζωῆς καὶ τῶν σπουδῶν τοῦ von Galen, ποὺ ἄλλωστε δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει τόσο σὲ σχέση μὲ τὸ θέμα μας. Ἐχοντας χειροτονηθεῖ ἱερέας ἀπὸ τὸ 1904, ὁ von Galen ἀνῆλθε στὸν ἐπισκοπικὸ θρόνο, χειροτονούμενος ἐπίσκοπος τοῦ Münster ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Κολωνίας Καρδινάλιο Karl Joseph Schulte, στὶς 28 Ὀκτωβρίου 1933, λίγους μῆνες μετὰ τὴν ἀνάρρηση τοῦ Χίτλερ στὴν ἐξουσία. Ὡς ἔμβλημα τοῦ ἐπέλεξε μιὰ φράση στὰ λατινικὰ ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας:

“*Nec laudibus, nec timore*” (ποὺ σημαίνει ὅτι ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ μένει ἀμετακίνητος, μὴ ἐπηρεαζόμενος οὔτε ἀπὸ τὸν ἔπαινο οὔτε ἀπὸ τὸν φόβο). Αὐτὴ ἡ φράση, ποὺ ὁ von Galen συμπεριέλαβε στὸν θυρεὸ ποὺ υἱοθέτησε, τονίσθηκε μὲ ἰδιαίτερη ἔμφαση στὴν πρώτη ποιμαντικὴ ἐπιστολὴ τοῦ von Galen⁶.

Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ von Galen δὲν ἦταν ἀπὸ τὰ «φαβορί» γιὰ τὸν ἐπισκοπικὸ θρόνο τοῦ Münster, καὶ δὲν ἀνέβηκε σὲ αὐτὸν παρὰ μόνο μετὰ τὴν ἀπόσυρση ἄλλων, ἐπικρατέστερων συνυποψηφίων του. Ὁ von Galen δὲν ἦταν τόσο δημοφιλὴς λόγῳ τοῦ ἀλαζονικοῦ χαρακτῆρά του καὶ τοῦ ὑπερσυντηρητισμοῦ του. Μάλιστα, ὁ παπικὸς νούντιος Cesare Orsenigo, σὲ ἐπιστολὴ του στὸν Καρδινάλιο ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ Βατικανοῦ Eugenio Pacelli (τὸν κατοπινὸ Πάπα Πίο IB’), σπλιτίτευε τὴν ἀλαζονικὴ συμπεριφορὰ καὶ τὸ πείσμα τοῦ von Galen⁷.

5 Maria Anna Zumholz, »Die Tradition meines Hauses. Zur Prägung Clemens August Graf von Galens in Elternhaus, Schule und Universität«, ἐν Joachim Kuropka (ed.), *Neue Forschungen zum Leben und Wirken des Bischofs von Münster*, Regensburg, Münster 1992, σελ. 15: »Das Leben ist so kurz, und eine so herrliche Ewigkeit sollen wir uns damit erkaufen; da darf kein Tag verloren werden, um uns dieses Zieles zu versichern und für Gott etwas zu leisten, sei es in welcher Stellung es sei«.

6 Peter Löffler (ed.), *Bischof Clemens August Graf von Galen. Akten, Briefe und Predigten 1933-1946*, Ferdinand Schöningh, Paderborn/München/Wien/Zürich 1996², σελ. 67 κ.έ. Βλ. σχετικὰ καὶ Rudolf Morsey, *Clemens August Kardinal von Galen. Bischöfliches Wirken in der Zeit der Hitler-Herrschaft*, Landeszentrale für politische Bildung, Düsseldorf 1987, σελ. 13.

7 Ludger Grevelhörster, *Kardinal Clemens August Graf von Galen in seiner Zeit*, Aschendorff, Münster 2005, σελ. 57. Πὰ τὴν «ξεροκεφαλιά» τοῦ von Galen βλ. Maria Anna Zumholz, ὁ.π., σελ. 18, ὅπου γνέται μνεία τοῦ πολὺ χαρακτηριστικοῦ σημειώματος ποὺ ἔστειλε στοὺς γονεῖς τοῦ Clemens ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνσουίτικοῦ Κολλεγίου Stella Matutina, ὅπου φοίτησε ὁ Clemens κατὰ τὴ δεκαετία τοῦ 1890: «Τὸ βασικὸ πρόβλημα μὲ τὸν Clemens εἶναι ἡ αἴσθησί του ὅτι εἶναι ἀλάθης. Σὲ καμμία περίπτωσι δὲν θὰ παραδεχθεῖ ὅτι ἔκανε λάθος. Αὐτοὶ ποὺ κάνουν λάθος εἶναι πάντα οἱ δάσκαλοι καὶ οἱ καθηγητές του».

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ von Galen ἦταν ἀκραῖα συντηρητικὸς σὲ πολλὰς τοποθετίσεις του. Στὰ μάτια του, ἡ συνθηκολόγησις τῆς Γερμανίας στὸν Α΄ Παγκόσμιον Πόλεμον ἦταν ἀποτέλεσμα προδοσίας, «πισώπλατης μαχαιριάς» ἐνάντια στὸν ἥρωικὸ στρατό, ποὺ πολεμοῦσε μὲ αὐταπάρνησις στὸ μέτωπο⁸ – πρόκειται γιὰ τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἐρμηνεία ποὺ προέβαλε εὐρύτατα ὁ Ἐθνικοσοσιαλισμός. Ἀποστρεφόμενος τὴ μόδα, τὸ θέατρο καὶ τὴν κοσμικὴ μουσικὴ (ἂν καὶ ἀγαποῦσε

στὸ ἔργο του *Ἡ μάστιγα τῆς κοσμικότητος καὶ οἱ ἐκδηλώσεις της* (*Die Pest des Laizismus und ihre Erscheinungsformen*), ποὺ ἐξέδωσε τὸ 1932¹⁰. Τὸ 1936 χαιρέτισε μὲ ἐνθουσιασμὸ τὴν κατάληψιν τῆς Ρηνανίας, ποὺ βάσει τῆς Συνθήκης τῶν Βερσαλλίων ἦταν ἀποστρατιωτικοποιούμενη περιοχὴ¹¹ (ἐπρόκειτο γιὰ τὴν πρώτη ἔμπρακτὴ ἀμφισβήτησις τῆς Συνθήκης τῶν Βερσαλλίων ἀπὸ τὸν Χίτλερ). Σὲ ποιμαντικὴ του ἐπιστολὴ μὲ ἡμερομηνία 14 Σεπτεμβρίου 1941 χαιρέτισε ἐπίσης

Ἡ μεγάλη ἀλήθεια ποὺ θὰ κινδυνεύαμε νὰ «χάσουμε», ἂν ἀπλῶς ἐπείγομασταν νὰ ἐξωρραΐσουμε τὴ μορφὴ τοῦ von Galen, εἶναι ὅτι οἱ χριστιανικὲς καταβολές, οἱ χριστιανικὲς ἀρχὲς καὶ ἀξίες, κράτησαν ὀρθίαις τὶς συνειδήσεις ἀκόμα ἀνθρώπων ποὺ κατὰ τὴν «πολιτικὴν ἰδεολογία» τοὺς θὰ κινδύνευαν νὰ γοντευθοῦν ἀπὸ τὴν ἐθνικοσοσιαλιστικὴν προπαγάνδα.

τὰ ἐμβατήρια...). Στὰ χρόνια τῆς Δημοκρατίας τῆς Βαϊμάρης, παρὰ τὴ θέσιν του στὸν ρωμαιοκαθολικὸ κλῆρο, ἐπέκρινε ἀνοικτὰ τὸ καθολικὸ Γερμανικὸ Κόμμα τοῦ Κέντρου (*Deutsche Zentrumspartei*) ὡς ὑπερβολικά... ἄριστο⁹, καὶ μάλιστα στίς προεδρικὲς ἐκλογὰς τοῦ 1925 ὑποστήριξε ἀνοικτὰ τὸν πιὸ συντηρητικὸ Προτεστάντη Paul von Hindenburg ἐνάντια στὸν ὑποψήφιον τοῦ καθολικοῦ Κόμματος τοῦ Κέντρου Wilhelm Marx. Ἡ ἀποστροφὴ του γιὰ τὶς κοσμικὲς φιλελεύθερες ἀξίες καὶ τὴ νεωτερικότητα ἀποτυπώθηκε

τὴν ἐπίθεσιν ἐνάντια στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, ὡς ἀγῶνα ἐνάντια στὴ «μάστιγα τοῦ μπολσεβικισμού»¹², βλέποντας τὴ Γερμανία ὡς τελευταῖο ἀνάχωμα ἐνάντια στὴν ἐξάπλωσιν τῆς μπολσεβικικῆς ἀθεΐας. Μεταπολεμικά, ἓνα ἔγγραφο ἀπὸ τὸ βρετανικὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν ἀναγνώριζε τὸν von Galen ὡς τὴν πιὸ ἐξέχουσα προσωπικότητα τοῦ κλήρου στὴ βρετανικὴ ζώνη κατοχῆς, παρὰλλήλα ὅμως σημείωνε ὅτι αὐτὸς ἦταν «ἓνας Γερμανὸς ἐθνικιστὴς ὡς τὸ κόκκαλο»¹³.

8 Irmgard Klocke, *Kardinal von Galen. Der Löwe von Münster. Zum 100. Geburtstag*, Patloch, Aschaffenburg 1978, σελ. 13.

9 Sr. Pascalina Lehnert, *Ich durfte ihm dienen. Erinnerungen an Papst Pius XII.* Wilhelm Naumann, Würzburg 1990, σελ. 40-41.

10 Bl. Clemens Heitmann, *Clemens August Kardinal von Galen und seine geistlichen Verwandten*, Friesoythe 1983, σελ. 103, 128· Robert A. Krieg, *Catholic Theologians in Nazi Germany*, Continuum 2004, σελ. 74.

11 Peter Löffler (ed.), ὁ.π., σελ. 357-358.

12 Peter Löffler (ed.), ὁ.π., σελ. 901, 902.

13 "a German nationalist through and through".

Όλα τὰ παραπάνω εἶναι σημαντικό νὰ τὰ ἔχουμε στὸ βάθος τῆς σκέψης μας. Μά, θὰ πεῖ κανεὶς ἐνδεχομένως, αὐτὰ εἶναι «σκιές» σὲ μιὰ σπουδαία προσωπικότητα τοῦ ρωμαιοκαθολικοῦ κλήρου (ὁ von Galen εἶναι ἀναγνωρισμένος Ἅγιος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας) καὶ ἀπὸ τὶς λίγες προσωπικότητες ποὺ τόλμησαν νὰ ὑψώσουν τὴ φωνή τους ἐνάντια στὴ φρίκη τοῦ Ἐθνικοσοσιαλισμοῦ. Ναί. Ἀλλά, βεβαίως, σκοπὸς μας

Οἱ χριστιανικὲς ἀρχὲς καὶ ἀξίες ἐπέτρεπαν στὸν von Galen νὰ ἀμφισβητεῖ ἀνοικτὰ ἀκριβῶς τὰ θεμέλια τοῦ Ὀλοκαυτώματος: τὴ ρατσιστικὴ καὶ ἀντισημιτικὴ ἰδεολογία τοῦ Ἐθνικοσοσιαλισμοῦ.

εἶναι νὰ ἀναδείξουμε τὴν ἀλήθεια. «Τὶ μεγαλύτερο κακὸ θὰ μπορούσε νὰ πάθει κανεὶς, ἂν ἔχανε τὸ πολυτιμώτερο ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα, ποὺ εἶναι ἡ ἀλήθεια;», διερωτᾶται ὁ Μέγας Βασίλειος¹⁴. Καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἡ μεγάλη ἀλήθεια ποὺ θὰ κινδυνεύαμε νὰ «χάσουμε», ἂν ἀπλῶς ἐπείγομασταν νὰ ἐξωραϊσοῦμε τὴ μορφή τοῦ von Galen, εἶναι ὅτι οἱ χριστιανικὲς καταβολές, οἱ χριστιανικὲς ἀρχὲς καὶ ἀξίες, κράτησαν ὀρθιὲς τὶς συνειδήσεις ἀκόμα ἀνθρώπων ποὺ κατὰ τὴν «πολιτικὴ ἰδεολογία» τους θὰ κινδύνευαν νὰ γοντευθοῦν ἀπὸ τὴν ἐθνικοσοσιαλιστικὴ προπαγάνδα.

14 Βασιλείου Καισαρείας τοῦ Μεγάλου, «Τοῖς Νεοκαισαρεῦσι» (Ἐπιστολὴ ΣΔ'), ed. Y. Courtonne, 3.21-22 (= ed. J.-P. Migne, PG 32, 749CD): «Τί γὰρ ἂν καὶ μείζον πάθοι κακὸν τις τὸ τιμώτατον τῶν ὄντων ζημιωθείς τὴν ἀλήθειαν;».

Ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας στιγμή ποὺ ἀνέβηκε στὸν ἐπισκοπικὸ θρόνο τοῦ Münster τὸ 1933, ὁ von Galen ἔδωσε τὰ πῶ ἀπτὰ καὶ συγκεκριμένα δείγματα τῶν «ἀντιστάσεων» ποὺ ὑψωναν οἱ χριστιανικὲς ἀρχὲς καὶ ἀξίες ἀπέναντι στὴν ἐθνικοσοσιαλιστικὴ προπαγάνδα. Ὅταν τὸ 1933 ὁ Διευθυντὴς Ἐκπαίδευσης τοῦ Münster ἐξέδωσε διάταγμα σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο θὰ ἔπρεπε στὸ ἐξῆς ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία νὰ συνδυάζεται μὲ συζήτηση γιὰ τὴν «ἐκφυλιστικὴ δύναμη» τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Münster Clemens August Graf von Galen ἀρνίθηκε νὰ συμμορφωθεῖ, καταγγέλλοντας ὅτι ἡ παρέμβαση αὐτὴ ἦταν παραβίαση τοῦ Κονκορδάτου καὶ ὅτι θὰ προκαλοῦσε σύγχυση στὰ παιδιά «ὡς πρὸς τὴν ὑποχρέωσή τους νὰ ἐνεργοῦν μὲ φιλανθρωπία πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους» καὶ ὡς πρὸς τὴν ἱστορικὴ ἀποστολὴ τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραὴλ¹⁵.

Βεβαίως, θὰ μπορούσε κανεὶς σήμε-ρα νὰ ἐγκαλέσει τὸν von Galen ὅτι, ἐνῶ σίγουρα ὑψωσε μὲ ἀπαράμιλλη τόλμη τὴ φωνή του ἐνάντια στὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸ καθεστῶς, δὲν κατήγγειλε ὅμως μὲ τὴν ἴδια τόλμη τὸ Ὀλοκαύτωμα τῶν Ἑβραίων. Ἀλλά οἱ χριστιανικὲς ἀρχὲς καὶ ἀξίες ἐπέτρεπαν στὸν von Galen νὰ ἀμφισβητεῖ ἀνοικτὰ ἀκριβῶς τὰ θεμέλια τοῦ Ὀλοκαυτώματος: τὴ ρατσιστικὴ καὶ ἀντισημιτικὴ ἰδεολογία τοῦ Ἐθνικοσοσιαλισμοῦ.

Ἦδη ἀπὸ τὸ 1934, ὁ von Galen δὲν δίσταζε νὰ ἀποδομεῖ ἀνοικτὰ τὴ ρατσιστικὴ ἰδεολογία τοῦ «ιδεολόγου» τοῦ Ναζισμοῦ, τοῦ Alfred Rosenberg, ὅπως αὐτὴ ἀναπτύχθηκε στὸ βιβλίο του Ὁ μῦθος τοῦ

15 Theodore S. Hamerow, *On the Road to the Wolf's Lair. German Resistance to Hitler*, Belknap Press of Harvard University Press, 1997, σελ. 139.

20^ο αἰώνα¹⁶, τὴν ἰδεολογικὴ βίβλο τοῦ Ἐθνικοσοσιαλισμοῦ. Στὴν πρώτη κιόλας ποιμαντικὴ του ἐπιστολὴ γιὰ τὸ Πάσχα, τὸ 1934, ὁ ἐπίσκοπος ἀποδοκίμαζε ὡς πέρα γιὰ πέρα ἀπαράδεκτη τὴ λογικὴ ὅτι τὸ γεγονὸς πὼς ἡ *Παλαιὰ Διαθήκη* ἐγράφη ἀπὸ Ἑβραίους μειώνει τὸ κῦρὸς της, καὶ περιέγραφε ὡς νεοπαγανισμὸ τὴ θέσπ. ὅτι ἡ ἡθικὴ ἰσχύει μόνο στὸν βαθμὸ ποὺ ὠφελεῖ τὴ φυλὴ, καθὼς καὶ

von Galen μιλοῦσε ἀνοικτὰ ἐνάντια στὴ θεωρία γιὰ τὴν καθαρότητα τοῦ γερμανικοῦ αἵματος¹⁹. Καὶ ὑπῆρχε καὶ συνέχεια: Στὰ τέλη τοῦ 1934, δημοσιεύθηκε ὡς ἐπίσημο παράρτημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐφημερίδας τῆς ρωμαιοκαθολικῆς Ἐπισκοπῆς τοῦ Münster μιὰ ἀνώνυμη μελέτη μὲ τίτλο *Studien zum Mythos des 20. Jahrhunderts* (Μελέτες ἐπὶ τοῦ Μύθου τοῦ 20^ο αἰώνα), ποὺ ἀποδομοῦσε τὶς

Τὸ 1935, στὴν ποιμαντικὴ του ἐπιστολὴ γιὰ τὸ Πάσχα ὁ von Galen χαρακτῆριζε ἀνοικτὰ ὡς «εἰδωλολατρία... καὶ ἐπιστροφή στὴ νύκτα τοῦ παγανισμοῦ» τὴν ἀντίληψη τοῦ ἔθνους ὡς πρώτης ἀρχῆς καὶ τελικοῦ σκοποῦ. Καὶ δὲν δίσταζε, μάλιστα, ὁ von Galen νὰ εἰρωνεύεται τὶς νεοπαγανιστικὲς θεωρίες τοῦ Rosenberg ὡς ἀπλῶς «μιὰ ἀφορμὴ γιὰ γέλιο γιὰ τὸν μορφωμένο κόσμο».

τὴν ἐπιδίωξη τῆς σύστασης μιᾶς ἐθνικῆς Ἐκκλησίας βασισμένης στὶς διδασκαλίες γιὰ τὸ αἷμα καὶ τὴ φυλὴ¹⁷. Αὐτὲς οἱ θέσεις ἀφ' ἑαυτῶν ἔφερναν τὸν von Galen σὲ τροχιά σύγκρουσης μὲ τὸ καθεστῶς (ὁ Gauleiter Alfred Meyer ἀξιολόγησε τὴ συγκεκριμένη ποιμαντικὴ ἐπιστολὴ τοῦ von Galen ὡς «ὕπαγορευμένη ἀπὸ μῖσος ἐνάντια στὸν Ἐθνικοσοσιαλισμό»¹⁸). Ὁ

ρατσιστικὲς θεωρίες τοῦ Rosenberg²⁰. Καὶ μάλιστα, ὁ ἴδιος ὁ von Galen ἔγραψε –καὶ ὑπέγραψε– ἓνα πρόλογο στὸ συγκεκριμένο ἔργο²¹ (σημειωτέον ὅτι ὁ ρωμαιοκαθολικὸς Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας Καρδινάλιος Karl Joseph Schulte εἶχε νορτίτερα ἀποσύρει τὴν ἐγκρισί του γιὰ τὴ δημοσίευση τῆς συγκεκριμένης μελέτης, δύο μόλις ἡμέρες πρὶν αὐτὴ τυπωθεῖ). Τὸ 1935, στὴν ποιμαντικὴ του ἐπιστολὴ γιὰ τὸ Πάσχα ὁ von Galen χαρακτῆρι-

16 Alfred Rosenberg, *Der Mythos des zwanzigsten Jahrhunderts*, 1930.

17 Peter Löffler (ed.), *Bischof Clemens August Graf von Galen. Akten, Briefe und Predigten 1933-1946*, Ferdinand Schöningh, Paderborn/München/Wien/Zürich 1996², σελ. 67 κ.έ. Βλ. σχετικὰ καὶ Rudolf Morsey, *Clemens August Kardinal von Galen. Bischöfliches Wirken in der Zeit der Hitler-Herrschaft*, Ferdinand Schöningh, Paderborn/München/Wien/Zürich 1996², σελ. 67 κ.έ. Βλ. καὶ Rudolf Morsey, *Clemens August Kardinal von Galen. Bischöfliches Wirken in der Zeit der Hitler-Herrschaft*, Landeszentrale für politische Bildung, Düsseldorf 1987, σελ. 14.

18 Φάξ μὲ τὴ σχετικὴ ἐκδῶση τῆς 6^{ης} Ἀπριλίου

1934 βρῖσκουμε στὸ Joachim Kuroepka, *Clemens August Graf von Galen. Sein Leben und Wirken in Bildern und Dokumenten*, Günter Runge, Cloppenburg 1992, σελ. 112.

19 Anton Gill, *An Honourable defeat. A history of the german resistance to Hitler*, Heinemann, London 1994, σελ. 59.

20 Rudolf Morsey, ὁ.π., σελ. 14.

21 Wilhelm Neuss, *Kampf gegen den Mythos des 20. Jahrhunderts. Ein Gedenkblatt an Clemens August Kardinal Graf Galen*, J. P. Bachem, Köln 1947, σελ. 18-19 καὶ 23-24.

ζε άνοικτά ως «είδωλολατρία... και επί-
στροφή στη νύκτα του παγανισμού» την
αντίληψη του έθνους ως πρώτης άρχης
και τελικού σκοπού²². Και δέν δίσταζε,
μάλιστα, ό von Galen να είρωνεύεται τις
νεοπαγανιστικές θεωρίες του Rosenberg
ως άπλως «μιά άφορμή για γέλιο για τον
μορφωμένο κόσμο»²³.

της έκκλησιαστικής περιουσίας και με
την έξαπόλυση μιās συστηματικής άντι-
καθολικής προπαγάνδας. Γνωρίζουμε
λεπτομέρειες αυτής συνάντησης χάρη
στον Πολωνό συγγραφέα και άντιστα-
σιακό άγωνιστή Kazimierz Moczarski,
ό οποίος μεταπολεμικά, στην ύπό σο-
βιετικό έλεγχο Πολωνία, βρέθηκε για

*Ό von Galen, ήδη από τότε, δέν δυσκολευόταν να διακρίνει
τον πόλεμο του έθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος ενάντια
στην Έκκλησία. Όπως μαρτυρεί ό έξειδικευμένος σε θέμα-
τα της γερμανικής ιστορίας του 19ου και 20ου αιώνα, έβρα-
ϊκής καταγωγής Πολωνοαμερικανός ιστορικός Theodore
S. Hamerow, ήδη από τα τέλη του 1935 ό επίσκοπος του
Münster Clemens August Graf von Galen ζητούσε επίμο-
να τη σύνταξη μιās κοινής ποιμαντικής έπιστολής που θα
έκανε λόγο για «ύπόγειο πόλεμο» ενάντια στην Έκκλησία.*

Τό καθεστώς χρησιμοποίησε όλες τις
συνήθειες πρακτικές, για να έκφοβίσει
τον von Galen. Γνωρίζουμε σήμερα μιá
«έπίσκεψη» που δέχθηκε ό επίσκοπος
του Münster από δύο άξιωματούχους
των SS, άνάμεσα στους όποιους ήταν
ό Jürgen Stroop, που στον πόλεμο, ως
στρατηγός των SS, θα έμενε κατ' έξοχήν
γνωστός ως ό επικεφαλής των δυνάμε-
ων που κατέστειλαν την εξέγερση του
Γκέτο της Βαρσοβίας τό 1943. Οί δύο
άξιωματοϋχοι των SS είχαν όδηγίες να
πίσουν τον επίσκοπο να έπιδοκιμάσει
τις θεωρίες του Rosenberg, άπειλώντας
τον, άν άρνεϊτο να τό κάνει, με δήμευση

ένα χρονικό διάστημα συγκρατούμενος
(ως άντικομμουνιστής και «έχθρος του
κράτους») του άξιωματικού των SS, του
Jürgen Stroop, και κατέγραψε τις συνο-
μιλίες που είχε μαζί του σε ένα βιβλίο,
τό όποιο επέγραψε: *Συνομιλίες με έναν
έκτελεστή*²⁴. Στη συνάντηση που είχαν
μαζί του οί δύο άξιωματικοί των SS, ό
von Galen, άν και εξέφρασε τη βαθιά
άγάπη του για τη Γερμανία και δίλωσε
ότι ή Έκκλησία θα συμμορφωνόταν με
τη νομιμότητα, επί της ουσίας παρέμει-
νε άνυποχώρητος. Αρνήθηκε κατηγορη-
ματικά να έπιδοκιμάσει ή να δεχθεί τα
όσα έλεγε ό Rosenberg για εϋθανασία
ή υποχρεωτική στείρωση άνθρώπων με
προβλήματα νοητικής ύστέρησης. Και όχι
μόνο αυτό, αλλά και, περνώντας στην

22 Peter Löffler (ed.), ό.π., σελ. 168 κ.έ.
(«Götzendienst ... Abgötterei ... Rückfall in die
Nacht des Heidentums»).

23 Ludger Grevelhörster, *Kardinal Clemens August
Graf von Galen in seiner Zeit*, Aschendorff,
Münster 2005, σελ. 57.

24 Kazimierz Moczarski, *Conversations with an
Executioner*, Prentice Hall, Englewood Cliffs,
NJ 1981, σελ. 56-57.

*Ὁ καθεδρικός ναὸς τοῦ Ἁγίου Βίκτωρα στὴν πόλη Xanten
τῆς βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας.*

ἀντεπίθεσι, κατήγγειλε τοὺς Ναζὶ ὅτι προωθοῦσαν τὸν νεοπαγανισμό στὴν περιοχή τῆς ἐπισκοπῆς του, καὶ χλεύασε ἀνοικτὰ τὶς τελετὲς γάμου ἢ τὶς κηδεῖες ποὺ ὀργανώνονταν μπροστὰ ἀπὸ βωμοὺς ἀφιερωμένους στὸν ἀρχαῖο γερμανικὸ θεὸ Wotan – ὁ Stroop, ὁ ὁποῖος εἶχε παρευρεθεῖ σὲ μιὰ τέτοια τελετὴ πρὶν ἀπὸ λίγες μόλις ἡμέρες, ἐξεπλάγη, ποὺ ὁ von Galen εἶχε μάθει τόσο γρήγορα γι' αὐτό. Ὁ ἀξιωματικὸς τῶν SS, ἀδυνατώντας νὰ καταλάβει τὰ χριστιανικὰ θεμέλια τῶν θέσεων τοῦ ἐπισκόπου, διετύπωσε τὴν πεποιθήσιν του ὅτι ὁ πατριωτισμὸς τοῦ von Galen «εἶχε μολυνθεῖ ἀπὸ τὰ παπικὰ ἰδεώδη, ποὺ ἐπὶ αἰῶνες ἦταν ἐπιβλαβὴ γιὰ τὴ Γερμανία». Σὲ μιὰ τυπικὰ ναζιστικὴ προσέγγισι, δῆλωσε ἰδιαίτερα ἐνοχλημένος γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι «οἱ ἐντολὲς τοῦ ἐπισκόπου προέρχονταν ἀπὸ ἑξὼ ἀπὸ τὴν πατρίδα».

Ὁ von Galen, ἦδη ἀπὸ τότε, δὲν δυσκολευόταν νὰ διακρίνει τὸν πόλεμο τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ καθεστώτος ἐνάντια στὴν Ἐκκλησία. Ὅπως μαρτυρεῖ ὁ ἐξειδι-

κευμένος σὲ θέματα τῆς γερμανικῆς ἱστορίας τοῦ 19ου καὶ 20οῦ αἰῶνα, ἐβραϊκῆς καταγωγῆς Πολωνοαμερικανὸς ἱστορικὸς Theodore S. Hamerow, ἦδη ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 1935 ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Münster Clemens August Graf von Galen ζητοῦσε ἐπίμονα τὴ σύνταξη μιᾶς κοινῆς ποιμαντικῆς ἐπιστολῆς ποὺ θὰ ἔκανε λόγο γιὰ «ὑπόγειο πόλεμο» ἐνάντια στὴν Ἐκκλησία²⁵. Ἀκόμα καὶ μόνος, ἦταν πρόθυμος νὰ ὑψώσει τὸ ἀνάστημά του.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1936 ὁ von Galen ἐκφώνησε τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ περίφημα πύρινα κηρύγματά του²⁶, ἓνα κήρυγμα

25 Theodore S. Hamerow, *On the Road to the Wolf's Lair. German Resistance to Hitler*, Belknap Press of Harvard University Press, 1997, σελ. 139.

26 Τὰ τέσσερα περίφημα πύρινα κηρύγματα τοῦ von Galen βρίσκονται συγκεντρωμένα σὲ ἓνα τευχίδιο ποὺ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὴν Ἐπισκοπὴ τοῦ Münster, μὲ πρόλογο τοῦ Καθολικοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Münster Reinhard Lettmann, μὲ τὸν τίτλο: *Clemens August Kardinal von Galen. Predigten in dunkler Zeit*, τὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ βρεῖ κανεὶς στὸ διαδίκτυο στὴ διεύθυνσι: https://www.paulusdom.de/fileadmin/user_upload/02_

στο όποιο κατήγγελλε άνοικτά τόν πόλεμο του καθεστώς άπέναντι στην Έκκλησία. Όσο και άν επρόκειτο για κάτι πολύ μικρό μπροστά σέ αυτά που θα ακολουθοΰσαν, όμως τó κήρυγμα αυτό του von Galen άποτελεί ήδη μιá πρωτοφανή πράξη αντίστασης άπέναντι σέ ένα καθεστώς που ήταν ήδη παντοδύναμο.

Συγκεκριμένα, στις 9 Φεβρουαρίου 1936 ó von Galen βρέθηκε στην πόλη Xanten τής βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας, που βρίσκεται μέσα στα όρια τής Έπισκοπής του Münster, σέ λειτουργία στόν επιβλητικό καθεδρικό ναό τής πόλης, τόν καθεδρικό ναό του Αγίου Βίκτωρα (St.-Viktor-Dom)²⁷. Ό ναός τιμάται στο όνομα του Αγίου Βίκτωρα, άξιωματικού του ρωμαϊκού στρατού που óδηγήθηκε σέ μαρτυρικό θάνατο, μαζί με τούς λεγεωνάριους του, όταν άρνήθηκαν νά θυσιάσουν στα είδωλα. Σύμφωνα με την παράδοση, ή Αγία Έλένη βρήκε τά λείψανα τών μαρτύρων και άνήγειρε ένα παρεκκλήσι πρòς τιμήν τους. Τò λείψανο του Αγίου φυλάσσεται στόν ναό. Ό von Galen βρέθηκε στην πόλη, για νά εγκαινιάσει ένα νέο βωμό μέσα στόν καθεδρικό ναό του Xanten, με την εύκαιρία τής ανακάλυψης τών όστων δύο άκόμα μαρτύρων και τών έρειπίων παρεκκλησίου άφιερωμένου σέ αυτούς. Όπως είναι λογικό, τó κί-

ρυγμά του ήταν μιá άναφορά στη δόξα και τή θυσία τών μαρτύρων, καθώς και στα όσα αυτοί είχαν νά διδάξουν τούς συγχρόνους:

«Για τήν άγάπη του Ιησού Χριστού, που παραδόθηκε για μās, για τήν πίστη τών μαρτύρων, που παραδόθηκαν για τόν Χριστό, οί πρόγονοί σας σέ αυτόν τόν τόπο άνέκαθεν μέσα στο διάβα τών αιώνων έμπνέονταν και φλέγονταν με πίστη, γενναιότητα και θάρρος, νά θυσιάζονται για τόν Θεό και τά ύψηλότερα αγαθά. Κάντε και σεις τó ίδιο!»²⁸.

Τά έπόμενα λόγια του επισκόπου θα έκαναν άσφαλώς τά μέλη του έκκλησιάσματος νά αρχίσουν νά ανταλλάσσουν άμήχανα βλέμματα μεταξύ τους – άς μñ ξεχνάμε τó περιβάλλον μέσα στο όποιο λέγονταν αυτά τά λόγια, μέσα σέ ένα όλοκληρωτικό καθεστώς, όπου άκόμα και ή παραμικρή μειωτική άναφορά στόν Χίτλερ ή τó καθεστώς άρκοΰσε, για νά όδηγηθεί κάποιος στα κελλιά τής Γκεστάπο και τά στρατόπεδα έργασίας. Μέσα σέ ένα τέτοιο πλαίσιο, ó von Galen είπε στο έκκλησίασμα:

«Ναί, κάντε και σεις τó ίδιο! Για τις ψυχές σας, για τά παιδιά σας, για τή χάρη του λαού μας. Και έμεις καλούμαστε και είμαστε ύποχρεωμένοι, μέσα από τήν πιστή έκπλήρωση τών καθηκόντων μας άπέναντι στην οίκογένειά μας, στην έργασία μας, στην κοινότητά μας, μέσα από τήν πίστη που είναι θεμελιωμένη πάνω στόν φόβο και τήν άγάπη του Θε-

Gotteshaus/Galen/Predigt_Galen_Deutsch.pdf (και σέ άγγλική μετάφραση στη διεύθυνση: https://www.paulusdom.de/fileadmin/user_upload/02_Gotteshaus/Galen/Predigt_Galen_Englisch.pdf). Σέ αυτό τó έντυπο είναι οί παραπομπές μας στα περίφημα αυτά κηρύγματα του von Galen.

27 Ένδεικτικό τής επιβλητικότητας του συγκεκριμένου ναού είναι ότι προσδιορίζεται ως «καθεδρικός», αλλά στην πραγματικότητα αυτό συμβάινει καταχρηστικά, άπλως και μόνο λόγω του μεγέθους και τής επιβλητικότητάς του, καθώς δέν άποτελεί έδρα επισκόπου. Είναι «ó επιβλητικότερος ναός άνάμεσα στην Κολωνία και τή θάλασσα».

28 Clemens August Kardinal von Galen. *Predigten in dunkler Zeit*, σελ. 13: »An der Liebe Jesu Christi, der sich für uns hingegeben hat, an der Treue der Märtyrer, die sich für Christus hingegeben haben, haben alle Zeit hindurch eure Vorfahren an dieser Stelle sich zu Treue und Tapferkeit und Opfermut für Gott und die höchsten Güter begeistert und entflammt. Tut es ihnen nach!«.

Δὲν δυσκολευόμαστε νὰ φαντασθοῦμε τὸ μούδιασμα ποὺ προκάλεσε τὸ κήρυγμα τοῦ von Galen στὸ ἐκκλησίασμα στὸν ἐπιβλητικὸ ναὸ τοῦ Ἀγίου Βίκτωρα στὸ Χαντεν. Πολὺ περισσότερο, δὲν δυσκολευόμαστε νὰ φαντασθοῦμε τὸ μούδιασμα ποὺ προκάλεσε στὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸ καθεστῶς – καὶ ἃς ἦταν αὐτὸ τὸ κήρυγμα κάτι μόνο πολὺ μικρὸ μπροστὰ στὰ ὅσα ἐπρόκειτο νὰ ἀκολουθήσουν ἀργότερα, στὴ διάρκεια τοῦ πολέμου. Τὸ καθεστῶς τοῦ Χίτλερ, παρὰ τὴ φαινομενικὴ παντοδυναμία του, δὲν μποροῦσε νὰ ἀγνοεῖ ὅτι εἶχε ἀπέναντί του μιὰ ἰσχυρὴ ἀντιπολίτευση. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀντιπολίτευση δὲν ἦταν οὔτε κάποια κομματικὴ παράταξη οὔτε κάποια πολιτικὴ ἰδεολογία, ἀλλὰ ἡ πίστη τοῦ Χριστοῦ.

οὔ, ὅπως τὸ ἔκαναν οἱ ἅγιοι Μάρτυρες, νὰ ὑπηρετήσουμε τὸν Θεὸ καὶ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ στὴ γῆ, τοὺς συνανθρώπους μας, τὸν λαὸ καὶ τὸ κράτος μας. Εἴμαστε προορισμένοι καὶ ἐπιλεγμένοι νὰ αὐξήσουμε τὸν ἔνδοξο στρατὸ τῶν Ἀγίων, νὰ ἀνήκουμε μιὰ μέρα κι ἐμεῖς σὲ αὐτὸν στὸν Οὐρανό. Καὶ ἂν ἀκόμα οἱ ἄνθρωποι μᾶς παρερμηνεύουν καὶ μᾶς περιφρονοῦν, καὶ ἂν μᾶς συκοφαντοῦν, μᾶς προσβάλλουν, ἀκόμα καὶ ἂν μᾶς διώκουν, μᾶς βασανίζουν καὶ μᾶς φονεύουν, “Μακάριοι ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἰπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ’ ὑμῶν ψευδόμενοι ἐνεκεν ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς”²⁹ ³⁰.

29 Ματθ., ε’ 11-12.

30 Clemens August Kardinal von Galen. Predigten in dunkler Zeit, σελ. 13: »Ja, tut es ihnen nach! Um eurer Seelen, um eurer Kinder, um unseres Volkes willen. Auch wir sind berufen und verpflichtet, durch treue Pflichterfüllung in Familie, Beruf, Gemeinde, durch Treue, die in Gottesfurcht und Gottesliebe begründet ist, wie es die hl. Märtyrertaten, Gott und dem Gottesreich auf Erden, den Mitmenschen, unserem Volk und Staate zu dienen. Wir sind ja bestimmt und auserwählt, das

Kaὶ ἂν ἀκόμα ἐπέλεγε κανεὶς νὰ κλείσει τὰ μάτια του μπροστὰ στὰ ὅσα εἶχαν νὰ ποῦν αὐτὰ τὰ λόγια γιὰ τὸ παρὸν τῶν ἀνθρώπων ποὺ ζοῦσαν στὴ σκιά τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ καθεστώτος, τὰ ἀμέσως ἐπόμενα λόγια τοῦ ἐπισκόπου δὲν ἄφηναν πλέον τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία:

«Ναί, νὰ χαίρεστε καὶ νὰ ἀγαλλιᾶσθε. Ξέρετε πὼς ἦλθε ἡ ὥρα ποὺ ὄχι λίγοι ἀπὸ ἐμᾶς θὰ λάβουν τέτοια μερίδα. Ξέρετε πὼς ἡ Ἀγία Ἐκκλησία, ὁ Πάπας, οἱ ἐπίσκοποι, οἱ ἱερεῖς, τὰ μέλη τῶν θρησκευτικῶν ταγμάτων, τὰ πιστὰ παιδιὰ τῆς Ἐκκλησίας στὴ Γερμανία ἀπαξιώνονται, δυσφημοῦνται, χλευάζονται δημόσια ἀτιμωρητί. Πόσοι Καθολικοί, ἱερεῖς καὶ λαϊκοί, πέφτουν θύματα ἐπίθεσης καὶ προσβάλλονται σὲ ἐφημερίδες καὶ σὲ

glorreiche Heer der Heiligen zu vermehren, einst im Himmel ihm anzugehören. Und wenn wir dabei von den Menschen misskannt und missachtet, verleumdet, geschmäht, ja verfolgt, gequält und getötet würden: “Selig seid ihr, wenn euch die Menschen hassen und verfolgen und lügenhaft alles Böse euch nachsagen um meinetwillen. Freut euch und frohlocket, denn euer Lohn ist groß im Himmel!”».

συγκεντρώσεις, πόσοι εκδιώκονται από τὰ ἐπαγγέλματα καὶ τὶς θέσεις τους καὶ πόσοι φυλακίζονται καὶ κακοποιῶνται, χωρὶς τὴν προβλεπόμενη ἐκ τοῦ νόμου διαδικασία»³¹.

Καὶ ἀφοῦ ἀνέφερε ὀνομαστικά συγκεκριμένα παραδείγματα ἀνδρῶν τῆς Ἐκκλησίας ποὺ ὑφίσταντο τὰ πάνδεινα ἀπὸ τὸ καθεστῶς, πέρα ἀπὸ κάθε ἔννοια νομιμότητας, ὁ von Galen προσέθεσε:

«Υπάρχουν στὴ Γερμανία φρεσκοσκαμμένοι τάφοι, στοὺς ὁποίους ἀναπαύεται ἡ τέφρα ἀνθρώπων σὰν αὐτοὺς ποὺ ὁ καθολικὸς λαὸς τιμᾷ ὡς μάρτυρες τῆς πίστεως του, γιατί ἡ ζωὴ τους μαρτυρεῖ τὴν πιὸ πιστὴ ἐκπλήρωση τοῦ καθήκοντος πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὴν πατρίδα, τὸ ἔθνος καὶ τὴν Ἐκκλησία, καὶ γιατί ὁ θάνατός τους καλύπτεται ἀπὸ ἓνα πέπλο μυστηρίου. Καὶ ξέρετε πόσο πολλὰ φορὲς ἀσκεῖται ἡ πιὸ βαρὶὰ πίεση συνείδησης σὲ ὑπαλλήλους καὶ ἐργαζομένους, σὲ γονεῖς καὶ δασκάλους, οἱ ὁποῖοι καλοῦνται νὰ ἐπιλέξουν ἀνάμεσα στὴν πίστη τους στὸν Θεὸ καὶ τὴ χριστιανικὴ τους συνείδηση ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν καλὴ θέληση καὶ τὴν εὐνοια ἐκείνων ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐξαρτᾶται ἡ θέση τους, ἀκόμη καὶ ἡ ἐξασφάλιση τῶν πρὸς τὸ ζῆν»³².

31 Clemens August Kardinal von Galen. Predigten in dunkler Zeit, σελ. 14: »Ja, freut euch und frohlocket! Ihr wißt es, die Zeit ist da, wo nicht wenigen von uns solches Los zuteil wird. Wie wird die hl. Kirche, der Papst, die Bischöfe, die Priester, die Ordensleute, wie werden treue Kinder der Kirche in Deutschland öffentlich und ungestraft verunglimpft, verlästert und verhöhnt. Wie viele Katholiken, Priester und Laien sind in Zeitungen und Versammlungen angegriffen und beschimpft, aus Beruf und Stellung vertrieben und ohne Gerichtsurteil gefangen gesetzt und misshandelt worden«.

32 Clemens August Kardinal von Galen. Predigten in dunkler Zeit, δ.π.: »Es gibt in deutschen

Kaὶ ὁ von Galen συνέχισε, ἐμπλουτίζοντας πλέον τὸν λόγο του μὲ καίρια εὐαγγελικὰ παραθέματα:

«Μὴν ἐκπλαγεῖτε, ἂν ὁ καλὸς Θεὸς ἐπιτρέπει νὰ ἔρχονται γιὰ μᾶς καιροὶ δοκιμασίας. Ἡ Ἁγία Ἐκκλησία μας εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν Μαρτύρων. Ἡ ἀπάντησιν στὸ ἐρώτημα πῶς μπορεῖ νὰ συμβεῖ αὐτὸ δίνεται ἀπὸ τὸν λόγο τοῦ Σωτῆρα, ὁ Ὅποιος εἶπε: “Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ’ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. Μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, Οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν”³³. “Ἀλλ’ ἔρχεται ὥρα ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνων ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ. Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. Ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύετε αὐτῶν ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν”³⁴»³⁵.

Landen frische Gräber, in denen die Asche solcher ruht, die das katholische Volk für Märtyrer des Glaubens hält, weil ihr Leben ihnen das Zeugnis treuester Pflichterfüllung für Gott und Vaterland, Volk und Kirche ausstellt, und das Dunkel, das über ihren Tod gebreitet ist, ängstlich gehütet wird. Und wie lastet vielfach schwerster Gewissensdruck auf Beamten und Angestellten, auf Eltern und Lehrern, die vor die Frage gestellt werden, zu wählen zwischen der Treue gegen Gott und ihrem christlichen Gewissen und dem Wohlgefallen und der Gunst derer, von denen ihre Stellung und gar ihr Lebensunterhalt abhängt!«.

33 Ἰω., ιε' 18-20.

34 Ἰω., ις' 2-4.

35 Clemens August Kardinal von Galen. Predigten in dunkler Zeit, δ.π.: »Wundert euch nicht, wenn der gütige Gott Prüfungszeiten über uns kommen läßt. Unsere hl. Kirche ist die Kirche der Märtyrer. Die Antwort auf die Frage, wie es dahin kommen kann, gibt das Wort des Heilandes, der gesprochen hat: "Wenn die Welt euch haßt,

Ὁ von Galen ἔκλεισε τὸ κήρυγμά του μὲ μιὰ σαφῆ προειδοποίηση πρὸς τὸ καθεστώς, ὅτι οἱ χριστιανοὶ θὰ ἦταν μὲν

οἱ στρατιωτικοὶ Ἅγιοι, ὅπως οἱ γενναῖοι στρατιῶτές μας οἱ ὁποῖοι στὸν Παγκόσμιο Πόλεμο θυσίασαν κατὰ χιλιάδες

Τὸ μήνυμα ἦταν περισσότερο ἀπὸ σαφές: Ἡ κοσμικὴ ἐξουσία, ἐν προκειμένῳ ἡ ἐθνικοσοσιαλιστικὴ ἐξουσία, δὲν μποροῦσε νὰ γίνεῖ ἀποδεκτὴ παρὰ ὑπὸ ἓναν ἐντελῶς ἀπαράβατο ὄρο, τὸν ὅρο τῆς στοίχησής της πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ὑποταγῆς της σὲ αὐτό. Διαφορετικά, δὲν θὰ ἦταν παρὰ «συμμορία ληιστῶν». Καὶ σὲ τέτοια περίπτωσι, τὸν δρόμο τοῦ καθήκοντος γιὰ ἓνα χριστιανὸ τὸν δείχνουν οἱ ἅγιοι Μάρτυρες, ποὺ μὲ τὸ αἷμά τους δὲν ὑπερασπίσθηκαν μόνον τὴ χριστιανικὴ πίστι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνθρώπιν ἀξιοπρέπεια.

καθ' ὅλα νομοταγεῖς πολῖτες, ἂν ὅμως καλοῦνταν νὰ ἐπιλέξουν ἀνάμεσα στὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ καὶ τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως, ἡ ἐπιλογὴ τους θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρεῖται δεδομένη, καὶ δὲν θὰ ἦταν ἄλλη ἀπὸ τὴν ἐπιλογὴ τῶν Μαρτύρων. Ἴδου τὸ κλείσιμο τοῦ κήρυγματος τοῦ ἐπισκόπου:

«Ὅπως ὁ Χριστός, ὅπως οἱ Ἀπόστολοι, ὅπως οἱ Ἅγιοι Μάρτυρες, εἴμαστε ὑπάκουοι σὺν ἀρχῆς, πιστοὶ στὸν λαό μας, εὐσυνείδητοι στὸ ἐπάγγελμα, στὴν ἐργασία, στὴν οἰκογένεια, στὴν κοινότητα, πρόθυμοι νὰ θυσιάσθωμε μὲ κίνδυνο ζωῆς, ὅπως ὁ Ἅγιος Βίκτωρας καὶ ὅλοι

τὴ ζωὴ τους γιὰ τὴ γερμανικὴ πατρίδα μας. Ἀλλὰ ἂν, ὅπως ἐκεῖνοι οἱ Ἅγιοι, βρεθοῦμε μπροστὰ στὸ ἐρώτημα νὰ ἐπιλέξωμε ἀνάμεσα στὴ γήινη εὐτυχία καὶ τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως, νὰ ἐπιλέξωμε ἀνάμεσα στὴν εἰδωλολατρία καὶ τὸν θάνατο, τότε εἴμαστε ἀποφασισμένοι, ὅπως τὰ γενναῖα πρότυπά μας, μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ, νὰ μείνουμε σταθεροὶ στὴν πίστι, τότε εἴμαστε ἀποφασισμένοι, ὅπως αὐτοί, νὰ βαδίσουμε μᾶλλον στὸν θάνατο, παρὰ στὴν ἁμαρτία. Εἶθε ἡ σημερινὴ ἐορτὴ καὶ ἡ μνήμη τῶν Ἀγίων Ἡρώων τῆς Πίστεως τῶν ὁποίων τὰ λείψανα στεγάζει αὐτὸς ὁ Οἶκος τοῦ Θεοῦ, εἶθε ἡ δύναμις τῆς Τιμίας Θυσίας τοῦ Σταυροῦ ποὺ ὅλοι ἐμεῖς συνεορτάζουμε ταπεινὰ στὴ Θεία Λειτουργία, νὰ ἐνδυναμώνει ὅλους μας στὴν ἱερὴ ἀπόφασι, ὥστε νὰ γίνεῖ κάποια στιγμὴ πράξις σὲ ὅλους ἐμᾶς αὐτὸ ποὺ ὑποσχέθηκε ὁ Χριστός σὲ ὅσους Τὸν ἀκολουθοῦν στὸν ἔνδοξο δρόμο τοῦ Σταυροῦ: “Μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἰπῶσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ’ ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίrete καὶ

so denkt daran: mich hat sie vor euch gehaßt. Wäret ihr von der Welt, so würde die Welt das Ihrige lieben. Weil ihr nicht von der Welt seid, sondern ich euch auserwählt habe von der Welt, darum haßt euch die Welt. Denket an das Wort: Der Knecht ist nicht mehr als sein Herr. Wie sie mich verfolgt haben, so werden sie euch verfolgen” (Joh. 15, 18). “Es kommt die Stunde, wo jeder, der euch tötet, meint, Gott einen Dienst zu erweisen. Und dieses werden sie euch tun, weil sie den Vater nicht kennen und mich nicht kennen. Dieses habe ich euch gesagt, damit, wenn die Stunde kommt, ihr euch erinnert, daß ich es euch gesagt habe” (Joh. 16, 2)».

ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς»^{36,37}.

Δὲν δυσκολευόμαστε νὰ φαντασθοῦμε τὸ μούδιασμα ποὺ προκάλεσε τὸ κήρυγμα τοῦ von Galen στὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐπιβλητικὸν ναὸ τοῦ Ἀγίου Βίκτωρα στὸ Xanten. Πολὺ περισσότερο, δὲν δυσκολευόμαστε νὰ φαντασθοῦμε τὸ μούδιασμα ποὺ προκάλεσε στὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸ καθεστῶς – καὶ ὡς ἦταν αὐτὸ τὸ κήρυγμα κάτι μόνο πολὺ μικρὸ μπροστὰ στὰ ὅσα ἐπρόκειτο νὰ ἀκολουθήσουν ἀργότερα, στὴ διάρκειά τοῦ πολέμου. Τὸ καθεστῶς τοῦ Χίτλερ, παρὰ τὴ φαινομενικὴ παντοδυναμία του, δὲν μποροῦσε νὰ ἀγνοεῖ ὅτι εἶχε ἀπέναντί του μιὰ ἰσχυρὴ ἀντιπολίτευση. Καὶ αὐτὴ

ἡ ἀντιπολίτευση δὲν ἦταν οὔτε κάποια κομματικὴ παρατάξη οὔτε κάποια πολιτικὴ ἰδεολογία, ἀλλὰ ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ ἐπόμενο «κτύπημα» τοῦ von Galen θὰ ἔλθῃ πάλι ἀπὸ τὴν πόλιν Xanten, ὅπου ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Münster βρέθηκε ἐκ νέου τὸ ἴδιο ἔτος, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1936, μὲ τὴν εὐκαιρία μιᾶς μεγάλης ἐορταστικῆς ἐκδήλωσης ἀφιερωμένης στὸν Ἅγιον Βίκτωρα. Ἐκεῖ, στίς 6 Σεπτεμβρίου τοῦ 1936, ὁ ἐπίσκοπος δὲν δίστασε διμῶσια, ἀπὸ ἄμβωνος, νὰ πεῖ πράγματα ποὺ ὅλοι μποροῦσαν νὰ καταλάβουν ὡς κριτικὴ στὸ καθεστῶς:

«Ὅποιος ἔχει τὴν κοσμικὴ ἐξουσία νὰ διατάξῃ ἄλλους ἔχει τὸ ἱερὸ καθῆκον, ἰδιαίτερα ὅταν δίνει διαταγές, νὰ συμμορφώνεται μὲ τὸ ἅγιο θέλημα τοῦ Θεοῦ. Μόνο ὡς δοῦλος τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ σὲ ἀρμονία καὶ ὑποταγὴ πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἔχει ἡ κοσμικὴ ἐξουσία τὴν ἐξουσία νὰ διατάξῃ. Πὼς ἀλλιῶς θὰ μποροῦσε ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει τὴν ἐξουσία νὰ ἐπιβάλλῃ σὲ ἕναν ἄλλο ἄνθρωπο, ποὺ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του προικισμένος μὲ τὴν ἐλευθερία ὅπως καὶ ὁ ἴδιος, νὰ ὑποκύβῃ στὴ δική του θέληση; Μόνο ἐπειδὴ ἔχει περισσότερη δύναμη; Μόνο ἐπειδὴ “φέρει τὸ σπαθί” καὶ τὴν ὤμῃ δύναμη νὰ τὸν βασανίσῃ καὶ νὰ τὸν τιμωρήσῃ, ἂν ἀντισταθεῖ; Αὐτὸ θὰ σίμαινε ἐκμηδένισις τῆς δικαιοσύνης, χλευασμὸ τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας καὶ ὑποβιβασμὸ τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας στὸ ἐπίπεδο μιᾶς συμμορίας ληστών. Ἄν σὲ ἕνα κράτος ἀπαιτεῖτο ἀπὸ τὴς ἀρχῆς ὑπακοὴ καὶ ἐπιβαλλόταν αὐτὴ ἡ ὑπακοὴ μὲ τὴ βία καὶ τὸν φόβο μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, μὲ περιφρόνησι γιὰ τὸ θεῖο θέλημα, μὲ ἀδιαφορία γιὰ τὴ δικαιοσύνη ποὺ ἐπιθυμεῖ ὁ Θεός, τότε θὰ ἴσχυε γι’ αὐτὸ τὸ κράτος ὁ λόγος τοῦ Ἀγίου Αὐγουστίνου:

36 Ματθ., ε’ 11-12.

37 Clemens August Kardinal von Galen. Predigten in dunkler Zeit, σελ. 15: »Gleich Christus, gleich den Aposteln, gleich den hl. Märtyrern sind wir gehorsam der Obrigkeit, treu unserem Volke, gewissenhaft im Beruf, in der Arbeit, in der Familie, in der Gemeinde, opferwillig bis zum Einsatz des Lebens, wie St. Viktor und alle hl. Soldaten, wie unsere tapferen Soldaten, die im Weltkrieg zu Tausenden ihr Leben für unser deutsches Vaterland eingesetzt und hingegeben haben. Aber wenn wir gleich jenen Heiligen vor die Frage gestellt werden, zu wählen zwischen irdischem Glück und Bekenntnis des Glaubens, zu wählen zwischen Götzendienst und Tod, dann wollen wir wie unsere tapferen Vorbilder mit Gottes Gnade feststehen im Glauben, dann wollen wir wie jene lieber in den Tod gehen als sündigen. Möge die heutige Feier und das Gedächtnis der hl. Glaubenshelden, deren Überreste dieses Gotteshaus umschließt, möge die Kraft des heiligen Kreuzesopfers, das wir gemeinsam jetzt andächtig in der hl. Messe mitfeiern, uns alle bestärken in dem heiligen Entschluss, damit an uns allen einst wahr werde, was Christus verheißt hat denen, die ihm nachfolgen auf dem glorreichen Kreuzeswege: “Selig seid ihr, wenn euch die Menschen hassen und verfolgen und lügenhaft alles Böse euch nachsagen, um meinetwillen. Freuet euch und frohlocket, denn euer Lohn wird groß sein im Himmel” «.

“Ἄν ἀφαιρέσει κανεὶς τὴ δικαιοσύνη, τί ἄλλο εἶναι τότε οἱ αὐτοκρατορίες ἀπὸ μεγάλες συμμορίες ληστών;”³⁸,³⁹.

Καὶ ἔφερε κατόπιν ὁ von Galen τὸν λόγο στοὺς ἅγιους Μάρτυρες τῆς πίστεως, μὲ τρόπο ὅμως ποὺ εἶχε πολλὰ νὰ πεῖ

Ὅπως σημειώνει ὁ γνωστὸς Βρετανὸς ἱστορικὸς συγγραφέας Anton Gill, ὅταν τὸ 1936 οἱ Ναζὶ ἀφαίρεσαν τοὺς Ἑσταυρωμένους ἀπὸ τὶς σχολικὲς αἵθουσες, ἡ ἀνοικτὴ διαμαρτυρία τοῦ von Galen ὁδήγησε σὲ διαδηλώσεις διαμαρτυρίας. Ἰδού μία ἀκόμα ἀπαράμιλλη πράξη ἀντίστασης καὶ ἀνοικτῆς καταγγελίας τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ καθεστώτος! Γιὰ νὰ τὴν καταλάβουμε στὶς πραγματικὲς τῆς διαστάσεις, ἀρκεῖ νὰ δοῦμε λίγες γραμμὲς ἀπὸ τὴν ποιμαντικὴ ἐπιστολὴ τῆς 27^{ης} Νοεμβρίου 1036 τοῦ von Galen, ποὺ διαβάσθηκε στοὺς ρωμαιοκαθολικοὺς ναοὺς:

38 Αὐγουστίνου, *De civitate Dei*, IV:4, 2.

39 Τὸ ἐπίμαχο κεῖμενο τοῦ συγκεκριμένου κηρύγματος μπορεῖ νὰ τὸ βρεῖ κανεὶς σὲ μιὰ σημαντικὴ ἱστοσελίδα ἀφιερωμένη στὴ μορφὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ von Galen (<https://www.archiv-galen.de/index.php/sein-leben-und-wirken/weitere-predigten/35-predigt-im-dom-zu-xanten>), στὴν ὁποία καὶ παραπέμπουμε: »Wer obrigkeitliche Gewalt hat, anderen zu befehlen, hat selbst die heilige Pflicht, gerade im Befehlen sich nach Gottes heiligem Willen zu richten. Nur als Gottes Dienerin, also im Einklang, in Unterordnung unter den Willen Gottes, hat menschliche Obrigkeit Befehlsgewalt. Wie sollte sonst der Mensch, der obrigkeitliche Gewalt innehat, es fordern können, daß ein anderer, von Natur gleich ihm mit Freiheit ausgestatteter Mensch seinen Willen ihm beuge? Nur weil er mehr Macht hat? Nur weil er “das Schwert trägt” und die rohe Übermacht, ihn zu peinigen, zu strafen, wenn er widersteht? Das hieße: die Gerechtigkeit vernichten, die Menschenwürde verhöhnen, und die menschliche Gesellschaft auf die Stufe einer Räuberbande herabdrücken. Wenn in einem Lande so, unter Verachtung des göttlichen Willens, unter Beiseitesetzung der von Gott gewollten Gerechtigkeit, von der Obrigkeit Gehorsam verlangt und durch Gewalt und Furcht erzwungen würde, dann würde von ihm das Wort des hl. Augustinus gelten: “Nimm die

καὶ μέσα στὸ πλαίσιο τῆς ἐθνικοσοσιαλιστικῆς τυραννίας:

«Πόση εὐγνωμοσύνη χρωστᾷ ἡ ἀνθρωπότητα σὲ αὐτοὺς τοὺς μάρτυρες, ὅχι μόνο γιὰ τὴ χριστιανικὴ πίστη, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, τὴν ὁποία ὑπερασπίσθηκαν μὲ τὸ αἷμα καὶ τὴ ζωὴ τους! Διότι τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ ἀνθρώπινη ἐξουσία στὶς ἐντολὲς τῆς ἔρχεται σὲ σύγκρουση μὲ τὸ ξεκάθαρο ἀναγνωρισμένο θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖο μαρτυρεῖται στὴ συνείδησή της, τότε παύει νὰ εἶναι “ὑπηρετὶς Θεοῦ”, καταστρέφει τὴν ἀξιοπρέπειά της, χάνει τὸ δικαίωμά της νὰ διατάζει, καταχρᾶται τὴν ἐξουσία της νὰ ἀνταμείβει καὶ νὰ τιμωρεῖ, καὶ ἐπιχειρεῖ μὲ θρασύτητα νὰ ὑποβιάσει τὴ δοσμένη ἀπὸ τὸν Θεὸ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο!

Gerechtigkeit hinweg, was sind dann die Reiche anders als große Räuberbanden?” «.

“Καλύτερα νεκρός, παρά σκλάβος!”. Αὐτὸς ὁ ὑπερήφανος λόγος ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ ἀγαπᾷ τὴν τιμὴ ἔχει ἕνα ἀληθινὸ νόημα. Τὸ νὰ εἶσαι ὑπηρέτης, τὸ νὰ περιορίζεται ἡ ἐξωτερικὴ σου ἐλευθερία, ἀκόμη καὶ τὸ νὰ εἶσαι κάτι σὰν αὐτὸ ποὺ λέμε δουλοπάροικος, μπορεῖ νὰ εἶναι μὲ κάποιον τρόπο ἀνεκτὸ καὶ συμβατὸ μὲ τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, ἡ ὁποία προσβάλλεται ἀπὸ αὐτό, ἀλλὰ δὲν ἀμφισβητεῖται καὶ δὲν ἀναιρεῖται. Ἀλλὰ μιὰ ὑποταγὴ ποὺ ὑποδουλώνει τὶς ψυχές, ποὺ φθάνει στὸ ἐσώτατο ἄδυτο τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας, τὴ συνείδηση, εἶναι ἡ πιὸ ὠμὴ σκλαβιά. Αὐτὴ εἶναι χειρότερη ἀπὸ τὸν φόνο· γιατί εἶναι βιασμός τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας. Εἶναι ἡ προσπάθεια καταστροφῆς τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο, εἶναι ἐπίθεση ἐνάντια στὸν Ἴδιο τὸν Θεό, ὁ Ὅποιος δημιούργησε κάθε ἀνθρώπινη ψυχὴ κατ’ εἰκόνα Του καὶ τὴν κάλεσε νὰ συμμετάσχει στὴ δική Του δόξα, καὶ ἐνώπιον τοῦ Ὁποίου ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι στέκουν μὲ ἴση ἐνοχὴ καὶ εὐθύνη»⁴⁰.

40 Βλ. ὁ.π.: »Wie viel Dank ist die Menschheit schuldig diesen Blutzegen nicht nur des Christenglaubens, sondern auch der Menschenwürde, die sie mit ihrem Blut und Leben verteidigt haben! Denn in dem Augenblick, in welchem menschliche Obrigkeit in ihren Befehlen dem klar erkannten, im eigenen Gewissen bezeugten Willen Gottes widerstreitet, hört sich auf, "Gottes Dienerin" zu sein, zerstört sie ihre eigene Würde, verliert sie ihr Recht zu gebieten, mißbraucht sie ihre Macht zu belohnen und zu bestrafen, und versucht die freventlich, die von Gott gegebene Freiheit der menschlichen Persönlichkeit, das Ebenbild Gottes im Menschen zu entwürdigen!
"Lieber tot, als Sklave!" Dieses stolze Wort eines ehrliebenden Mannes hat einen wahren Sinn. Dienende Stellung, Beschränkung äußerer Freiheit, ja sogar irgendeine Art sog. Leibeigenschaft mag irgendwie erträglich sein und verträglich mit der Menschenwürde, die dadurch wohl beeinträchtigt, aber nicht gezeugnet

Τὸ μῖνυμα ἦταν περισσότερο ἀπὸ σαφές: Ἡ κοσμικὴ ἐξουσία, ἐν προκειμένῳ ἡ ἐθνικοσοσιαλιστικὴ ἐξουσία, δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ παρὰ ὑπὸ ἕναν ἐντελῶς ἀπαράβατο ὄρο, τὸν ὄρο τῆς στοίχησής της πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ὑποταγῆς της σὲ αὐτό. Διαφορετικά, δὲν θὰ ἦταν παρὰ «συμμορία ληστῶν». Καὶ σὲ τέτοια περίπτωσι, τὸν δρόμο τοῦ καθήκοντος γιὰ ἕνα χριστιανὸ τὸν δείχνουν οἱ ἅγιοι Μάρτυρες, ποὺ μὲ τὸ αἷμά τους δὲν ὑπερασπίσθηκαν μόνο τὴ χριστιανικὴ πίστι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια.

Ὅλα τὰ παραπάνω δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε νὰ ἀγνοοῦνται οὔτε νὰ ὑποβαθμίζονται. Ἄν οἱ περισσότεροι γνωρίζουν ἀπὸ τὸν von Galen τὰ περίφημα ἀντιναζιστικὰ κηρύγματα τοῦ τοῦ 1941, ὅμως ἤδη τὰ ὅσα εἶδαμε ὅτι ἔκανε καὶ κήρυξε ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Münster πρὶν τὸν πόλεμο τὸν ἀναδεικνύουν σὲ πραγματικὰ κορυφαία μορφή τῆς χριστιανικῆς ἀντίστασης, μᾶλλον δὲ ἐν γένει τῆς ἀντίστασης ἐνάντια στὴ φρίκη τοῦ Ἐθνικοσοσιαλισμοῦ. Ἄς μὴν ξεχνᾶμε ὅτι ὅλα τὰ παραπάνω λέγονταν ἀνοικτά, ἐνώπιον εὐρύτατων ἀκροατηρίων, σὲ μιὰ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ἀκόμα καὶ ἕνας ἀπλὸς ὑπαινεγμὸς μποροῦσε νὰ ὀδηγήσῃ κάποιον στὰ κελλιά τῆς Γκεστάπο καὶ στὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης.

und vernichtet wird. Aber ein Gehorsam, der die Seelen knechtet, der in das innerste Heiligtum der menschlichen Freiheit, in das Gewissen greift, ist roheste Sklaverei. Das ist schlimmer als Mord; denn es ist eine Vergewaltigung der menschlichen Persönlichkeit; das ist der Versuch, das Ebenbild Gottes im Menschen zu zerstören, das ist ein Angriff gegen Gott selbst, der jede Menschenseele nach seinem Ebenbild geschaffen und zur Teilnahme an seiner Herrlichkeit berufen hat, und vor dem Herrscher und Beherrsichte in gleicher Schuld und Verantwortung stehen«.

Καὶ ὑπάρχει καὶ συνέχεια. Ὅπως σημειώνει ὁ γνωστὸς Βρετανὸς ἱστορικὸς συγγραφέας Anton Gill, ὅταν τὸ 1936 οἱ Ναζὶ ἀφαίρεσαν τοὺς Ἑσταυρωμένους ἀπὸ τὶς σχολικὲς αἴθουσες, ἡ ἀνοικτὴ διαμαρτυρία τοῦ von Galen ὁδήγησε σὲ διαδηλώσεις διαμαρτυρίας⁴¹. Ἴδου μίᾱ ἀκόμα ἀπαράμιλλη πράξη ἀντίστασης καὶ ἀνοικτῆς καταγγελίας τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ καθεστώτος! Γιὰ νὰ τὴν καταλάβουμε στὶς πραγματικὲς τῆς διαστάσεις, ἀρκεῖ νὰ δοῦμε λίγες γραμμὲς ἀπὸ τὴν ποιμαντικὴ ἐπιστολὴ τῆς 27^{ης} Νοεμβρίου 1936 τοῦ von Galen, ποὺ διαβάσθηκε στοὺς ρωμαιοκαθολικοὺς ναοὺς:

«Δόθηκε ἐντολὴ νὰ ἀφαιρεθεῖ ὁ σταυρὸς ἀπὸ ὅλα τὰ δημόσια κτήρια, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ σχολεῖα στὰ ὁποῖα τὰ καθολικὰ παιδιὰ διδάσκονται τὴ χριστιανικὴ πίστι ἀπὸ καθολικοὺς διδασκάλους. Ὅταν τὸ ἀκούσατε, ὅταν τὸ ἀκούσαμε, ἓνα σόκ, μιὰ φρίκη διαπέρασε τὶς καρδιές μας. Φθάσαμε ἤδη σὲ αὐτό; Πρέπει ἐδῶ, στὸν τόπο μας, στὴν ἀγαπημένη μας πατρίδα, νὰ γίνῃ πράξη αὐτὸ ποὺ ζήτησε πρόσφατα ἡ “Ρήξη”, τὸ ἔντυπο τοῦ λεγόμενου Κινήματος τῆς Γερμανικῆς Πίστης⁴², στὸ τεύχος 31: “Ὁ σταυρὸς πρέπει νὰ πέσει!”; Πρέπει νὰ γίνῃ ἐδῶ αὐτὸ ποὺ ἀπαιτοῦν αὐτοὶ οἱ νεοπαγανιστές: “Ὁ σταυρὸς πέφτει. Γκρεμίστε τον πέρα γιὰ πέρα!”; Πρέπει οἱ δάσκαλοι καὶ οἱ δασκάλες μας νὰ ἀναγκασθοῦν νὰ γκρεμίσουν τὸν σταυ-

ρὸ, μπροστὰ στὸν ὁποῖο προσεύχονταν καθημερινὰ μέχρι τώρα μαζί με τὰ παιδιά σας; Πρέπει νὰ γίνῃ πράξη ἐδῶ αὐτὸ ποὺ ἔγραψε τὸ ἴδιο περιοδικό: “Ἀποχαιρετήστε, Γερμανοί, τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ” (τεύχος 34); Πρέπει νὰ λεχθεῖ ἐδῶ: Ἀποχαιρετήστε, παιδιά, τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, μπροστὰ στὴν ὁποία μέχρι τώρα γονατίζατε καὶ προσευχόσασταν, στὸ σπίτι καὶ στὴν ἐκκλησία, στὸ σχολεῖο καὶ στὸν δρόμο, στὴν εἴσοδο τοῦ πατρικοῦ σας ἀγροκτήματος, ὅπου στέκει ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια ὡς σύμβολο ὅτι ἐδῶ ζοῦν χριστιανοί, ποὺ εἶναι πρόθυμοι νὰ ζήσουν καὶ νὰ πεθάνουν κάτω ἀπὸ τὸ σύμβολο τοῦ σταυροῦ”;

Πρέπει νὰ γίνῃ τὸ πρῶτο καταστροφικὸ βῆμα ἐδῶ, στὴ γῆ τοῦ Münster τοῦ Oldenburg, μετὰ τὸν τρόπο τοῦ Rosenberg, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μετὰ τὸν γνωστὸ λόγο τοῦ ἐπικεφαλῆς τῆς Νεολαίας τοῦ Ράιχ, πρέπει νὰ γίνῃ “ὁ τρόπος τῆς γερμανικῆς νεολαίας”; Ὁ Alfred Rosenberg, τὸ καταδικασμένο ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία βιβλίό τοῦ ὁποῖου ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιβάλλεται στοὺς συμμετέχοντες στὰ μαθήματα γιὰ τὸν Φύρερ καὶ τὰ κάμπ ἐκπαίδευσης ὡς ἀπαραίτητο γιὰ τὴν κατανόηση τῆς ἐθνικοσοσιαλιστικῆς κοσμοθεωρίας, ἀπαιτεῖ ρητὰ τὴν “ἀντικατάσταση τῶν Ἑσταυρωμένων ποὺ ἀπεικονίζουν τὴ σταύρωση τοῦ Χριστοῦ στὶς ἐκκλησίες καὶ στοὺς δρόμους τῶν χωριῶν”, μετὰ ἄλλα σύμβολα. Ἀπαιτεῖ μάλιστα: “Μιὰ Γερμανικὴ Ἐκκλησία σιγὰ σιγὰ θὰ προβάλλει στοὺς ναοὺς ποὺ θὰ ἐλέγχει, ἀντὶ γιὰ τὴ σταύρωση, τὸ διδακτικὸ πνεῦμα τοῦ πυρὸς, τὸν Ἥρωα μετὰ τὴν ὑψιστὴ ἔννοια τοῦ ὄρου”.

“Σιγὰ σιγὰ” θὰ πρέπει νὰ φθάσουμε ἐκεῖ! Τὸ ἔχουμε καταλάβει! Καὶ πρέπει αὐτὸ νὰ ξεκινήσει τώρα: “Ὁ σταυρὸς πρέπει νὰ πέσει”, πρῶτα στὰ σχολεῖα, ὥστε τὰ παιδιά “νὰ ἀποχαιρετήσουν τὴν εἰκό-

41 Anton Gill, ὁ.π., σελ. 59.

42 Τὸ Κίνημα τῆς Γερμανικῆς Πίστης (Deutsche Glaubensbewegung) εἶναι ἓνα νεοπαγανιστικὸ κίνημα στὴ ναζιστικὴ Γερμανία, ποὺ ἀπέρριπτε τὸν Χριστιανισμὸ καὶ ἐπέδωκε τὴν ἀντικατάστασή του ἀπὸ μιὰ ἐθνικὴ, «ἀρία-σκανδιναβικὴ» («arisch-nordisch») πίστι. Ὁργανό του ἦταν τὸ περιοδικὸ *Ρήξη* (Durchbruch), στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ἐδῶ ὁ von Galen.

να τοῦ Χριστοῦ”. “Νὰ μὴν τὸν βλέπουμε, νὰ μὴν τὸν σκεπτόμαστε”, αὐτὸ ἐλπίζουν οἱ ἐχθροὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Γιὰ λίγο ἀκόμα, καὶ τότε θὰ λέγεται: “Ὁ σταυρὸς πρέπει νὰ πέσει στοὺς δρόμους τῶν χωριῶν καὶ στοὺς δημόσιους δρόμους!”. “Νὰ μὴν τὸν βλέπουμε, νὰ μὴν τὸν σκεπτόμαστε!”. Καὶ τέλος, ὅπως λέει ὁ Rosenberg, ὁ σταυρὸς πρέπει νὰ πέσει ἀκόμα καὶ στὶς ἐκκλησίες πού θὰ ἀφαιροῦνται ἀπὸ τοὺς χριστιανούς καὶ θὰ μεταφέρονται σὲ μιὰ λεγόμενη Γερμανικὴ Ἐκκλησία. “Νὰ μὴν τὸν βλέπουμε, νὰ μὴν τὸν σκεπτόμαστε!”. Καὶ αὐτὸ τὸ σχέδιο, πού ἀποκαλύπτεται διατυπούμενο ἀνοικτά, πρέπει νὰ υλοποιηθεῖ ἐδῶ, στὸν τόπο μας; Σιγὰ σιγὰ; Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἀποβολὴ τοῦ σταυροῦ ἀπὸ τὰ σχολεῖα;»⁴³.

43 Τὸ κεῖμενο τῆς ποιμαντικῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς μπορεῖ νὰ τὸ βρεῖ κανεὶς στὴν ἀφιερωμένη στὴ μορφὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ von Galen ἱστοσελίδα (<https://www.archiv-galen.de/index.php/sein-leben-und-wirken/weitere-predigten/36-hirtenbrief-zum-oldenburger-kreuzkampf>), στὴν ὁποία καὶ παραπέμπουμε: »Es war angeordnet, daß von allen öffentlichen Gebäuden, ja selbst aus den Schulen, in denen katholische Kinder von katholischen Lehrern im christlichen Glauben unterrichtet werden, das Kreuz entfernt werden sollte. Als ihr das hörte, als wir das hörten, da ging ein Erschrecken, ein Entsetzen durch unsere Herzen. Ist es schon so weit gekommen? Soll hier, bei uns, in unserer lieben Heimat durchgeführt werden, was vor kurzem der “Durchbruch”, das Kampfblatt der sog. Deutschen Glaubensbewegung (Folge 31) forderte: “Das Kreuz muß fallen!” Soll hier geschehen, was jene Neuheiden verlangen: “Das Kreuz ist im Fallen; reiß du es ganz nieder!” Sollen unsere Lehrer und Lehrerinnen gezwungen werden, das Kreuz herab zu reißen, vor dem sie bisher täglich mit euren Kindern gebetet haben? Soll es hier Wahrheit werden, was dieselbe Zeitschrift schrieb: “Nehmt Abschied, Deutsche, vom Christusbild!” (Folge 34). Soll es hier heißen: Nehmt Abschied, Kinder, von dem Christusbild, vor dem ihr bisher gekniet

“Ἄλλη τέτοια ἀνοικτὴ φωνὴ καταγγελίας ἐνάντια στὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸ καθεστῶς, ὅταν ὅλα τὰ ἔσκαζε ὁ τρόμος, εἶναι δύσκολο ὄχι μόνο νὰ βρεῖ, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ νὰ φαντασθεῖ κανεὶς!

Στὰ ἐπόμενα χρόνια, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Münster, ὁ Clemens August Graf von Galen, δὲν εἶχε νὰ παλέψει μόνο ἐνάντια

und gebetet habt, zu Hause und in der Kirche, in der Schule und am Wege, am Einfahrtstor eures väterlichen Bauernhofes, wo es seit uralten Zeiten steht als Wahrzeichen, dass hier Christen wohnen, die unter dem Zeichen des Kreuzes leben und sterben wollen?

Soll hier, im oldenburgischen Münsterland, der erste verhängnisvolle Schritt getan werden auf dem Wege Rosenbergs, der ja nach dem bekannten Wort der Reichsjugendführers “der Weg der deutschen Jugend” werden soll? Alfred Rosenberg, dessen von der Kirche verurteiltes Buch immer noch als unentbehrlich zur Erkenntnis nationalsozialistischer Weltanschauung den Teilnehmern an Führerkursen und Schulungslagern aufgezwungen wird, verlangt ja ausdrücklich den “Ersatz der die Kreuzigung Christi darstellenden Kruzifixe in Kirchen und auf den Dorfstraßen” durch andere Zeichen! Ja er stellt die Forderung auf: “Eine deutsche Kirche wird nach und nach in den ihr überwiesenen Kirchen an Stelle der Kreuzigung den lehrenden Feuergeist, den Helden im höchsten Sinn darstellen”.

“Nach und nach” soll es dahin kommen! Wir haben es verstanden! Und jetzt soll es beginnen? “Das Kreuz muß fallen”, zuerst in den Schulen, damit die Kinder “Abschied nehmen vom Christusbild”. “Aus den Augen, aus dem Sinn”, so hoffen die Feinde des Kreuzes Christi. Wie lange noch, dann wird es heißen: “Das Kreuz muß fallen an den Dorfstraßen und öffentlichen Wegen!” “Aus dem Auge, aus dem Sinn!” Und endlich, so sagt Rosenberg, soll sogar in den Kirchen, die den Christen genommen und einer sog. Deutschen Kirche überwiesen werden, das Kreuz fallen! “Aus dem Auge, aus dem Sinn!” Und dieser mit offenen Worten enthüllte Plan soll hier, bei uns, verwirklicht werden? Nach und nach? Anfangend mit der Verbannung des Kreuzes aus den Schulen?«.

στis ολοκληρωτικές πρακτικές, αλλά και ενάντια στη μεθοδευμένη προσπάθεια του καθεστώτος να νοθεύσει την χριστιανική πίστη, ώστε να την υποτάξει σε αυτό. Σε προηγούμενη μελέτη μας⁴⁴ είδαμε ως παράδειγμα αυτής της προσπάθειας την προώθηση από το έθνικοσοσιαλιστικό καθεστώς του λεγόμενου «Θετικού Χριστιανισμού» (Positives Christentum), που στην πραγματικότητα δεν ήταν παρὰ

«Τὸ Κόμμα συντάσσεται μὲ τὸν Θετικὸ Χριστιανισμό, καὶ ὁ Θετικὸς Χριστιανισμὸς εἶναι Ἐθνικοσοσιαλισμὸς. [...] Ὁ Ἐθνικοσοσιαλισμὸς εἶναι ἡ ἐκτέλεση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. [...] Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύπτεται στὸ γερμανικὸ αἷμα. [...] Ὁ Δρ Zoellner⁴⁵ καὶ ὁ κόμης Galen προσπάθισαν νὰ μοῦ καταστήσουν σαφὲς ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς συνίσταται στὴν πίστη στὸν Χριστὸ ὡς Υἱὸ τοῦ Θε-

Ἀλλὰ ὁ von Galen δὲν περιοριζόταν σὲ αὐτὴ τὴ θεωρητικὴ ἄρνηση τοῦ ἀντισημιτισμοῦ. Ὁ ἴδιος διατηροῦσε ἐγκάρδια προσωπικὴ σχέση μὲ τὸν ραββῖνο τῆς πόλης τοῦ Münster, Fritz Steinthal. Αὐτός, μετὰ τὸν πόλεμο, ἀναγνώρισε μὲ εὐγνωμοσύνη τὴν ὑποστήριξη τοῦ ἐπισκόπου von Galen κατὰ τὴ «Νύκτα τῶν Κρυστάλλων» καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν, ἐκφράζοντας μάλιστα τὴ βεβαιότητά του ὅτι οἱ Καθολικοὶ τοῦ Münster τρομοκρατήθηκαν ἀπὸ τὸ πογκρόμ κατὰ τῶν Ἑβραίων, φοβούμενοι ὅτι οἱ ἴδιοι θὰ ἦταν τὰ ἐπόμενα θύματα. Ὁ ραββῖνος μάλιστα θυμόταν μὲ εὐγνωμοσύνη ὅτι, μετὰ τὴ «Νύκτα τῶν Κρυστάλλων», ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Münster εἶχε ζητήσει νὰ γίνουν σὲ ὅλους τοὺς ναοὺς τῆς Ἐπισκοπῆς τοῦ Münster προσευχὲς ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων! Ἀναλογισθεῖτε τί βαρύτητα εἶχε αὐτὸ καὶ πόση τόλμη ἀπαιτοῦσε στὴ ναζιστικὴ Γερμανία!

ἐντελῶς ὡμὴ καὶ ἀπροκάλυπτη αἵρεση. Ἡ προσπάθεια τοῦ von Galen νὰ ὑπερασπισθεῖ τὸ δόγμα μαρτυρεῖται στὰ πραγματικὰ ἀνατριχιαστικὰ λόγια ποὺ εἶπε ὁ ὑποτίθεται διαλλακτικὸς ἐπικεφαλῆς τοῦ Ὑπουργείου Ἐκκλησιαστικῶν Ὑποθέσεων Hanns Kerrl σὲ ὁμιλία του στis 13 Φεβρουαρίου 1937, σὲ συγκέντρωση κομματικῶν κληρικῶν:

οὔ. Αὐτὸ μὲ κάνει νὰ γελάω. [...] Ὁχι, ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως. [...] Ὁ ἀληθινὸς Χριστιανισμὸς ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τὸ Κόμμα, καὶ ὁ γερμανικὸς λαὸς καλεῖται τῶρα ἀπὸ τὸ Κόμμα καὶ εἰδικὰ ἀπὸ τὸν Φύρερ σὲ ἓναν πραγματικὸ Χριστιανισμό. [...] Ὁ Φύρερ εἶναι ὁ προάγγελος μιᾶς νέας Ἀποκάλυψης»⁴⁶.

44 «Ἡ ναζιστικὴ μεθόδευση γιὰ “ἄλωση” τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μέρους Β’», *Ἀκτίνες* 800 (Ιούλιος-Αὐγούστος 2023), σελ. 172-188.

45 Ὁ Wilhelm Zoellner εἶχε διαδεχθεῖ τὸν Ludwig Müller στὴ θέση τοῦ «Ἐπισκόπου τοῦ Ράιχ».

46 William L. Shirer, *Rise and Fall of the Third*

Τὰ κηρύγματα τοῦ von Galen στὸ Xanten, ποὺ εἶδαμε παραπάνω, καθὼς καὶ τὰ κείμενά του, καθιστοῦσαν ἀπολύτως σαφὲς ὅτι ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Münster δὲν θὰ δίσταζε νὰ δώσει τὸν πιὸ δημόσιο χαρακτῆρα στὴν καταγγελία τῶν πρακτικῶν καὶ τῶν κακοδοξιῶν τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ καθεστώτος. Σύντομα, ἡ ἀντίστασις αὐτὴ ἐπρόκειτο νὰ λάβει ἕναν ἀκόμα πιὸ δημόσιο χαρακτῆρα. Ὁ von

σὲ ὅλους τοὺς ρωμαιοκαθολικοὺς ναοὺς τῆς Γερμανίας ἐνόψει τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας τοῦ 1937 καὶ ἀποτέλεσε μιὰ ἀνοικτὴ καταγγελία τῶν στρεβλῶν ἀντιλήψεων καὶ πρακτικῶν τῶν Ναζί.

Ἐνα χρόνο ἀργότερα, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Münster ὑψωσε γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ τὸ ἀνάστημά του, ὅχι μὲ μιὰ ἀνοικτὴ καταγγελία σὰν αὐτὲς ποὺ εἶδαμε παραπάνω ἢ σὰν αὐτὲς ποὺ θὰ ἀκολουθοῦσαν τὸ

Ὁ von Galen μπορεῖ νὰ κέρδισε τὸ προσωνύμιο «Τὸ Λιοντάρι τοῦ Münster» ἀργότερα, τὸ 1941, ἀλλὰ τὸ δικαιοῦτο πλήρως ἥδη πρὶν τὸν πόλεμο, μὲ τὴ στάση ποὺ κράτησε ἥδη ἀπὸ τότε ἀπέναντι στὶς φρικαλέες θέσεις καὶ πρακτικὲς τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ καθεστώτος. Οἱ ἰθύνοντες τοῦ Ἐθνικοσοσιαλισμοῦ στὴ Γερμανία ἦταν φυσικὸ νὰ βλέπουν στὸ πρόσωπο τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Münster ἕνα πρόσωπο ποὺ δὲν θὰ δίσταζε νὰ ὑψώσει τὸ ἀνάστημά του ἐνάντια στὸ καθεστῶς. Τίποτα ὅμως δὲν τοὺς προετοίμαζε γιὰ αὐτὸ ποὺ θὰ ἀκολουθοῦσε σὲ λίγα χρόνια, κατὰ τὴ διάρκειά τοῦ πολέμου...

Galen ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς πέντε Γερμανοὺς ἐπισκόπους (μαζί του ὁ Καρδινάλιος τοῦ Μονάχου Michael von Faulhaber καὶ ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Βερολίνου Konrad von Preysing) ποὺ ἐκλήθησαν στὸ Βατικανὸ καὶ ἐργάστηκαν γιὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς περιφημῆς παπικῆς ἐγκυκλίου »Mit brennender Sorge« (ποὺ σημαίνει, περίπου, «Μὲ φλογερὴ ἔγνοια»)⁴⁷. Ἡ ἐγκύκλιος αὐτὴ τοῦ Πάπα Πίου ΙΑ΄, στὴν ὁποία ἀναφερθίκαμε ἐκτενέστερα σὲ προηγούμενη μελέτη μας⁴⁸, διαβάσθηκε

1941, ἀλλὰ μὲ τρόπο ὅχι λιγώτερο οὐσιαστικό. Βρισκόμαστε στὸν Νοέμβριο τοῦ 1938. Ἡ δολοφονία ἀπὸ ἕναν Ἑβραῖο ἑνὸς διπλωματικοῦ ὑπαλλήλου τῆς γερμανικῆς πρεσβείας στὸ Παρίσι χρησίμευσε ὡς πρόφασις γιὰ τὴν ἐξαπόλυση ἑνὸς πρωτοφανοῦς πογκρόμ ἐναντίον τῶν Ἑβραίων στὴ Γερμανία, τὸ ὁποῖο ἐμφανίσθηκε ὡς «αὐθόρμητη ἀντίδραση», ὡς ἕνα ξέσπασμα ὀργῆς τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ βέβαια ἦταν μεθοδικὰ σχεδιασμένο ἀπὸ τὴ ναζιστικὴ προπαγάνδα – τὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸ καθεστῶς ἦταν ἰδιαίτερα ἐπιτίδειο στὸ νὰ φανατίζει, νὰ μετέρχεται μεθόδους «μαζικοῦ λαϊκοῦ κινήματος», βγάζοντας τὸν κόσμον στὸν δρόμο, κάνοντας τοὺς ἀνθρώπους νὰ νιώθουν ὅτι συμμετεῖχαν

Reich. *A History of Nazi Germany*, Simon and Schuster, New York 1990 (ed. pr. 1960), σελ. 238-239.

47 Robert A. Krieg, *Catholic Theologians in Nazi Germany*, Continuum, New York 2004, σελ. 75. Anton Gill, *An Honourable defeat. A history of the german resistance to Hitler*, σελ. 59.

48 «Ἡ ναζιστικὴ μεθοδὸς γιὰ “ἄλωση” τοῦ

Χριστιανισμοῦ. Μέρος Α΄», *Ἀκτίνες* 799 (Μάιος-Ἰούνιος 2023), σελ. 127-128.

σέ ένα «ποτάμι λαϊκῆς ὀργῆς», ἐξαπολύοντας παράλληλα τὰ Τάγματα Ἐφόδου του, ὥστε νά προωθεῖ τήν «ἀτζέντα» του. Μέσα σέ ένα τέτοιο πλαίσιο, τῇ νύκτα τῆς 9^{ης} πρὸς τὴ 10^η Νοεμβρίου 1938 παραδόθηκαν στὶς φλόγες σὲ ὅλη τὴ Γερμανία ἀναρίθμητες συναγωγές, ἐβραϊκὰ σπίτια καὶ μαγαζιά, ἐνῶ, σύμφωνα μὲ τὸν ἐπίσημο ἀπολογισμό, ὁ ἀριθμὸς τῶν νεκρῶν ἀνῆλθε στοὺς 36 ἀνθρώπους, ποὺ βέβαια ὅλοι ἦταν Ἑβραῖοι. Αὐτὴ ἦταν ἡ περίφημη «Νύκτα τῶν Κρυστάλλων» (Kristallnacht), ποὺ ὀνομάσθηκε ἔτσι ἀκριβῶς ἀπὸ τὰ ἀναρίθμητα τζάμια ποὺ ἔσπασαν μέσα σὲ λίγες μόνο ὥρες, σὲ αὐτὸ τὸ ὄργιο κα-
ταστροφῆς.

Ὁ von Galen, λίγους μόλις μῆνες νω-
ρίτερα, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1938, εἶχε δώσει ὁδηγία στοὺς κληρικοὺς τῆς Ἐπισκοπῆς τοῦ Münster νὰ συστήσουν σὲ ὅλους τοὺς πιστοὺς ἓνα ἔντυπο κατὰ τοῦ ἀντισημιτισμοῦ μὲ τίτλο: «Τὸ ἐρώτημα τοῦ Ναθαναὴλ τῆς ἐποχῆς μας» (»Die Nathanaelfrage unserer Tage«)⁴⁹. Ὡς ἑναυσμα προβληματισμοῦ κατὰ τοῦ ἀντισημιτισμοῦ ἀξιοποιεῖτο ἐκεῖ τὸ αὐθόρμητο ἐρώτημα τοῦ Ναθαναὴλ: «*Ἐκ Ναζαρετ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι*»,⁵⁰. Ἀπὸ αὐτὸ καὶ μόνο τὸ γεγονός εἶναι φανερὰ τὰ ἀντισώματα ποὺ ἦταν φυσικὸ νὰ ἔχει ἐνάντια στὸν συστη-
ματικὰ προωθούμενο ἀπὸ τὸ καθεστῶς ἀντισημιτισμὸ ἓνας ἄνθρωπος τῆς πίστεως.

Ἀλλὰ ὁ von Galen δὲν περιοριζόταν σὲ αὐτὴ τὴ θεωρητικὴ ἄρνηση τοῦ ἀντισημιτισμοῦ. Ὁ ἴδιος διατηροῦσε ἐγκάρδια προσωπικὴ σχέση μὲ τὸν ραββῖνο τῆς πό-
λης τοῦ Münster, Fritz Steintal. Αὐτός,

μετὰ τὸν πόλεμο, ἀναγνώρισε μὲ εὐγνωμο-
σύνη τὴν ὑποστήριξη τοῦ ἐπισκόπου von Galen κατὰ τὴ «Νύκτα τῶν Κρυστάλλων» καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτήν, ἐκφράζοντας μάλι-
στα τὴ βεβαιότητά του ὅτι οἱ Καθολικοὶ τοῦ Münster τρομοκρατίθηκαν ἀπὸ τὸ πογκρόμ κατὰ τῶν Ἑβραίων, φοβούμενοι ὅτι οἱ ἴδιοι θὰ ἦταν τὰ ἐπόμενα θύματα⁵¹. Ὁ ραββῖνος μάλιστα θυμόταν μὲ εὐγνω-
μοσύνη ὅτι, μετὰ τὴ «Νύκτα τῶν Κρυ-
στάλλων», ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Münster εἶχε
ζητήσῃ νὰ γίνουν σὲ ὅλους τοὺς ναοὺς τῆς Ἐπισκοπῆς τοῦ Münster προσευχὲς
ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων! Ἀναλογισθεῖτε τί βα-
ρύτητα εἶχε αὐτὸ καὶ πόση τόλμη ἀπαι-
τοῦσε στὴ ναζιστικὴ Γερμανία! Προσευχὲς
ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων σὲ ὅλους τοὺς ναοὺς
τῆς Ἐπισκοπῆς τοῦ Münster!

Μὲ ὅλα τὰ παραπάνω, καταλαβαί-
νουμε ὅτι ὁ von Galen μπορεῖ νὰ κέρδισε
τὸ προσωνύμιο «Τὸ Λιοντάρι τοῦ Mün-
ster» ἀργότερα, τὸ 1941, ἀλλὰ τὸ δικαι-
οῦτο πλήρως ἤδη πρὶν τὸν πόλεμο, μὲ τὴ
στάση ποὺ κράτησε ἤδη ἀπὸ τότε ἀπέναν-
τι στὶς φρικαλέες θέσεις καὶ πρακτικὲς
τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ καθεστώτος. Οἱ
ἰθύνοντες τοῦ Ἐθνικοσοσιαλισμοῦ στὴ
Γερμανία ἦταν φυσικὸ νὰ βλέπουν στὸ
πρόσωπο τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Münster
ἓνα πρόσωπο ποὺ δὲν θὰ δίσταζε νὰ
ὑψώσει τὸ ἀνάστημά του ἐνάντια στὸ
καθεστῶς. Τίποτα ὅμως δὲν τοὺς προε-
τοίμαζε γιὰ αὐτὸ ποὺ θὰ ἀκολουθοῦσε
σὲ λίγα χρόνια, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ
πολέμου...

[Συνεχίζεται]

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΕΝΤΟΣ

49 Maria Anna Zumholz, »Die Tradition meines Hauses. Zur Prägung Clemens August Graf von Galens in Elternhaus, Schule und Universität«, ἐν Joachim Kurokpa (ἐκδ.), *Neue Forschungen zum Leben und Wirken des Bischofs von Münster*, Regensburg, Münster 1992, σελ. 18.

50 Ἰω., α' 46.

51 Heinz Mussinghoff, *Rassenwahn in Münster. Der Judenpogrom 1938 und Bischof Clemens August Graf von Galen*, Regensburg Verlag, Münster 1989, σελ. 67-99.

Η ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ ΜΕ ΤΑ ΔΙΑΣΤΗΜΙΚΑ ΤΗΛΕΣΚΟΠΙΑ

Τέσσερα διαστημικά τηλεσκόπια έκτοξεύθηκαν τελευταία, κατά την είκοσαετία 1990-2010, για να κάνουν τη χαρτογράφηση του Σύμπαντος: το “COBE”, το “WMAP”, το “PLANK” και το “LDSS”, και μās έδωσαν μιά καταπληκτική εικόνα του άχανου Σύμπαντος, λεπτομερή και ολοκάθαρη, όπως περιγράφεται παρακάτω.

Η παλαιότερη χαρτογράφηση του ούρανοῦ ἦταν ἡ χαρτογράφηση Παλομάρ, που αποτελούνταν από πολυάριθμους φωτογραφικούς χάρτες αποθηκευμένους σε δύσχρηστους τόμους, προσιτούς μόνο σε λίγους αστρονόμους. Τώρα τὰ ψηφιοποιημένα δεδομένα στέλνονται στο διαδίκτυο, για να τὰ μελετούν ὅλοι οἱ ἀστρονόμοι καὶ οἱ ἀστροφυσικοὶ τοῦ κόσμου.

Τὰ νέα αὐτὰ διαστημικά τηλεσκόπια εἶναι τὰ ἐξῆς, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ προσφορὰ τους στὴν Ἀστρονομία καὶ τὴν Ἀστροφυσική.

1. “COBE” (= COsmic Background Explorer = Ἐξερευνητὴς Διαστημικοῦ Ὑποβάθρου)

Αὐτὸς ὁ τεχνητὸς δορυφόρος τῆς Γῆς ἐκτοξεύτηκε στὶς 18.11.1989, σὲ μιά σχεδὸν κυκλικὴ τροχιά ὕψους 900 χμ, γιὰ τὴν ἀνίχνευση τῆς ὑπέρυθρης ἀκτινοβολίας καὶ τῶν μικροκυμάτων ποὺ προέρχονται

Ὁ τεχνητὸς δορυφόρος “COBE”.

ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Διαστήματος. Ἰδιαίτερα ἀνίχνευσε τὴν ἀκτινοβολία ἀπόλυτης θερμοκρασίας 2,74 βαθμῶν Κέλβιν, τὴν ἰσοτροπία τῆς ὁποίας οἱ κοσμολόγοι μελετοῦν, γιὰ νὰ βγάλουν τὰ ἀναγκαῖα συμπεράσματα τῆς δημιουργίας τοῦ Σύμπαντος, ἰδιαίτερα μὲ τὴν ἀρχὴ τοῦ Μπίγκ Μπάνγκ. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ τερατίστηκε τὸ 1993, διότι ἐξαερώθηκε τὸ ὑγρὸ ἥλιο ποὺ χρησιμοποιοῦσε ὡς ψύκτη γιὰ θερμοκρασίες κοντὰ στὸ ἀπόλυτο μηδέν.

Ὁ δορυφόρος “COBE” ἔκανε περισσότερες ἀπὸ 300 ἑκατομμύρια μετρήσεις ἀκτινοβολίας μικροκυμάτων καὶ «διέκρινε» περιοχὲς τοῦ οὔρανοῦ στὶς ὁποῖες ἡ ἀκτινοβολία αὐτοῦ τοῦ πρωταρχικοῦ φωτὸς ἦταν ἀνεπαίσθητα θερμότερη ἢ

ψυχρότερη από τον μέσο όρο, κατά περίπου 30 εκατομμυριοστά του βαθμού. Οι ελάχιστες αυτές διαφορές θερμοκρασίας ισοδυναμούν με ανεπαίσθητες διαφορές στην πυκνότητα της ύλης. Φανερώνουν πώς λίγες μόνο εκατοντάδες χρόνια μετά τη Μεγάλη Έκρηξη σχηματίστηκαν περιοχές ύλης σαν κυματισμοί λεπτών νεφών, που περιβάλλονται από λιγότερο πυκνή ύλη. Οι κυματισμοί αυτοί, με τη μεγαλύτερη πυκνότητά τους, συγκέντρωσαν, λόγω της βαρύτητας, μεγαλύτερες ποσότητες ύλης, με αποτέλεσμα να οδηγήσουν μετά

Η παλαιότερη χαρτογράφηση του ούρανοῦ ἦταν ἡ χαρτογράφηση Παλομάρ, ποὺ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ πολυάριθμους φωτογραφικοὺς χάρτες ἀποθηκευμένων σὲ δύσχρηστους τόμους, προσιτοὺς μόνο σὲ λίγους ἀστρονόμους. Τώρα τὰ ψηφιοποιημένα δεδομένα στέλνονται στὸ δίκτυο, γιὰ νὰ τὰ μελετοῦν ὅλοι οἱ ἀστρονόμοι καὶ οἱ ἀστροφυσικοὶ τοῦ κόσμου.

ἀπὸ δισεκατομμύρια χρόνια στὴ γένεση γαλαξιδῶν καὶ ἀστέρων.

Ὁ δορυφόρος “COBE”, μετὰ διάφορα ὄργανα μέτρησης, εἶχε συνολικὸ βάρος 2.270 κιλά, ὕψος 5,5 μ. καὶ διάμετρο 2,4 μ., ὅταν ἡ ἀσπίδα Ἥλιος – Γῆ καὶ οἱ ἡλιακοὶ πῖνακες εἶναι διπλωμένοι, ἢ 8,5 μ., ὅταν εἶχαν ἀνοίξει. Ἡ ἀσπίδα προστατεύει τὰ ὄργανα ἀπὸ τὴν ἡλιακὴ ἀκτινοβολία καὶ ἀπὸ τὴν ἀκτινοβολία ποὺ

ἀνακλᾶται ἀπὸ τὴ Γῆ, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν παρεμβολὴ ραδιοσυχνοτήτων ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴ Γῆ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς κεραίες ἐκπομπῆς σημάτων τοῦ διαστημικοῦ σκάφους. Οἱ κεραίες εἶναι συνδεδεμένες μετὰ ἓναν ἰστό, ὁ ὁποῖος ξεδιπλώθηκε, ἀφοῦ ὁ δορυφόρος εἶχε τεθεῖ σὲ τροχιά. Τὰ 170 γαλόνια ὕγρου ἡλίου ποὺ μετέφερε ἦταν ἀρκετὰ γιὰ 10 μῆνες πτήσης (Guth, 2001).

«Ἄν εἴστε θρησκευόμενοι, εἶναι σὰν νὰ βλέπετε τὸν Θεό», εἶπε ὁ ἀστροφυσικὸς Γεώργιος Σμοὺτ (George Smoot), τοῦ Πανεπιστημίου Berkeley τῆς Καλιφόρνιας, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ομάδας τῶν ἐρευνῶν τοῦ δορυφόρου “COBE”, ὅταν στὴν κατάμεστη αἴθουσα ἔκανε τὶς σχετικὲς ἀνακοινώσεις. Ὡς σημειωθεῖ ὅτι ὁ Σμοὺτ μετὰ τὸν συνεργάτη του Μάθερ ἔλαβαν τὸ βραβεῖο Νόμπελ 2006 γιὰ τὴν ἐρευνὰ τους αὐτή. Ἐξάλλου, ὁ Χόκινγκ (Hawking) σημειώνει ὅτι οἱ παραπάνω διακυμάνσεις «εἶναι τὰ δακτυλικά ἀποτυπώματα τῆς Δημιουργίας, οἱ ἀπειροελάχιστες ἀρχικὲς ἀνομοιογένειες, μέσα στὸ κατὰ τὰ ἄλλα ὁμαλὸ καὶ ὁμοιόμορφο πρῶμο Σύμπαν, οἱ ὁποῖες ἀργότερα ἐξελίχθηκαν στοὺς γαλαξίες, τὰ ἄστρα καὶ ὅλες τὶς δομὲς ποὺ βλέπουμε γύρω μας». Καὶ ἀκόμη, ὅτι ἡ συγκεκριμένη εἰκόνα ἀντιπροσώπευε «μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἀνακαλύψεις τοῦ αἵωνα, καὶ ἴσως ὁλόκληρης τῆς ἱστορίας».

Ὁ δορυφόρος “COBE” λειτουργοῦσε μέχρι τὸ 1999, καὶ ἔτσι τὸ 2001 ἐκτοξεύτηκε ὁ δορυφόρος ἀνιχνευτῆς μικροκυμάτων “WMAP”, ποὺ ἀποτελεῖ πολὺ βελτιωμένη ἔκδοσι τοῦ δορυφόρου “COBE”, καὶ ὄχι μόνο ἐπιβεβαίωσε τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ, ἀλλὰ τὰ ἐπεξέτεινε ἀκόμη πιὸ πολὺ, μετὰ πλῆθος λεπτομερειῶν. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μετὰ τὸν δορυφόρο «Πλάνκ», ποὺ ἐκτοξεύθηκε τὸ 2009.

Ἀπὸ τὴν προνομιακὴ του θέσι τῶν 900 km πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς

Γής, με τις συσκευές του απαλλαγμένες από τους περιορισμούς της γήινης ατμόσφαιρας, όλοι περίμεναν ότι ο “COBE” θα έδινε απαντήσεις και στοιχεία που θα συμπλήρωναν τα προγενέστερα πειράματα, θα επαλήθευαν τις προβλέψεις και θα επιβεβαίωναν τις θεωρίες. Οί απαντήσεις ήρθαν, αλλά μερικές απ’ αυτές ήταν τόσο απροσδόκητες, ώστε να μπορούμε να μιλάμε για την έναρξη μιās νέας εποχής στην Κοσμολογία.

γασία έδειξε μιὰ απρόσμενη όμοιομορφία της Μικροκυματικής Άκτινοβολίας Ύποβάθρου, γεγονός που αποτελεί κοσμολογικό αποτέλεσμα τεράστιας σημασίας.

Σίγουρα, αυτό το αποτέλεσμα έγκαθιδρύει μιὰ «νέα τάξη πραγμάτων» στη σύγχρονη Κοσμολογία, ύπὸ τὴν έννοια ότι σηματοδοτεί και τεκμηριώνει μιὰ «έπιστροφή στην όρθοδοξία», αφού έδω και πολὺ καιρὸ ἡ «αίρεση» είχε γίνει κανόνας. Δέν εἶναι, λοιπόν, πὺν τὰ συμπεράσματα

Ὁ δορυφόρος “COBE” έκανε περισσότερες από 300 εκατομμύρια μετρήσεις άκτινοβολίας μικροκυμάτων και «διέκρινε» περιοχές τοῦ οὐρανοῦ στις όποίες ἡ άκτινοβολία αὐτοῦ τοῦ πρωταρχικοῦ φωτός ἦταν ανεπαίσθητα θερμότερη ἢ ψυχρότερη από τὸν μέσο ὄρο, κατά περίπου 30 εκατομμυριοστὰ τοῦ βαθμοῦ. Οί ελάχιστες αυτές διαφορές θερμοκρασίας ισοδυναμοῦν με ανεπαίσθητες διαφορές στην πυκνότητα της ὕλης. Φανερώνουν πὼς λίγες μόνο εκατοντάδες χρόνια μετὰ τὴ Μεγάλη Έκρηξη σχηματίστηκαν περιοχές ὕλης σάν κυματισμοὶ λεπτῶν νεφῶν, πὺν περιβάλλονται από λιγότερο πυκνή ὕλη. Οί κυματισμοὶ αὐτοί, με τὴ μεγαλύτερη πυκνότητά τους, συγκέντρωσαν, λόγω της βαρύτητας, μεγαλύτερες ποσότητες ὕλης, με αποτέλεσμα νὰ ὀδηγήσουν μετὰ από δισεκατομμύρια χρόνια στὴ γένεση γαλαξιδῶν και άστέρων.

Οί χάρτες που έστειλε ὁ “COBE” έμπεριέχουν τις έπιπτώσεις τοῦ φαινομένου Doppler, ἐξ αἰτίας της σχετικής κίνησης τῶν οὐρανίων σωμάτων. Αὐτὸ πὺν έκαναν οί έρευνήτῃς ἦταν νὰ λάβουν ὑπ’ ὄψη τους τις ἥδη γνωστές –από παλαιότερα πειράματα– σχετικές κινήσεις της Γής, τοῦ Ἡλιακοῦ Συστήματος, τοῦ Γαλαξία μας και τοῦ τοπικοῦ σμήνους γαλαξιδῶν ὡς πρὸς τοὺς άλλους γαλαξίες και νὰ «διορθώσουν» τὴν άρχική εἰκόνα. Η εἰκόνα πὺν προέκυψε μετὰ τὴν έπεξερ-

ταιριάζουν απόλυτα με τὴν εἰκόνα της ισότροπης Μεγάλης Έκρηξης· εἶναι ὅτι ταυτόχρονα θέτουν σὲ πολὺ δύσκολη δοκιμασία κάποιες πολυδιαφημισμένες θεωρίες, πὺν μέχρι πρόσφατα προβάλλονταν ὡς οί πληρέστερες απαντήσεις στὰ μεγάλα έρωτήματα της Φυσικής. Έτσι, προβλέψεις ὅπως αὐτὴ της ὕπαρξης κυμάτων βαρύτητας πολὺ μεγάλου μήκους κύματος, ἢ ὅπως τὸ μοντέλο τῶν κοσμικῶν χορδῶν (cosmic strings), πὺν γνώρισαν μεγάλη δημοσιότητα και απορρόφησαν

άμετρητες ώρες εργασίας ενός πλήθους επιστημόνων, μοιάζει να μην έχουν θέση στη νέα εικόνα του νεαρού Σύμπαντος που ιχνογραφείται από τον “COBE”. Τό ίδιο ισχύει και για τις αντιλήψεις περί ανισότροπης διαστολής του Σύμπαντος και πρωταρχικών, πολύ μεγάλης κλίμακας ταλαντώσεων. Όσο για την πιθανολογούμενη περιστροφή του Σύμπαντος γύρω από τον εαυτό του, οι υπολογισμοί που έγιναν με βάση τις μετρήσεις κατέληξαν σε μια ταχύτητα περιστροφής τόσο μικρή, ώστε να θεωρείται αμελητέα.

Συνιστούν, λοιπόν, τα αποτελέσματα του “COBE” μια επανάσταση στον χώρο της Φυσικής; Σίγουρα, είναι πολύ νωρίς, για να δοθεί μια επιστημονικά τεκμηριωμένη απάντηση. Εκείνο, όμως, που είναι βέβαιο είναι ότι τα νέα πειραματικά δεδομένα που έχουμε στη διάθεσή μας ανοίγουν νέους δρόμους, φωτίζουν κάποια πολύ νεφελώδη κομμάτια της Κοσμολογίας και αποτελούν αφετηρία για μια πιο καθαρή και καλύτερα θεμελιωμένη θεώρηση του Σύμπαντος άρα, κατ’ επέκταση, και όλης της σύγχρονης Φυσικής (Τσίγκανος, 2020).

2. “WMAP” (Wilkinson Microwave Anisotropy Probe = Άνιχνευτής Μικροκυματικής Άνισοτροπίας του Γουίλκινσον)

Τεχνητός δορυφόρος, που εκτοξεύτηκε στις 30.6.2001 από τη NASA σε ήλιακή τροχιά, με πύραυλο «Δέλτα-2», προκειμένου να ανιχνεύσει την κοσμική ακτινοβολία μικροκυμάτων που έρχεται από το Διάστημα. Σχεδιάστηκε από τον πρωτοπόρο κοσμολόγο Ντέιβιντ Γουίλκινσον και τοποθετήθηκε στο σημείο «Λαγκράνζ-2», ανάμεσα στον Ήλιο και στη Γη. Πριν από 12 χρόνια είχε σταλεί για τον ίδιο σκοπό ο δορυφόρος “COBE”, αλλά οι επιστήμονες ήθελαν να έχουν

Εικονική παράσταση του δορυφόρου “WMAP” για την ανίχνευση της κοσμικής ακτινοβολίας.

ακόμα πιο καλές μετρήσεις για την ακτινοβολία αυτή, που αποτελεί τον «απόρηχο» της Μεγάλης Έκρηξης. Στη συνέχεια εκτοξεύθηκε, για τον ίδιο σκοπό, στις 14.5.2009, το διαστημικό τηλεσκόπιο «Πλάνκ».

Ο δορυφόρος “WMAP” κάθε 6 μήνες ολοκλήρωνε μια πλήρη σάρωση του ούρανο. Ανά 2,2 λεπτά διέγραφε μια πλήρη περιστροφή γύρω από τον άξονά του, ενώ ανά μία ώρα ο άξονας στο σύνολό του διέγραφε έναν πλήρη κύκλο. Χάρη στη συνδυασμένη αυτή κίνηση, ο δορυφόρος συνέλεγε φως από ένα στενό δακτύλιο του ούρανο. Έτσι συνέχιζε να μετατοπίζεται επί 6 μήνες, μέχρις ότου οι ανιχνευτές του κάλυπταν ολόκληρο τον ούρανο. Η ακολουθία αυτή επαναλαμβανόταν τους επόμενους 6 μήνες, μέχρις ότου συλλεχθεί ικανή ποσότητα φωτός, για να σχηματισθεί μια πλήρης εικόνα του Σύμπαντος-βρέφους.

Η καταγραφή της αρχέγονης ακτινοβολίας μας επιβεβαίωσε όχι μόνο ότι το Μπίγκ Μπάνγκ υπήρξε, αλλά και τον χρόνο της εκδήλωσής του. Από τις 23.2.2003, όποτε έχουμε τα πρώτα αποτελέσματα της ανίχνευσης του “WMAP”, γνωρίζουμε πλέον ότι για τη διαστολή του Σύμπαντος ευθύνεται η μυστηριώδης

σκοτεινή ενέργεια. Έχουμε μάλιστα και φωτογραφίες του Σύμπαντος από την εποχή που ήταν στα πρώτα στάδια της δημιουργίας του, 379.000 χρόνια κοντά στη στιγμή της Μεγάλης Έκρηξης.

Τις μετρήσεις της κοσμικής ακτινοβολίας που μας έστειλε ο δορυφόρος - ανιχνευτής μικροκυμάτων, παρέλαβαν προς ανάλυση οι επιστήμονες της NASA. Ο Δρ. Max Tegmark του Πανεπιστημίου της Πενσυλβάνιας, ένας εξ αυτών, πρό-

σигά μεγάλωνε. Έτσι δημιουργήθηκαν οι αστέρες, τα σμήνη των αστερων και οι γαλαξίες.

Σύμφωνα με τα πρόσφατα αποτελέσματα από παρατηρήσεις του δορυφόρου “WMAP”, τα ποσοστά της ύλης και της ενέργειας του Σύμπαντος διαμορφώνονται ως εξής: Συνηθισμένη ύλη 4%, σκοτεινή ύλη 29% και σκοτεινή ενέργεια 67%.

Ο διεθνούς φήμης αστροφυσικός Τζων Μπάκολ, μόλις άκουσε την ανακοί-

Από την προνομιακή του θέση των 900 km πάνω από την επιφάνεια της Γης, με τις συσκευές του απαλλαγμένες από τους περιορισμούς της γήινης ατμόσφαιρας, όλοι περίμεναν ότι ο “COBE” θα έδινε απαντήσεις και στοιχεία που θα συμπλήρωναν τα προγενέστερα πειράματα, θα επαλήθευαν τις προβλέψεις και θα επιβεβαίωναν τις θεωρίες. Οί απαντήσεις ήρθαν, αλλά μερικές απ’ αυτές ήταν τόσο απροσδόκητες, ώστε να μπορούμε να μιλάμε για την έναρξη μιās νέας εποχής στην Κοσμολογία.

βαλε την επίπεδη φωτογραφία του κατά “WMAP” όρατοῦ Σύμπαντος σὲ σφαῖρα. Τότε, στην καθαρή εικόνα του, διαπίστωσε ότι δεν ήταν τα πάντα θερμικά ισότροπα και τυχαία, αλλά εμφανίζονταν περιοχές με περίεργες γεωμετρικές συμμετρίες. Όπως δὲ συμπεράνε ο κοσμολόγος J. P. Luminet, οί διακυμάνσεις πυκνότητας τῆς κοσμικῆς ακτινοβολίας σὲ μεγάλες κλίμακες ἦταν ἀσθενέστερες αὐτῶν που ἀναμενόταν να ἐμφανισθοῦν.

“Αν τὸ Σύμπαν ἦταν παντοῦ ὁμοιογενές, δὲν θὰ προέκυπτε τίποτε. Κάπου, λοιπόν (σύμφωνα με τὴν κβαντικὴ Φυσική), λόγω διαφορετικῆς πυκνότητας τῆς ὕλης, ἐγίνε μιὰ μικρὴ ἐνεργειακὴ διακύμανση. Ἡ κεντρικὴ μάζα τῆς διακύμανσης αὐτῆς ἔλκυσε, λόγω τῆς βαρύτητας, τὰ ὑλικά σώματα που βρισκόνταν τριγύρω, δημιουργώντας ἕναν ὄγκο, που σιγὰ

νωσι τῶν ἐπιτευγμάτων τοῦ δορυφόρου εἶπε: «Δὲν θὰ ὑπάρχει ἀστρονόμος, που νὰ μὴν θυμᾶται που ἀκριβῶς βρισκόταν, ὅταν ἄκουσε γιὰ πρώτη φορὰ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ “WMAP”. Γιὰ τὴν Κοσμολογία, ἡ σημερινὴ ἀνακοίνωση ἀποτελεῖ τὴν τελετὴ τῆς μετάβασης ἀπὸ τὴ σφαῖρα τῆς εἰκασίας στὴν ὑψηλῆς ἀκρίβειας ἐπιστήμη». Ὁ δὲ Κάρολος Μπένετ (Charles Bennett), ἐπικεφαλῆς τοῦ ἐρευνητικοῦ προγράμματος “WMAP”, θριαμβολόγησε λέγοντας, τὸν Μάρτιο τοῦ 2008: «Εἶναι ἐκπληκτικὸ τὸ ὅτι οἱ τολμηρὲς ὑποθέσεις μας γιὰ ὅσα διαδραματίστηκαν στὶς πρώτες στιγμὲς τοῦ Σύμπαντος μποροῦν πλέον νὰ ἀντιπαραβάλλονται με ἀξιοπιστα μετρήσεις».

Οί σημερινοί κοσμολόγοι, ὅμως, δὲν ἔμειναν πλήρως ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὸν δορυφόρο αὐτό, καὶ συνεχίζουν ἀκόμη

περισσότερο τις έρευνές τους. Ήδη έκτοξεύθηκε, το 2009, ο ευρωπαϊκός δορυφόρος, που πήρε το όνομα «Πλάνκ», και έχει σχεδιαστεί να πραγματοποιήσει νέες εκπληκτικές αποκαλύψεις.

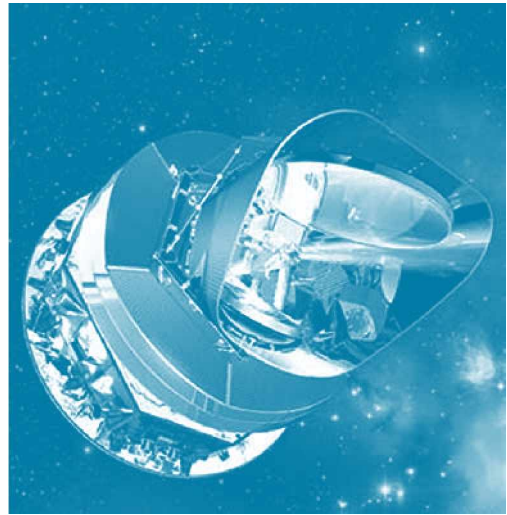
Ο «WMAP» μπήκε τελικά τον Οκτώβριο του 2010 σε «τροχιά νεκροταφείου», όπου προωθούνται όλοι οι άχρηστοι και μη λειτουργικοί δορυφόροι.

3. «Πλάνκ» («Planck»)

Διαστημική συσκευή που έκτοξεύθηκε από την Ευρωπαϊκή Διαστημική Υπηρεσία (ESA), στις 14.5.2009, με τον πύραυλο «Αριάν-5». Τοποθετήθηκε δε στο σημείο ισορροπίας (L2) Λαγκράνζ. Έχει το όνομα του Γερμανού φυσικού Μάξ Πλάνκ, ο οποίος, το 1900, απέδειξε ότι η ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία εκπέμπεται σε μικρά πακέτα ενέργειας, που ονόμασε «κβάντα». Τελικός στόχος του «Πλάνκ» ήταν να συλλέξει τα λείψανα της μικροκυματικής ακτινοβολίας υποβάθρου, με μεγαλύτερη ευαισθησία από αυτή με την οποία είχαν καταγράψει οι προηγούμενες διαστημικές συσκευές.

Με τις έρευνές του διαπίστωσε ότι στα πρώτα στάδια της ζωής του το Σύμπαν πέρασε από μια περίοδο πληθωρισμού, και διευκρίνισε τη φύση της σκοτεινής ύλης, που μαζί με την σκοτεινή ενέργεια αποτελεί το 96% του Σύμπαντος. Το «Πλάνκ» αποτελεί άξιο διάδοχο του «COBE», που έκτοξεύθηκε το 1989, και του «WMAP», που έκτοξεύθηκε το 2001, διότι συνέλεξε τα λείψανα της μικροκυματικής ακτινοβολίας υποβάθρου με μεγαλύτερη ευαισθησία από εκείνη των δυο αυτών δορυφόρων. Διότι είχε 10 φορές μεγαλύτερη ευαισθησία από τον «WMAP» και 50 φορές μεγαλύτερη από το «COBE».

Το μέγεθος του τηλεσκοπίου φθάνει τα 4,2 μ., και η διάμετρος του ωοειδούς

Το διαστημικό τηλεσκόπιο «Planck».

κατόπτρου του είναι 1,9x1,5 μ. Με τις έρευνές του στόχευσε να βοηθήσει στον έντοπισμό βασικών κοσμολογικών παραμέτρων, όπως η σταθερά του Χάμπλ.

Το τηλεσκόπιο «Πλάνκ» διαπίστωσε, μεταξύ των άλλων, ότι το Σύμπαν είναι σχεδόν επίπεδο, οπότε η πυκνότητά του είναι σχεδόν ίση με την κρίσιμη πυκνότητα. Λειτουργήσε δε μέχρι τον Οκτώβριο του 2013, οπότε σταμάτησε, λόγω βλάβης.

Νέα στοιχεία από το διαστημικό τηλεσκόπιο «Πλάνκ»

Το «Καθιερωμένο Πρότυπο», το κυρίαρχο θεωρητικό μοντέλο της Κοσμολογίας για την εξέλιξη του Σύμπαντος, αρχής γενομένης από τη «Μεγάλη Έκρηξη» (Μπίγκ Μπάνγκ), «κάθισε καλύτερα στο βάθος του», καθώς και τα νέα επιστημονικά στοιχεία που συνέλεξε ο δορυφόρος «Πλάνκ» του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Διαστήματος (ESA) έρχονται να επιβεβαιώσουν τα έως τώρα «δόγματα» των επιστημόνων.

Όμως, όσο και αν αυτό ακούγεται καλό, μερικοί φυσικοί μάλλον στεναχωρήθηκαν, επειδή θα ήθελαν να προκύψει

κάτι καινούργιο και πιο απρόβλεπτο, που θα ανοίξει νέους δρόμους στην αναζήτησή τους για τα μυστήρια της φύσης. «Ήλπιζα να βρεθεί κάποια ανωμαλία», δήλωσε χαρακτηριστικά ο κοσμολόγος Ναζαρένο Μαντολέζι του Έθνικου Ινστιτούτου Αστροφυσικής της Ιταλίας.

Η προκαταρκτική παρουσίαση των νέων στοιχείων έγινε σε συνέντευξη Τύπου στη Φεράρα της Ιταλίας, στο πλαίσιο διεθνούς συνάντησης αστρονόμων,

πωμα» που άφησε το «Μπίνγκ Μπάνγκ» στο Σύμπαν και γίνεται αντιληπτό μέχρι σήμερα. Από τότε που σχηματίστηκαν τα πρώτα άτομα της ύλης, 380.000 χρόνια μετά τη «Μεγάλη Έκρηξη», η ακτινοβολία υποβάθρου διαπερνά το Διάστημα. Όσο το Σύμπαν επεκτείνεται, τόσο αυτή η ακτινοβολία χάνει θερμότητα και μεταβάλλει το μήκος του κύματός της, με συνέπεια σήμερα πλέον να γίνεται αντιληπτή ως μικροκύματα.

Το «Καθιερωμένο Πρότυπο», το κυρίαρχο θεωρητικό μοντέλο της Κοσμολογίας για την εξέλιξη του Σύμπαντος, αρχής γενομένης από τη «Μεγάλη Έκρηξη» (Μπίνγκ Μπάνγκ), «κάθισε καλύτερα στο βάθρο του», καθώς και τα νέα επισημονικά στοιχεία που συνέλεξε ο δορυφόρος «Πλάνκ» του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Διαστήματος (ESA) έρχονται να επιβεβαιώσουν τα έως τώρα «δόγματα» των επιστημόνων. Όμως, όσο και αν αυτό ακούγεται καλό, μερικοί φυσικοί μάλλον στεναχωρήθηκαν, επειδή θα ήθελαν να προκύψει κάτι καινούργιο και πιο απρόβλεπτο, που θα ανοίξει νέους δρόμους στην αναζήτησή τους για τα μυστήρια της φύσης.

φυσικών και άλλων επιστημόνων, σύμφωνα με το *Science* και τους *New York Times*. Τα αποτελέσματα δημοσιεύθηκαν επίσημα στο περιοδικό *Astronomy and Astrophysics*, στις 22 Δεκεμβρίου.

Η ανάλυση των στοιχείων δείχνει ότι το Σύμπαν έχει ηλικία 13,8 δισεκατομμυρίων ετών, ότι αποτελείται από κοινή ατομική ύλη σε ποσοστό 4,9%, από μυστηριώδη σκοτεινή (μη ατομική) ύλη σε ποσοστό 26,6% και από την ακόμη πιο μυστηριώδη σκοτεινή ενέργεια σε ποσοστό 68,5%. Ο δορυφόρος «Πλάνκ» μελέτησε –με πιο εξελιγμένα όργανα από κάθε προηγούμενη προσπάθεια– τη λεγόμενη «κοσμική μικροκυματική ακτινοβολία υποβάθρου» (CMB), δηλαδή το «αποτύ-

Η θερμοκρασία αυτής της ακτινοβολίας μικροκυμάτων ποικίλει ελαφρώς στο Διάστημα από περιοχή σε περιοχή, όπως και η πόλωσή της. Οι επιστήμονες αναλύουν αυτές τις μικρές διακυμάνσεις και βγάζουν πολύτιμα συμπεράσματα. Προτού εκτοξευθεί ο δορυφόρος «Πλάνκ», που έκανε τις μετρήσεις του μεταξύ 2009 και 2013, η προηγούμενη μέτρηση της κοσμικής ακτινοβολίας υποβάθρου, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, είχε γίνει από τον δορυφόρο «WMAP» της NASA, κατά την περίοδο 2001-2010. Η πρώτη ανακοίνωση των ευρημάτων του «Πλάνκ» είχε γίνει το 2013 και είχε από τότε επιβεβαιώσει το καθιερωμένο μοντέλο της Κοσμολογίας.

Ακολούθησε η πληρέστερη ανάλυση των στοιχείων του «Πλάνκ» και η εξονυχιστική σύγκριση με τα αντίστοιχα στοιχεία του “WMAP”. Σύμφωνα με τα νέα στοιχεία, η μεταξύ τους απόκλιση στις διακυμάνσεις της θερμοκρασίας της κοσμικής ακτινοβολίας υποβάθρου είναι πια μικρότερη από 0,3% (έναντι 1% έως 1,5% που ήταν το 2013), δηλαδή πλέον μέσα στο όριο του στατιστικού σφάλματος.

Το τηλεσκόπιο “Sloan”.

4. “SDSS” (Sloan Digital Sky Survey = Πληρέστερη Χαρτογράφηση Σύμπαντος)

Τον Μάιο του 2003, μια ομάδα επιστημόνων ανακοίνωσε ότι είχε αναλύσει 250.000 γαλαξίες, αναζητώντας ένδειξεις σκοτεινής ύλης. Τον Ιούλιο του ίδιου έτους, μια άλλη ομάδα ανακοίνωσε ότι είχε αναλύσει με βάση τη χαρτογράφηση “Sloan” 120.000 κοντινούς γαλαξίες, με σκοπό να προσδιορίσει τη σχέση ανάμεσα στους γαλαξίες και τις μαύρες τρύπες που κρύβονται στο έσωτερικό τους.

με μία από τις πιο προηγμένες κάμερες του κόσμου.

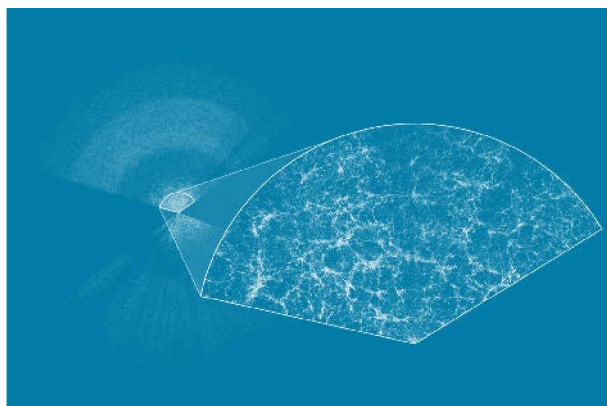
Το έτος 2000 είναι η αφετηρία του μεγάλου αυτού έργου, ενός δύσκολου εγχειρήματος, αυτού της λειτουργίας του “SDSS”. Σκοπός του, ο πληρέστερος χάρτης του Σύμπαντος, ο οποίος ερχεται να αντικαταστήσει τον παλιό χάρτη του τηλεσκοπίου “Palomar” της δεκαετίας του '50, με πολλαπλάσια σε αριθμό ούρανια αντικείμενα (άστρα, γαλαξίες, νεφελώματα, κβάζαρ κ.ά.). Το έργο πραγματοποιή-

Η νέα χαρτογράφηση του ούρανοῦ με ψηφιακή μέθοδο, όταν ολοκληρωθεί, θα καταλαμβάνει συνολικά 15 terabyte (ένα τρισεκατομμύριο byte), δηλ. έναν όγκο πληροφοριών που συγκρίνεται με αυτόν που περιέχει η βιβλιοθήκη του Κογκρέσου των ΗΠΑ. Η χαρτογράφηση “Sloan” γίνεται με ένα τηλεσκόπιο 2,5 μ. του Νέου Μεξικού, που είναι εξοπλισμένο με μία από τις πιο προηγμένες κάμερες του κόσμου.

Η νέα χαρτογράφηση του ούρανοῦ με ψηφιακή μέθοδο, όταν ολοκληρωθεί, θα καταλαμβάνει συνολικά 15 terabyte (ένα τρισεκατομμύριο byte), δηλ. έναν όγκο πληροφοριών που συγκρίνεται με αυτόν που περιέχει η βιβλιοθήκη του Κογκρέσου των ΗΠΑ. Η χαρτογράφηση “Sloan” γίνεται με ένα τηλεσκόπιο 2,5 μ. του Νέου Μεξικού, που είναι εξοπλισμένο

θηκε σε τρεις χρονικές φάσεις, και από το 2014 βρίσκεται στην τέταρτη φάση.

Με το τηλεσκόπιο “Sloan” ανακαλύφθηκε, μεταξύ των άλλων, και το Μεγάλο Τείχος του Ούρανοῦ. Το Μεγάλο Τείχος φωτογραφήθηκε από την Ψηφιακή Ἐπισκόπηση “Sloan” του ούρανοῦ, ένα μείζον ἐρευνητικό πρόγραμμα, που συνδυάζει τις προσπάθειες περισσότερων των 300

Τμήμα ενός τρισδιάστατου χάρτη μακρινών γαλαξιών του "Sloan". Κάθε κουκίδα αντιπροσωπεύει ένα γαλαξία.

τὴν καμπυλότητα τοῦ χωροχρόνου καὶ γιὰ τὶς διαστάσεις τοῦ Σύμπαντος, ἐρωτήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὴ σημερινὴ Κοσμολογία. Ἐπιπρόσθετα, θὰ συμβάλει στὴν ἀναζήτηση ἐξωπλανητῶν, ἀλλὰ καὶ στὴν ἀνίχνευση σκοτεινῆς ὕλης.

**ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
Δ. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ**
Μαθηματικός

Οἱ ἀστρονόμοι στοχεύουν μέσα ἀπὸ τὰ νέα δεδομένα νὰ κατανοήσουν γιὰτὶ τὸ Σύμπαν ἐπεκτείνεται μὲ αὐξοῦσα ταχύτητα, καὶ ποίος ὁ ρόλος τῆς σκοτεινῆς ἐνέργειας, μιᾶς μυστηριώδους δύναμης ποὺ δρᾷ ἀντίθετα ἀπὸ τὴ βαρύτητα, καὶ ἔτσι ἀναγκάζει τὸ Σύμπαν νὰ διαστελλεῖται μὲ αὐξητικὸ ρυθμὸ. Ἐπίσης, μέσα ἀπὸ τὰ νέα δεδομένα θὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις γιὰ τὴν καμπυλότητα τοῦ χωροχρόνου καὶ γιὰ τὶς διαστάσεις τοῦ Σύμπαντος, ἐρωτήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὴ σημερινὴ Κοσμολογία.

ἀστρονόμων καὶ μηχανικῶν ἀπὸ 25 πανεπιστήμια καὶ ἐρευνητικὰ ἴνστιτούτα.

Τὸ πρόγραμμα ψηφιακῆς χαρτογράφησης οὐράνου "Sloan", ἔδωσε τὸν μεγαλύτερο καὶ καθαρότερο χάρτη ἀπὸ ὅλους, βασισμένο σὲ ψηφιακὴ ἀπεικόνιση καὶ σχολαστικὸ ποιοτικὸ ἔλεγχο.

Οἱ ἀστρονόμοι στοχεύουν μέσα ἀπὸ τὰ νέα δεδομένα νὰ κατανοήσουν γιὰτὶ τὸ Σύμπαν ἐπεκτείνεται μὲ αὐξοῦσα ταχύτητα, καὶ ποίος ὁ ρόλος τῆς σκοτεινῆς ἐνέργειας, μιᾶς μυστηριώδους δύναμης ποὺ δρᾷ ἀντίθετα ἀπὸ τὴ βαρύτητα, καὶ ἔτσι ἀναγκάζει τὸ Σύμπαν νὰ διαστελλεῖται μὲ αὐξητικὸ ρυθμὸ. Ἐπίσης, μέσα ἀπὸ τὰ νέα δεδομένα θὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις γιὰ

Βιβλιογραφία

1. Γκούθ Ἄλλαν, *Τὸ πληθωριστικὸ Σύμπαν*, Ἐκδόσεις «Ζήτη», 2001.
2. Τσίγκανου Κανάρη, *Τὸ ἐκπληκτικὸ Σύμπαν*, Ἐκδόσεις «Ζήτη», 2020.
3. Hawking Stephen, *Σύντομες ἀπαντήσεις στὰ μεγάλα ἐρωτήματα*, Ἀθήνα 2019.
4. Gilmore Robert, *Μιὰ φορά... τὸ Σύμπαν. Ἱστορίες Κοσμολογίας*, «Ἀλεξάνδρεια», Ἀθήνα 2017.
5. Gribbin John, *Μιὰ βιογραφία τοῦ Σύμπαντος*, «Μεταίχμιο», Ἀθήνα 2008.

ΕΝΘΑΡΡΥΝΤΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Δύο πολύ ένθαρρυντικές ειδήσεις διαβάσαμε στην ειδησεογραφία. Ή πρώτη αφορά την κυκλοφορία στην Γαλλία ενός μικρού βιβλίου υπό τον τίτλο *Καρδιακή Προσευχή*. Αντιγράφουμε από την σχετική δημοσίευση:

«Πρὸς ἐκπληξὴν ὅλων “Ἡ καρδιακή προσευχή” τοῦ ἱερομόναχου Ἰωάννη ἐγίνε ἀνάρπαστη, ἃν καὶ τυπώθηκε σὲ χιλιάδες ἀντίτυπα μόλις τὸν Μάιο. Ἐπόμενο ἦταν νὰ ἐπανεκδίδεται σήμερα. Στὴν ἐποχὴ τῶν κοινωνικῶν δικτύων, ὅτι ἓνα μικρὸ βιβλίο θεολογίας, γραμμμένο ἀπὸ ἓνα “σκοτεινὸ” ὀρθόδοξο μοναχὸ ἀπὸ τὴς Cévennes –ποὺ ζεῖ σὲ ἓνα μικρὸ μοναστήρι σκαρφαλωμένο στὰ βουνά– γίνεται ἐκδοτικὸ γεγονός, φανερώνει, ἀπὸ μόνον του, ὅτι δὲν ὅλα εἶναι τόσο “σάπια σὲ αὐτὸ τὸ βασίλειο τῆς Δανιμαρκίας”, γιὰ νὰ παραφράσω τὸν Ἄμλετ... Ὑπῆρχε ἔτσι, καὶ μάλιστα ὑπάρχει, σίγουρα, δίψα γιὰ κάτι ἄλλο, δίψα, ἃς τολμήσουμε νὰ τὸ ποῦμε, γιὰ πνευματικὴ ζωὴ. Ὁ ἱερομόναχος Ἰωάννης μιλάει καθαρὰ καὶ γράφει καθαρὰ. Αὐτὸς ὁ πρῶν φωτογράφος, ποὺ μεταστράφηκε σὲ ἓνα ρεπορτάζ ποὺ ἔκανε στὸ Ἅγιο Ὄρος τὸ 1982, εἶναι ἓνας ὀλοκληρωμένος ἄνθρωπος, ἔχει γνωρίσει καὶ ἔχει ζήσει τὰ πάντα, πρὶν μπεῖ στὴ ζωὴ ποὺ ἔχει ἐπιλέξει. Αὐτὰ τὰ χρόνια ἀσκησης σὲ ἓνα μοναστήρι χαμένο στὴν ἔρημο τῆς Νεκρᾶς Θάλασσας τὸν ἐξάγνισαν καὶ τὸν διαμόρφωσαν σὰν σπαθὶ σφυρηλατημένο στὸ καμίνι. Ἐπιστρέφοντας στὴ γενέτειρά του

Cévennes, ὁ ἱερομόναχος Ἰωάννης ζεῖ ἀπὸ τὸ 1996 στὴ σκίτη τῆς Ἀγίας Πίστεως, ἓνα μικρὸ μεσαιωνικὸ μοναστήρι τὸ ὁποῖο ἔχει ἀνακαινίσει πλήρως, περίπου τριάντα χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ Alès. Αὐτὴ ἡ ἀκόμα ἄγρια περιοχὴ τῶν Cévennes ἦταν πάντα καταφύγιο: γιὰ τοὺς Οὐγενότους ποὺ ὑπῆρξαν θύματα διώξεων ὑπὸ τον Λουδοβίκο τὸν 14^ο, γιὰ τοὺς Δημοκρατικούς ποὺ ἦταν ἀντίθετοι στὸν Ναπολέοντα τὸν Γ', γιὰ τοὺς Κομμουνάρους, τοὺς Ἑβραίους, τοὺς ἀγωνιστὲς τῆς Ἀντίστασης, καὶ σήμερα, γιὰ ὅλους ἐκείνους ποὺ ἔχουν χάσει τὸ μπουσουλὰ τους καὶ νιώθουν τὴν ἀνάγκη νὰ προσανατολιστοῦν ἀφήνοντας τὸ κινητὸ τους στὴν εἴσοδο τοῦ μοναστηριοῦ: αὐτοὺς, ὁ ἱερομόναχος Ἰωάννης τοὺς καλωσορίζει, τοὺς ταῖζει, καὶ τοὺς ἀκούει» (https://aktines.blogspot.com/2023/07/blog-post_68.html).

Τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ π. Ἰωάννου Gascuel ἐπώλησε ὑπὲρ τὰ 150.000 (!) ἀντίτυπα στὴν Γαλλία καὶ ἐξεδόθη τὸ περασμένο ἔτος καὶ στὴν χώρα μας. Ἀπὸ τὰ πολὺ ἀξιόλογα περιεχόμενά του παραθέτομε ὠρισμένα χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα:

«Κι ἂν ὁ ἄπειρος Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν, ἐμεῖς ὅμως δὲν εἴμαστε πάντοτε παρόντες ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ»¹.

1 Ὅλα τὰ ἀποσπάσματα προέρχονται ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ π. Ἰωάννη Gascuel, *Καρδιακή προσευχή* (Ἀθήνα: Ἐν Πλῶ, 2024). Βλ. καὶ ἱστολόγιο: https://agogi59.blogspot.com/2025/01/blog-post_31.html#more.

«Η νηστεία δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνας περιορισμὸς στὸ φαγητὸ καὶ τὸ ποτὸ ποὺ ὑπακούει σὲ κάποιους ἐξωτερικούς κανόνες. Κίνητρό της εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ὄχι ἡ ἐπιθυμία κυριαρχίας. Ἡ νηστεία συνδέεται μὲ μιὰ προσφορά, μὲ μιὰ μετάνοια».

«Κίνητρο τῆς νηστείας εἶναι ἡ θέα τοῦ Θεοῦ! Μιὰ δίψα Θεοῦ!».

«Ὁ Θεὸς εἶναι ἄπειρος. Αὐτὸ ποὺ περιορίζει τὸ μεγαλεῖο Του εἶναι ἡ πίστη μας. Ὁ Θεός, ὡς Παντοδύναμος, μπορεῖ νὰ κάνει τὰ πάντα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ μᾶς ἀναγκάσει νὰ Τὸν ἀγαπήσουμε, Αὐτὸν ποὺ πρῶτος μᾶς ἀγαπᾷ. Ζητᾷ τὴ συγκατάθεσή μας, τὸ δικό μας “ναί”, γιὰ νὰ μᾶς φανερωθεῖ».

«Ὁ ἀσκητὴς ἐπιθυμεῖ νὰ ἐλευθερωθεῖ ὄχι ἀπὸ τὴν τροφή, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν τυραννία τῶν παθῶν καὶ ἐξαρτήσεών του, ἀπὸ τὴν ἀμφιβολίαν του ποὺ τὸν ὀδηγοῦν σὲ πτώση. Πρέπει, μὲ διάκριση, σύνεση καὶ νηφαλιότητα, νὰ διεξάγουμε ἓναν ἀγῶνα προσαρμοσμένο στὰ μέτρα τῶν ἀδυναμιῶν τῆς φύσης μας. Ἡ νηστεία δὲν εἶναι θεραπεία ἀδυνατίσματος, δὲν εἶναι κάποια δίαιτα γιὰ ἱατρικούς λόγους, οὔτε εἶναι μιὰ μεταφυσικὴ τεχνικὴ ἡρεμίας· εἶναι μιὰ ὀρμητικὴ κίνηση ὁλόκληρου τοῦ “εἶναι” μας πρὸς τὴν ψυχικὴ ἐλευθερία. Υπάρχουν καὶ ἄλλες μορφές νηστείας, ἐξίσου δύσκολες στὴν πραγματοποίηση ὅσο ἡ στέρψη τροφῆς, ὅπως γιὰ παράδειγμα: νηστεία ἀπὸ τὸ κάπνισμα, ἀπὸ τὰ κινητὰ τηλέφωνα, τὰ φάρμακα, τὸ διαδίκτυο, τὴν κακολογία... Πῶς, τάχα, μπορούμε νὰ ἀπελευθερωθοῦμε ἀπὸ τὴν ἐξαρτήσιν μας;».

«Αὐτὸ ποὺ μᾶς παρακινεῖ στὴ νηστεία εἶναι ὁ πόθος τοῦ Θεοῦ. Στὴν πόρτα τῆς καρδιᾶς μας χτυπᾷ

Ιερομόναχος Ἰωάννης (Gascuel)

καρδιακὴ
προσευχὴ

Ἐν πλῶ

ἀκούραστα ἓνας ζητιάνος τῆς ἀγάπης, ὁ Χριστός. Ἄν Τοῦ ἀνοίξουμε τὴν πόρτα, Αὐτὸς θὰ πιεῖ καὶ θὰ φάει μαζί μας. Ἡ νηστεία δὲν εἶναι τιμωρία, ἀλλὰ μιὰ ἀναίμακτη προσφορά τῆς σάρκα καὶ τοῦ αἵματός μας. Ἡ νηστεία δὲν εἶναι στέρψη, ἀλλὰ δόσιμο τοῦ ἑαυτοῦ, ὅπως μιὰ μάνα κυοφορεῖ τὸ μελλοντικὸ τῆς παιδί. Καθαρίζουμε τὸ σῶμα μας, γιὰ νὰ ὑποδεχθοῦμε τὸ θεῖο βρέφος. Μέσα στὸν ναὸ τοῦ σώματός μας γινόμεσθε ζωντανὸς ἄρτος».

«Ἡ νηστεία εἶναι στέρψη ἐκούσια καὶ ἐλεύθερη, δὲν ἐπιβάλλεται».

«Ἡ σοφία δὲν εἶναι κτῆμα τῶν πολυμαθῶν, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἀπὸ ὅποιον ἔχει ἀγνὴ καρδιά».

«Γιὰ νὰ νιώσουμε τὸν ἄνεμο, χρειάζεται νὰ κάνουμε ἓνα ἄλμα πέτρα ἀπ' τὸ φύλλο· ὥστόσο εἶναι τὸ φύλλο ποὺ κάνει τὸν ἀέρα ὁρατό. Ὁ ἄνεμος δὲν ξέρουμε ἀπὸ ποῦ ἔρχεται, δὲν ξέρουμε ποῦ πάει. Τὸ φύλλο φανερῶνει τὴν πραγματικότητα

του, χωρίς ωστόσο να μπορεί να τὸν συγκρατήσει. Τὸ φύλλο στροβιλίζεται ἀφημένο στὸν χορὸ τοῦ ἀνέμου, ἀφίνεται να μνηθεῖ στὶς κινήσεις, στὴ δύναμη, στὴ ζωὴ – χωρίς ποτὲ να ἰσχυρίζεται ὅτι τὰ κατέχει. Εἶναι μάρτυρας, δίαυλος, σημεῖο ποὺ κάνει ὁρατὸ τὸ ἀόρατο».

[Στὰ Μοναστήρια] «σοῦ τὰ μαθαίνουν ὅλα ἀπ’ τὴν ἀρχή: να ξεφλουδίζεις καρότα, να στρώνεις τραπέζι, να κλείνεις ἢ να ἀνοίγεις ἓνα παράθυρο μὲ διακριτικότητα».

«Δὲν ἔρχεσαι στὸν Ἅγιο Σάββα γιὰ να κρίνεις, στὴν ἔρημο τῆς Ἰουδαίας ἔρχεσαι γιὰ να ἀλλάξεις τὴν καρδιά σου. Ἄν δεῖς ἓναν ἀδερφὸ να κάνει λάθος, δὲν εἶναι δικό σου πρόβλημα. Ἄν τὸ λάθος του σὲ ἐνοχλεῖ, ἔλα να ἐξομολογηθεῖς».

«Εἶμαι ὁ μόνος στὸν κόσμο ποὺ δὲν μπορῶ να δῶ τὸν ἑαυτό μου· γιὰ να δῶ τὸν ἑαυτό μου, χρειάζομαι ἓναν καθρέφτη. Σὰς βλέπω ὅλους, ἀλλὰ δὲν βλέπω τὸν ἑαυτό μου. Ὁ πνευματικὸς εἶναι ὁ καθρέφτης ἐκεῖνος ποὺ ἀντανakλᾷ τὴν ψυχὴ μου».

«Ἄς μὴν ζητοῦμε πρὶν τὴν ὥρα του αὐτὸ ποὺ θὰ ἔρθῃ στὴν ὥρα του».

«Ὁ ἄνθρωπος ποὺ τρέχει πίσω ἀπὸ τὸν χρόνο πρέπει να ξέρει ὅτι δὲν θὰ μπορέσει ποτὲ να ἐξαγοράσει τὸν καιρό, θὰ πρέπει να θυμᾶται ὅτι περαστικὸς δὲν εἶναι ὁ χρόνος, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος».

«Ἄν σὰς “καρφωθεῖ” στὸ μυαλὸ μιά σκέψη, ἔστω καὶ ἀξιέπαινη, βγαίνετε ἀπὸ τὴν κατάσταση τῆς προσευχῆς».

«Τὸ ἀναμμένο καντήλι συμβολίζει τὴν Παρουσία, μᾶς ἐπιτρέπει να περιμένουμε, ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός, τὸν ἐρχομὸ τοῦ Νυμφίου».

«Ἄς μὴ συγχέουμε τὴ συγχώρηση μὲ τὴ λήθη. Δὲν γίνεται να ξεχάσουμε, μπορούμε ὅμως να συγχωρήσουμε, να βροῦμε δηλαδὴ μιά ἀπόσταση, μακριὰ ἀπὸ ἔντονα συναισθήματα».

«Ἡ δοκιμασία μᾶς κάνει να ἀναζητοῦμε τὸν Θεὸ μὲ μιά ἀποφασιστικότητα περισσότερο θερμὴ καὶ μὲ διάθεση περισσότερο ταπεινὴ. Ἡ δοκιμασία εἶναι μέρος τοῦ ταξιδιοῦ, ἐπαληθεύει τὴν πιστότητά μας, τὴν ἐπαγρύπνηση, τὴ δέσμευσή μας, τὴν ὑπακοή μας... Τὸ ἐμπόδιο γίνεται ἐρέθισμα, εὐκαιρία, ἐμπειρία ποὺ πρέπει να ξεπεραστεῖ ὄχι διὰ τῆς βίας, ἀλλὰ μὲ τὸν ἔλεγχο, μὲ τὴν ἀποδοχή».

«Ἄν γνωρίζετε τὸν Θεό, Τὸν βλέπετε παντοῦ. Ἄν δὲν Τὸν γνωρίζετε, Τὸν ψάχνετε παντοῦ. Κάθε πράξη γίνεται προσευχή».

«Ἡ προσευχὴ δὲν ἀπαιτεῖ μιά περίτεχνη τεχνική, δὲν εἶναι μιά συνταγή. Ἡ καρδιακὴ προσευχὴ εἶναι ἡ κατάσταση ἐκείνου ποὺ βρίσκεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν εἶμαι πάντα παρὼν στὸν Θεό. Ἡ προσευχὴ εἶναι μιά κατάσταση δεκτικότητας, μιά διαρκὴς μνημόνευση τοῦ Θεοῦ, ἓνα κάλεσμα συνάντησης δύο θελήσεων, τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ ἀνθρώπου».

«Μὲ μιά μόνο φλόγα μπορούμε να ἀνάψουμε χίλια κεριά, χωρίς να χαθεῖ ἡ δική μας, ἓνα μόνον κάρβουνο μπορεῖ να κάψει ἓνα ὁλόκληρο δάσος».

«Ἀπὸ τίς ἀπαρχές τοῦ χρόνου ἕως τῆ συντέλειά του, οὐδεὶς ἄνθρωπος θὰ ἔχει ποτὲ πρόσωπο ἴδιο μὲ τὸ δικό σου».

«Ὁ καθένας εἶναι μοναδικὸς γιὰ τὸν Θεό! Κάθε φύλλο εἶναι μοναδικό! Μᾶλλον: ὅταν λέω ὅτι κάθε φύλλο

είναι μοναδικό, κάνω λάθος. Κάθε μέρος του φύλλου είναι μοναδικό: πάνω, κάτω, μπροστά, πίσω, δεξιά, αριστερά. Κάθε μέρος του φύλλου είναι διαφορετικό!».

«Διάλεξα να ακούω τα δένδρα, επειδή αυτά δεν βεβαιώνουν τίποτα, αλλά φανερώνουν· δεν πασχίζουν να πείσουν, αλλά προσφέρουν· δεν αποβλέπουν στο να επιβληθούν, αλλά γίνονται μέρος του περιβάλλοντος· υπακούν στον τόπο και στις εποχές· δεν έχουν φιλοδοξίες, δεν θέλουν να κατακτήσουν τη γη, υψώνονται προς τον ουρανό, δεν αποπλανούν, είναι όμορφα από αγάπη για το ώραίο, δεν πολεμούν, δίνουν, αντιστέκονται, αμύνονται με τρόπο φυσικό, δεν επιθυμούν, είναι, είναι δίχως “γιατί” και “διότι”, δίχως “πώς”, δεν διαφεύγουν, ριζώνουν, δεν διασπείρονται, εκτείνονται, δεν κατέχουν τίποτα, δίνουν τα πάντα με γενναιοδωρία και καρποφορούν, μόνο αφού ανθοφορήσουν. Τα άνθη αναδίδουν ένα γλυκό άρωμα. Το κατάφορτο με καρπούς δέντρο κλίνει ταπεινά προς το έδαφος. Το δέντρο έχει σίγουρα πολλά να μάθει στον κηπουρό, γιατί ζει πολύ περισσότερο απ’ αυτόν. Το δέντρο δεν μπορεί να φύγει, είναι ριζωμένο, προσαρμόζεται σε πλήθος συμβάντων. Ο άνθρωπος μπορεί να μετακινείται και να κατακτᾷ νέα εδάφη. Ο άνθρωπος μπορεί να επέμβει όπουδήποτε έξω από τον εαυτό του, μιμούμενος έτσι τη φύση· αλλά η φύση δεν μιμείται κανέναν, προσαρμόζεται, συνιστᾷ την αρχή των εσωτερικών της κινήσεων, των μεταλλάξεών της. Ποτέ δεν θα γονιμοποιήσεις ένα μῆλο reinette με ένα μῆλο golden ή ένα μῆλο με ένα αχλάδι... Κάθε δέντρο αναπαράγεται ανάλογα με το είδος του (με

ἐξαίρεση τῇ γενετικῇ χειραγώγησιν ποὺ προκαλεῖ ὁ ἄνθρωπος)».

«Όταν κάποιος μου λέει ὅτι ἡ Παράδοσι εἶναι “νεκρὸ γράμμα” ἢ ἀπαρχαιωμένη, ἀπαντῶ ὅτι ἡ Παράδοσι ἀνανεώνεται διαρκῶς σὰν μιὰ γέρικη μπιλιά, ποὺ δίνει καινούργια μῖλα κάθε χρόνο».

«Πῶς μπορούμε νὰ ξέρουμε ὅτι προχωρᾶμε στὸν δρόμο τῆς ἐσωτερικότητος; Ὅσο κι ἂν φαίνεται παρᾶξενο: ἀπὸ τὶς βίαιες ἐπιθέσεις τῶν δαιμόνων. Οἱ ἐπιθέσεις τοὺς ἀποκαλύπτουν τὶς προσκολλήσεις μας καὶ μᾶς ὠθοῦν σὲ μετάνοια».

«Κόλασι εἶναι ἡ λησμονιὰ τοῦ Θεοῦ».

«Ἡ ἀγιότητα εἶναι δῶρο Θεοῦ καὶ ὄχι ἀποτέλεσμα τῶν κατορθωμάτων μας».

«Ὁ καθένας εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ τὸν τρόπο ποὺ βλέπει τὴν ὕπαρξή του. Ἄς γίνουμε διάφανοι, γιὰ νὰ ἀκτινοβολεῖ τὸ ἐσωτερικὸ φῶς!».

«Ἡ θεολογία δὲν εἶναι φιλοσοφία, ἀλλὰ ἓνα ἐμπνευσμένο κείμενο, εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ».

«Ἡ εἰκόνα δὲν εἶναι ζωγραφία, ἀλλὰ ἐνσαρκωμένη προσευχή. Ἡ προσευχή τῆς καρδιᾶς δὲν εἶναι τεχνική, οὔτε τύπος, ἀλλὰ ἡ κίνηση τῆς πίστεως τοῦ χριστιανοῦ ποὺ στέκεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Τὸ βλέμμα μὲ τὸ ὁποῖο γνωρίζω τὸν Χριστὸ εἶναι τὸ ἴδιο βλέμμα μὲ τὸ ὁποῖο ὁ Χριστὸς μὲ κοιτάζει».

«Ὅποιαδήποτε ἐνέργεια μπορεῖ νὰ γίνει πράξη εὐχαριστίας, ἂν ξέρουμε νὰ ἀνακαλύπτουμε ἐκ νέου τὸ μεγαλεῖο τῶν ἀπλῶν πραγμάτων».

Ἡ δευτέρα εἰδησι ἀφορᾷ ἓνα κύμα νέων Ἀμερικανῶν οἱ ὁποῖοι προσέρχονται στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία, καὶ ἀφοῦ κατηχηθοῦν,

βαπτίζονται και ένσωματώνονται σε αυτήν. Οί ίδιοι όμολογούν σε ρεπορτάζ έφημερίδος ότι προσελκύσθηκαν στην Όρθόδοξο Έκκλησία λόγω της άσκητικότητας και της σταθερότητας την όποία ανέκάλυψαν σε αυτή. Παραθέτομε περισσότερα στοιχεία από αυτήν την «μαζική», όπως χαρακτηρίζεται, στροφή των νέων Άμερικανών στην Όρθόδοξο Έκκλησία από άρθρο του έκλεκτου δημοσιογράφου κ. Έλευθερίου Άνδρωνη:

«New York Post: “Εγκαταλείπουν μαζικά τις έκκλησίες μας, για την Όρθοδοξία”. Η μεγάλη άμερικανική έφημερίδα New York Post δημοσίευσε στις 3/12 [2024] ένα έκτενές άρθρο για την άνθιση της Όρθοδοξίας στην άμερικανική νεολαία με τίτλο: “Νεαροί άνδρες εγκαταλείπουν όμαδικά τις παραδοσιακές έκκλησίες για την ‘άρρενωπότητα’

άγγλικό τίτλο της έφημερίδας αναφέρεται κατά λέξη ότι οί νέοι της Άμερικής στρέφονται “in droves” στην Όρθοδοξία, που σημαίνει “κατά πλήθη”, δηλαδή διαπιστώνει ότι άφορᾷ μεγάλους αριθμούς κατηχουμένων. Συγκεκριμένα τὸ Όρθόδοξο Ίνστιτούτο Έρευνών του “Saint Constantine College” διαπίστωσε τὸ 2022 αύξηση 78% στις βαπτίσεις Όρθοδόξων, σε σχέση με τὸ 2019. Άπδιασμένοι και μπουχτισμένοι από τὴ woke παράνοια που ἔχει άπλωθεϊ σαν πολιτισμική πιανούκλα στις

“Ένα κύμα νέων Άμερικανών προσέρχονται στην Όρθόδοξο Έκκλησία, και άφοῦ κατηχηθοῦν, βαπτίζονται και ένσωματώνονται σε αυτήν. Οί ίδιοι όμολογούν σε ρεπορτάζ έφημερίδος ότι προσελκύσθηκαν στην Όρθόδοξο Έκκλησία λόγω της άσκητικότητας και της σταθερότητας την όποία ανέκάλυψαν σε αυτή.

του Όρθόδοξου Χριστιανισμού”. Από τὴ δική του όπτική γωνία ὁ άρθρογράφος δικαιολογημένα όνομάζει ως “παραδοσιακές έκκλησίες” τὰ κακόδοξα δόγματα στα όποία θεμελιώθηκε ιστορικά τὸ κράτος των ΗΠΑ, δηλαδή ὁ Προτεσταντισμός (Βαπτιστές, Μεθοδιστές, Εὐσεβιστές, Εὐαγγελικοί, Άγγλικανοί κ.λπ.), και ὁ Καθολικισμός. Προσέξτε ότι στὸν

ΗΠΑ, πολλοί νέοι χριστιανοί που ἄκολουθοῦσαν έτερόδοξα δόγματα εγκαταλείπουν άπογορευμένοι τις αἱρέσεις και ψάχνουν νὰ βροῦν άπεγνωσμένα μιὰ πίστη που νὰ μὴν ἔχει εγκαταλείψει τις προαιώνιες σταθερές του Εὐαγγελίου.

Στὸ άρθρο της “New York Post” αναφέρεται ἡ μαρτυρία ενός 27χρονου πρώην Άγγλικανου από τὴ Βιρτζίνια, του Μπέν Κρίστενσον, ὁ

όποιος απνύδισε με όσα γίνονταν στην Άγγλικανική Έκκλησία. Ο Μπέν είπε σε συνέντευξή του στην έφημερίδα ότι η “έκκλησία” που ακολουθούσε δεν είχε καμία σταθερότητα στις θέσεις, αλλά ήταν έρμαιο των αλλαγών που ορίζουν οι καιροί. Κάτι που επηρέαζε και τον ίδιο στο να μην μπορεί να κατασταλάξει σαν προσωπικότητα σε μια στέρεη στάση ζωής. Ο Μπέν παρατήρησε ότι η Άγγλικανική έκκλησία είχε καταντήσει ένα κοσμικό “πανηγύρι” χωρίς καμία πνευματικότητα. Μια θεολογία διάτρητη, παραδομένη στα γούστα του κόσμου. Άσαφη δόγματα, χειροτονίες γυναικών, LGBTQ+ προπαγάνδα, μουσικές... μπάντες στη λειτουργία. Ένα κακέκτυπο “έκκλησίας” που δεν έχει καμία σχέση με τη διδασκαλία του Χριστού. Ένα ηθικοπλαστικό εμπόριο με τον κόσμο, που έχει καταντήσει τελείως εύπλαστο στις τάσεις του συρμού. “Όλα αυτά τα πράγματα ήταν ουσιαστικά ανταλλάξιμα, κάτι που μου έδωσε την αίσθηση ότι και οι θεολογικές δεσμεύσεις είναι κάπως ανταλλάξιμες”, είπε ο Μπέν Κρίστενσον. Να η μεγάλη διαφορά της Πίστης μας απέναντι σε όλες τις αίρέσεις. Στην Όρθοδοξία, στο Ευαγγέλιο, στους Πατέρες, τίποτα δεν είναι “ανταλλάξιμο”. Οι αλήθειες της Πίστης δεν είναι διαπραγματεύσιμες. Δεν είναι προϊόν συναλλαγής με τον κόσμο, αλλά απαλλαγής από το φρόνημά του. Αυτό το ακλόνητο πνεύμα είναι που ο Απόστολος Παύλος ξεκαθάρισε εξ αρχής γράφοντας στην επιστολή Προς Γαλάτας: “ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ’ ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω”. Δηλαδή, ἂν καὶ ἑμεῖς ἀκόμη

οἱ Ἀπόστολοι ἢ καὶ ἄγγελος ἀπὸ τὸν οὐρανὸν σᾶς κηρύττει διαφορετικὸ Εὐαγγέλιο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ σᾶς κηρύξαμε, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένο.

Κάπως ἔτσι ὁ Μπέν, ἔχοντας τὴν καλὴ ἀνησυχία ποὺ φυτεῖ ὁ Θεὸς στὶς καλόπιστες ψυχές, ξεκίνησε νὰ μελετᾷ ἄλλα δόγματα στὸ Κολλέγιο, γιὰ νὰ καταλήξει στὸ πιὸ παραδοσιακὸ καὶ πλέον ἀμετάβλητο, τὴν Ἁγία Όρθοδοξία, ποὺ 2000 χρόνια πλημμυρίζει τὴν οἰκουμένη μετὰ τὰ ἀείζωα νάματα τῆς. Τὸ 2022, στὴν ἡλικία τῶν 25 ἐτῶν, βαφτίστηκε Όρθόδοξος Χριστιανός. Στὴν Όρθόδοξη Έκκλησία γνώρισε, γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ του, τί σημαίνει ἐκκλησιαστικὴ καὶ λατρευτικὴ ζωὴ. Τὸ ἴδιο καὶ ὅλες οἱ χιλιάδες ἐτεροδόξων ποὺ γίνονται Όρθόδοξοι. Τὸ θρησκευτικὸ πρόγραμμα τοῦ μέσου ἐτεροδόξου Ἀμερικανοῦ εἶναι νὰ πᾶει μιὰ ὥρα τὴν Κυριακὴ στὴν ἐκκλησία, νὰ ψάλλει μερικὰ χαζοχαρούμενα τραγουδάκια, νὰ ἀκούσει ἓνα “ξεπλυμένο” κήρυγμα σὰν νὰ μιλάει κάποιος “life coach” στὸ TikTok, καὶ τίποτε ἄλλο. Αὐτὸ εἶναι ὅλο κι ὅλο. Ἡ λατρεία τοῦ Χριστοῦ γίνεται μιὰ κακοφτιαγμένη καὶ σύντομη παρενθεση. Μιὰ κενὴ συνήθεια χωρὶς περιεχόμενο σωτηρίας.

Εἰσερχόμενοι στὴ Μυστηριακὴ ζωὴ τῆς Όρθοδοξίας, οἱ νέοι Ἀμερικανοὶ ἔρχονται γιὰ πρώτη φορὰ σὲ ἐπαφὴ μετὰ τὴν ἐξομολόγηση, τὸ ἀπόδειπνο, τὴν παράκληση, τὸν ἐσπερινό, τὶς γιορτὲς τῶν Ἀγίων, τὶς Λειτουργικὲς καὶ Θεομνηστικὲς ἐορτές, τὴ νηστεία τῆς Τετάρτης καὶ τῆς Παρασκευῆς, τὶς Σαρακοστὲς καὶ φυσικὰ τὴ Θεία Κοινωνία, τὸ κατ’ ἐξοχὴν φάρμακο ἀθανασίας.

Οἱ κατηχούμενοι εἰσέρχονται κυριολεκτικὰ ἐκκληκτοὶ σὲ ἓναν και-

νούργιο κόσμο που δεν είχαν ιδέα ότι υπάρχει, γιατί η μόνη τους εικόνα για τόν Χριστιανισμό ήταν τα έκκοσμηκευμένα κουφάρια τών αίρετικών “έκκλησιών”.

Σε αυτές τις ψευδο-έκκλησίες επικρατεί πλέον μιὰ ολοκληρωτική “θηλυκοποίηση” τής λειτουργίας τους, που δεν είναι καθόλου ασύνδετη με τόν μεταμοντέρνο φεμινισμό που κυριαρχεί στις ΗΠΑ, ως παράγωγο τής woke κουλτούρας. Τò αποτέλεσμα τής “θηλυκοποίησης” είναι νά έχει χαθεί έντελως ή ίσορροπία του έκκλησιασματος, νά κυριαρχεί ένας άκρατος συναισθηματισμός με “δακρύβρεχτα” τραγούδια, ύψωμένα χέρια και “γκόσπελ” θεατρινισμούς που στεροούνται κάθε σοβαρότητας.

Νιώθοντας εξαιρετικά άβολα με αυτά τὰ φαινόμενα, πολλοί νεαροί άνδρες Άμερικανοί στρέφονται στην Όρθοδοξία, εκεί που “άρσεν και θήλυ” ζούν εξισορροπημένα τή λειτουργική ζωή και με ευλάβεια ακολουθούν τις παραδοσιακές συντεταγμένες που έχουν παραδοθεί από τò Εὐαγγέλιο. Με τήν πάνσοφη αλήθεια ότι ή γυναίκα συμβολίζει τήν αγία Έκκλησία και ό άνδρας τόν Χριστό. Με τήν επίγνωση ότι ή Έκκλησία υποτάσσεται στόν Χριστό, αλλά και ό Χριστός σταυρώθηκε για τήν Έκκλησία.

Σε ποίο άλλο ψευτοδόγμα νά βρεθοῦν τέτοιοι θησαυροί νοημάτων; Πώς νά μὴν μείνουν έκθαμβοι οί Άμερικανοί με τόν Θεό που τούς αποκαλύπτεται ἀναλλοίωτος και ἀνόθευτος μέσω τής Όρθοδοξίας; Και τί θαῦμα υπέροχο είναι νά αγγίζει τόσες ψυχές ή Πίστη μας;

Ό τιτάνιος αγώνας που ἔδωσε ό άγιασμένος Γέροντας Έφραίμ της Αριζόνας, με τούς εύλογημένους

σπόρους του Εὐαγγελίου που φύτεψε στην επικράτεια τών ΗΠΑ, αποδίδει πολλούς καρπούς σήμερα. Και θά αποδώσουν πολλούς περισσότερους, σε σημείο που σίγουρα θά τρίβουμε τὰ μάτια μας.

Όσο ό κόσμος βυθίζεται στο χάος τής πνευματικής άνυπαρξίας, τόσο οί καλοπροαίρετες ψυχές διψοῦν νά κρατηθοῦν από τις σταθερές τής μόνης Αγίας, Καθολικής και Άποστολικής Έκκλησίας, τής Όρθοδοξίας. Αυτά νά τὰ βλέπουμε ἐμεῖς οί παραδοσιακές Όρθόδοξες χώρες, όπου κάποιοι θέλουν νά ανταλλάξουν τούς προαιώνιους θησαυρούς μας με ἱλουστρασιόν χάντρες τής Δύσης. Φλερτάρουμε “γοπτευμένοι” με ἐκείνες τις ψευτο-έκκλησίες που οί δυτικοί φεύγουν ἀπιδασμένοι και προδομένοι. Αυτές οί ψυχές θά μᾶς δικάσουν, αν δεν τούς παραδώσουμε τήν άγνή και άφθορη Όρθοδοξία που ψάχνουν άπεγνωσμένα.

Άφήνω για τò τέλος τὰ υπέροχα λόγια του Bailey Mullins, ενός 26χρονου πρώην Βαπτιστή από τή Νότια Καρολίνα, που μίλησε για ἐκεῖνα που τόν γοήτεψαν στην Όρθοδοξία: “Ήθελα νά εἶμαι κάπου που νά υπάρχει σταθερότητα, και ή Όρθοδοξία δὲν πρόκειται νά αλλάξει. Ένωσα τήν ἀρχαιότητά της, κι αυτό δὲν ήταν κάτι που τò εἶχα ζήσει άλλοῦ. Θα μπορούσε νά πει κανείς ότι ή Όρθοδοξία είναι πιό ‘πατριαρχική’, ειδικά σε σύγκριση με τις πιό θηλυκοποιημένες μορφές Χριστιανισμού που υπάρχουν σήμερα, όπου ή ἔμφαση δίνεται στη συναισθηματική ἔμπειρία, στο νά νιώθουμε καλά και νά ἐλκόμαστε από τόν εαυτό μας. Όμως ή Όρθοδοξία δὲν ἀφορᾷ ἐμᾶς, ἀφορᾷ τόν Θεό, και νομίζω ότι οί νέοι σήμερα μπορούν νά τò ἀντιλη-

φθοῦν διαισθητικά. Μπορούμε νὰ καταλάβουμε ἂν κάποιος μᾶς χειραγωγεῖ. Ὅλα ἀλλάζουν. Οἱ προτεσταντικὲς ἐκκλησίες ἀλλάζουν. Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἀλλάζει. Ἡ κουλτούρα ἀλλάζει. Ἡ κυβέρνηση ἀλλάζει. Οἱ ἄνθρωποι θέλουν κάτι ποὺ εἶναι ἱστορικὸ καὶ δὲν πρόκειται νὰ ἀλλάξει. Θέλουν κάτι ποὺ νὰ εἶναι σταθερὸ καὶ ὑγιὲς καὶ νὰ μὴν εἶναι χτισμένο στὴν ἄμμο”.

Διαβάζοντας αὐτὰ τὰ λόγια τί νὰ ποῦμε ἐμεῖς γιὰ τὴν ἐλεεινότητά μας; Οἱ ξένοι ψάχνουν ἀγωνιωδῶς νὰ πατήσουν σὲ στέρεο χῶμα Πίστης. Κι ἐμεῖς ποὺ στεκόμαστε ὅλη τὴ ζωὴ

μας πάνω σὲ αὐτό, δὲν ἔχουμε βάλει ἀκόμα οὔτε ἓνα πετραδάκι γιὰ θεμέλιο...». (<https://www.sportime.gr/bloggers/eleftherios-andronis/thavma-thavmaton-stis-ipa-plithi-nearon-amerikanon-aspozonte-tin-orthodoxia-mono-eki-vrikame-statherotita-sto-simerino-chaos/>).

Νομίζουμε ὅτι τὰ δικά μας σχόλια περικυττεύουν.

Ι. Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς μπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ τοὺς ἑξῆς τρόπους:

Γιὰ συνδρομὴ Ἑσωτερικοῦ

- α) Μὲ κατάθεση στὴν τράπεζα Eurobank, στὸν λογαριασμὸ ποὺ διατηρεῖ ἡ Χριστιανικὴ Ἑνωσις Ἀκτίνων ὑπ’ ἀριθμ.: 0026-0201-94-0100366081 (IBAN: GR 1102602010000940100366081). Νὰ ζητᾶτε νὰ σημειώνεται ρητῶς τὸ ὀνοματεπώνυμό σας στὴν Αἰτιολογία.
- β) Στὰ ΕΛΤΑ μὲ ταχυδρομικὴ ἐπιταγὴ στὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ (Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα). Προβλέπεται ἐπιβάρυνση μὲ ταχυδρομικὰ τέλη.
- γ) Στὰ ΕΛΤΑ μὲ ἔντυπο ταχυπληρωμῆς ποὺ συναποστέλλεται μὲ τὸ τελευταῖο τεύχος κάθε χρονιάς γιὰ ὅσους ἔχουν ὀφειλή. Σὲ αὐτὴν τὴν περίπτωση δὲν προβλέπεται ἐπιβάρυνση μὲ ταχυδρομικὰ τέλη.

δ) Στὰ Βιβλιοπωλεῖα «ΖΩΗ» καὶ συνεργαζόμενα βιβλιοπωλεῖα.

ε) Σὲ κατὰ τόπους συνεργάτες καὶ ἀντιπροσώπους, οἱ ὁποῖοι καὶ θὰ κόβουν σχετικὲς ἀποδείξεις.

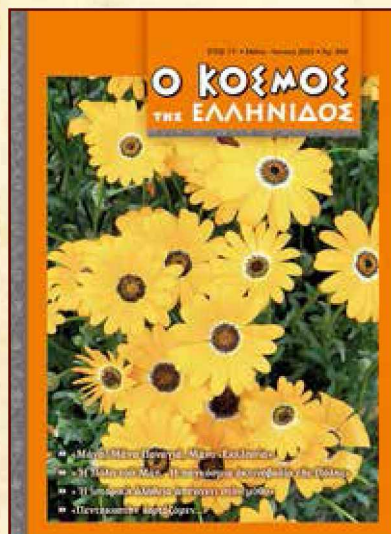
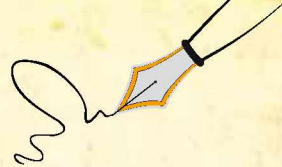
Γιὰ συνδρομὴ Ἐξωτερικοῦ

Παρακαλοῦμε μὴν ἀποστέλλετε ἐπιταγές, γιατί ἀδυνατοῦμε νὰ τὶς εἰσπράξουμε. Ἡ συνδρομὴ μπορεῖ νὰ κατατεθεῖ μὲ τραπεζικὸ ἔμβασμα. Τὰ στοιχεῖα ποὺ θὰ χρειαστεῖτε εἶναι:

– IBAN: GR1102602010000940100366081
– BIC/Swift Code: ERBKGRAA

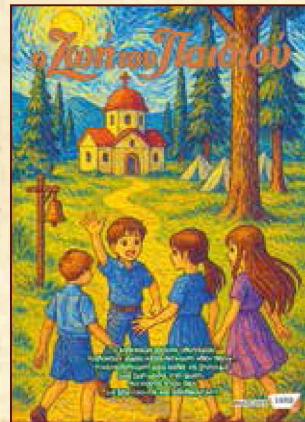
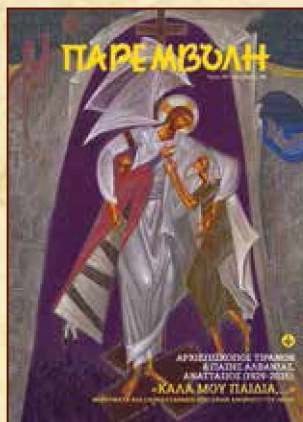
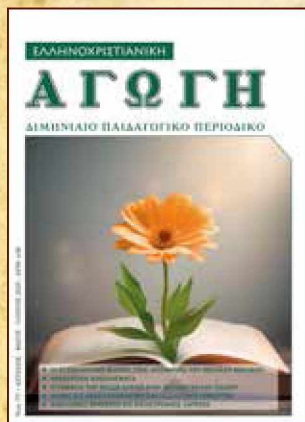
ΠΡΟΣΟΧΗ! Ὅταν κατατίθεται ἓνα ποσὸ στὸν τραπεζικὸ λογαριασμὸ, χωρὶς νὰ ἀναγράφεται στὴν Αἰτιολογία τὸ ὀνοματεπώνυμο τοῦ συνδρομητῆ / τῆς συνδρομητριάς (ἀκόμη καὶ ἂν ἀναγράφεται: «Ακτίνες συνδρομὴ 2025» ἢ ὅ,τι ἄλλο), δὲν εἴμαστε σὲ θέση νὰ γνωρίζουμε ποῖα συνδρομὴ ἀφορᾷ τὸ συγκεκριμένο ποσό! Ἄν τυχὸν ἔχετε κάνει κατάθεση, ἀλλὰ ἔχετε ἀμελήσει νὰ καταγράψετε τὰ στοιχεῖά σας στὴν Αἰτιολογία, παρακαλοῦμε ἐπικοινωνήστε μὲ τὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ (κατὰ προτίμηση μὲ μῖνιυμα ἠλεκτρονικοῦ ταχυδρομείου), γιὰ νὰ μᾶς ἐνημερώσετε καὶ νὰ μπορέσουμε νὰ πιστώσουμε σωστὰ τὸ ποσό.

Ή αξίζει νά διαβάσετε

Το μηνιαίο Ὁρθόδοξο Χριστιανικό Περιοδικό με τήν ἱστορία τῶν 100 χρόνων του κοντά στόν ἑλληνικό λαό.

Περιοδικό μέ ἱστορία 60 ἐτῶν, πού ἀπευθύνεται στή γυναῖκα, στήν πνευματική καί κοινωνική της παρουσία.

Ένα περιοδικό – πολύτιμος συμπαράστατης για εκπαιδευτικούς και γονείς.

Νεανικό περιοδικό τῆς “Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως” – μέ τόν ἐνθουσιασμό τῆς νεότητος καί τή σφραγίδα τῆς πίστες καί τῆς παιδείας.

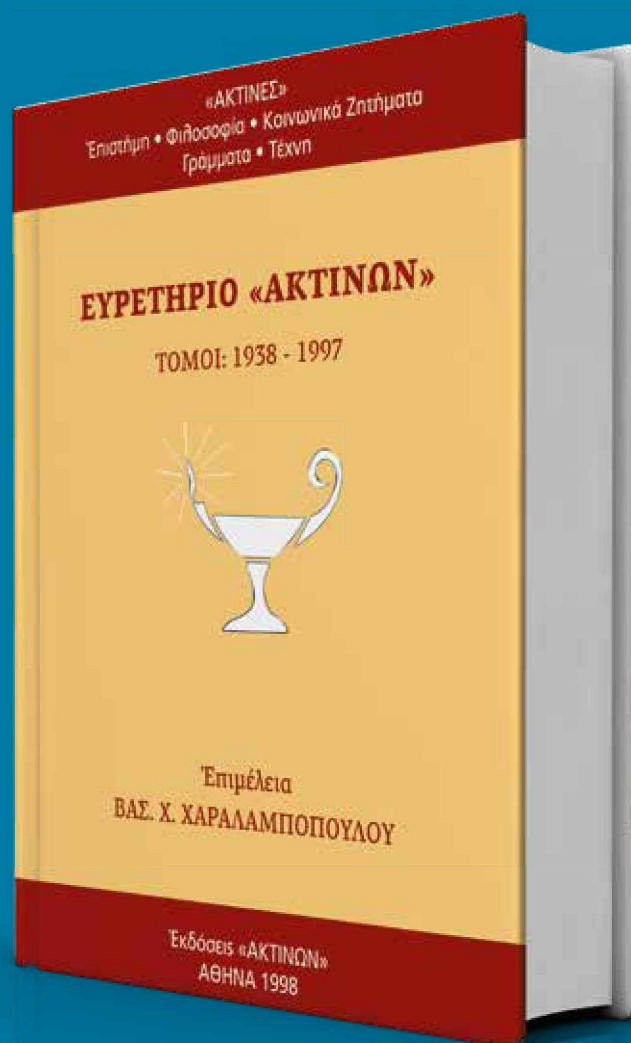
Το μηνιαίο παιδικό περιοδικό πού κυκλοφορεῖ ἀπό τὸ 1946 – ἓνας πολύτιμος πνευματικός φίλος γιά τὰ Ἑλληνόπουλα.

ΚΩΔΙΚΟΣ:
01 1692

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
ΚΑΡΥΤΣΗ 14, Τ.Τ. 10561
ΑΘΗΝΑ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ: όλοι οι τόμοι του περιοδικού «Ἀκτῖνες» καθώς καί τό εὐρετήριό τῶν ἐτῶν 1938-1997

«Χριστιανική Ένωση Ἐπιστημόνων»

Καρύτση 14, 105 61 Ἀθῆναι, Τηλ. 210 32.35.023